

პოლიტიკა

ვლადიმერ ჟირინოვსკი:
„მე პირველი რაპტატი მისჯა“
მოსკოვი-სოხუმი
მატარებელი“

რუსეთი იყინება, დუბროვკაზე ნამდვილი ტერორისტები არ იყვნენ და ქართული დათვი ჩლუნგი გამოგონებაა - ამ და სხვა საკითხებზე, „24 საათის“ კორესპონდენტს, მისთვის ჩვეულ სტილში, ესაუბრება რუსეთის სახელმწიფო სათათბიროს ვიცე-საიკერი, ლიბერალურ-დემოკრატიული პარტიის ლიდერი ვლადიმერ ჟირინოვსკი.

A2

უცხოეთი

იანვარის იანვ
მოითხოვს კარილიის
ქანდაკებას

9 იანვარს მოსკოვს ოფიციალური ვიზიტით იანვარის პრემიერ-მინისტრი ძუნდუნი კოძუმი ეწევა. უკვე გუშის ის რუსეთის ფედერაციის პრეზიდენტმა ვლადიმერ პუტინმა მიიღო. ამ შეხვედრის დეტალები ცნობილი დღეისათვის ვერცხვად. თუმცა, განსახილველი საკითხების ნუსხა ყველასათვის ამ კარაა.

A4

ეკონომიკა

„მათ არ შეაქალიათ მართლა“

დავით მირცხულავას განცხადებით კი, სამინისტროს მხოლოდ სამი მილიონი ლარის მოძიება შეუძლია, რაც ყაზბეგის მოსახლეობას დღე-ღამეში 120 ათასი კუბური მეტრი ბუნებრივი აირის მოხმარების საშუალებას აძლევს. სახელმწიფო მინისტრმა მცხეთა-მთიანეთის გუბერნატორს ბუნებრივი აირის მოხმარების შემცირება დაავალა.

A6

სამართალი

„ადამიანის ზღვი არ შეიძლება, ერთი პროკურორის აზრზე იყოს დამოკიდებული“

ევროსაბჭოს დაფინანსებული მოთხოვნითა დაე მისი რეკომენდაციების გათვალისწინებით მიღებული სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი დღეს მრავალთა უკმაყოფილებას იწვევს. განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც ძალაში სტრუქტურების ხელმძღვანელთა მხრიდან დიდი დაწოლის შედეგად კოდექსში რიგი ცვლილებები შევიდა.

A7

ანიმდი

თბილისი	12	☁
ქუთაისი	15	☁
ბათუმი	17	☁
სოხუმი	14	☁
ფოთი	16	☁
თელავი	12	☁
ჯუბჯუბი	15	☁
ბორჯომი	11	☁
ახმეტა	12	☁
ჭიათურა	12	☁
ბაგრატიონი	13	☁
სამცხე-ჯავახეთი	15	☁

უცხოური ვალუტის ოფიციალური კურსი

ლატანა მთავრობის	
აშშ დოლარი	2.1850
ევრო	2.2853
გირვანაქა სტერლინგი	3.5286
რუბლი	0.0687

მინიმალური ხელფასის საარსებო მინიმუმად გაზრდა კვლავ ქიზირად რჩება

A8

ზურაბ ჟვანია: აღარ არსებობს იმის ილუზია, რომ ვინმე „დემოკრატიის“ ინიციატივის გათვალისწინებას შეეცდება.

მოივარეს თქვენი ავტომობილი? - დაუკავშირდით „კანონიერ“, კარდს

ძვირადღირებული მანქანების მოპარვა და გატაცება ამ ბოლო ორი წლის განმავლობაში დანაშაულის ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებულ სახეობად იქცა. ხშირ შემთხვევებში დაზარალებულები შეძლებული, გავლენიანი ადამიანები არიან, რომლებიც ე. წ. ქურდული სამყაროს დახმარებით ცდილობენ პრობლემების მოგვარებას.

თა ხოჯარია

არაოფიციალურ, პირად საუბრებში დაზარალებულები აცხადებენ, რომ ავტომობილის დაბრუნების ერთ-ერთი რეალური გზა, საქმეში „შავი“ სამყაროს წარმომადგენლების ჩარევაა. ასეთ შემთხვევაში მანქანის დაზარალებული მეგობრობით, სამართალდამცავ ორგანოებში დანაკარგის შესახებ ოფიციალურ განაცხადს არ აკეთებს და მიდის გარიგებაზე „ქურდებთან, მანქანის დაბრუნების სასაცვლოდ გარკვეულ თანხას იხდის. წინააღმდეგ შემთხვევაში კი, თითქმის ერთი და იგივე მორღობა-ავტომობილი სამუდამოდ იკარგება. ერთ-ერთი ასეთი მაგალითია ცნობი-

ლი ადვოკატის ზვიად კორძაძის ისტორია. იგი 2002 წლის 11 ნოემბერს, საღამოს, სახლთან დააყაჩაღეს. „მანქანა ეზოში რომ შემყავდა, უცხად ავტომობილი შეიარაღებული სამი ნიღბანი დამესხა თავს. ნიღბოს-ნებმა წაშაყციეს, გამჩხრიკეს. მობილური, პირადობის მოწმობა და ჯვარი წაპარაფეს. შემდეგ კი ჩემი ავტომობილი, „მერსედესი“ გაიტაცეს“, - ამბობს ადვოკატი, რომელმაც დაყაჩაღებიდან 20 წუთის შემდეგ სა-არ აკეთებს და მიდის გარიგებაზე „ქურდებთან, მანქანის დაბრუნების სასაცვლოდ გარკვეულ თანხას იხდის. წინააღმდეგ შემთხვევაში კი, თითქმის ერთი და იგივე მორღობა-ავტომობილი სამუდამოდ იკარგება. ერთ-ერთი ასეთი მაგალითია ცნობი-

ბაზრძია A7 ბვარძია

მკვლავლობაში ბრალდებული რუსი პოლკოვნიკი ბათავისუფლან

ერთადერთი რუსი ოფიცერი, რომელსაც ბრალი ედებოდა ჩეჩნეთში დანაშაულის ჩადენაში, შურაცხადობის მოტივით გაათავისუფლეს.

იური ტავაოვი

როსტოვიდან

ასრატ ვაჩიავა

ნაზარინიდან

IVPR

31 დეკემბრის საღამოს, როდესაც რუსეთი ახალი წლის შესახებ დრო აღმზადებდა, რუსული სატანკო დანაყოფის ხელმძღვანელის, პოლკოვნიკ იური ბუდანოვის ხანგრძლივი სასამართლო პროცესი დასრულდა. იგი გაათავისუფლეს შურაცხადობის გამო.

ეს იყო უნიკალური პროცესი - ერთადერთი შემთხვევა, როდესაც რუსი ოფიცერს ასამართლებდნენ ჩეჩნეთში ჩადენილი დანაშაულის - ახალგაზრდა გოგონას მკვლელობის

გამო. პროცესი სამაგალითო იყო. მას ყველასათვის უნდა ეჩვენებინა, თუ როგორ მოექცეოდა სამხედრო სასამართლო მიმივე დანაშაულში ბრალდებულ ოფიცერს. ადამიანის უფლებათა დამცველებმა ერთხმად დაგმეს განაჩენი. მათი აზრით, ვერდიქტი ჩეჩნეთში ოფიცრებს მწვანე შუქს უნთებს; მათ შეუძლიათ, აკეთონ ის, რასაც მოისურვებენ.

160-ე სატანკო პოლკის უფროსს, იური ბუდანოვს, 18 წლის ელზა კუნ-გაეას მკვლელობაში ბრალი 2000 წლის მარტში დაუყენეს. გოგონა გაუპატიურებულიც იყო, მაგრამ ეს ბრალდება არავის დაუყენებია.

იმაზე, რომ ბუდანოვმა მართლა მოკლა კუნგაევა, არავინ დავობს.

ბაზრძია A4 ბვარძია

„ფულადი უზრავლესობა“ ბიუჯეტის დამცავების მოხარა

პირველ მოსმენაზე „ჩაგდებული“ 2003 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესწორებული პროექტი პარლამენტის კომიტეტებმა და ფრაქციებმა, გუშინ, გვიან საღამოს მიიღეს. მისი განხილვები მომავალი კვირიდან დაიწყება. მთავრობა, ოპოზიციისგან განსხვავებით, თავისი ნამუშევრით კმაყოფილია და დარწმუნებულია, რომ პარლამენტი ბიუჯეტს აუცილებლად დაამტკიცებს. მიუხედავად იმისა, რომ წარმოდგენილ პროექტს ნახევარფაბრიკატად მიიჩნევენ, პარლამენტის საბიუჯეტო ოფისის ხელმძღვანელის აზრით, მისი დამტკიცება მაინც გარდაუვალია.

ბანასა კინიკაძე

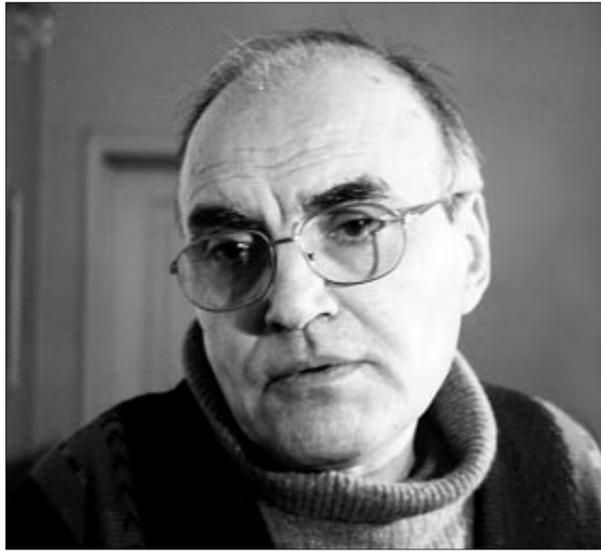
პარლამენტში ჩაყარდნის შემდეგ, საახალწლო არდადეგების განმავლობაში, წლებიანდელი ბიუჯეტის პროექტი მხოლოდ უმნიშვნელოდ (მას რვა მილიონი მოაკლდა) რომ შეიცვალა, ამას თავად მთავრობაც აღიარებს. თუმცა, ხელი-სუფლების წარმომადგენლების აზრით, მნიშვნელოვანი ცვლილებების შეტანის აუცილებლობა არც არსებობდა. „ბიუჯეტის პროექტი პარლამენტში პოლიტიკური თამაშ-

ბისა და სახელისუფლებო ფრაქციების არაორგანიზებულიობის გამო „ჩაყარდა“, ახლა კი მას პრობლემები აღარ შეექმნება“, - მიაჩნია სახელმწიფო მინისტრის მოადგილეს გიორგი ისაკაძეს. პარლამენტის საბიუჯეტო ოფისის ხელმძღვანელი რომან გოცირიძეც დარწმუნებულია, რომ ბიუჯეტის უზარისხოდ, ბუნდოვნად განვირცხარჯებიან პროექტს, დამტკიცების მხრივ, პრობლემები არ შეექმნება.

ბაზრძია A6 ბვარძია

პრემია საუკეთესო რაქისორატორის

B2

თემურ ჩხეიძე

უპირობის საბჭოს პირველი სხდომა აფხაზეთის მიმდევრა

თამარ ხორბალაძე

„რა უნდა დაუპირისპიროს საქართველომ აფხაზეთში რუსეთის ბოლო პერიოდში განსაკუთრებულად უცერემონიო აქტიურობას?“ - ამ კითხვაზე ეძებდნენ პასუხს გუშინ საღამოს კანცელარიაში პრეზიდენტთან გამართული უპირობის საბჭოს სხდომაზე ძალდანი, საგანგებო და საგარეო საქმეთა მინისტრები, პარლამენტის თავმჯდომარე, აფხაზეთის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარე, უპირობის საბჭოს მდივანი...

სხდომის დღის წესრიგი, ოფიციალური ვერსიის თანახმად, ასეთი გახლდათ - საქართველოს ხელი-სუფლებას უნდა ჩამოეყალიბებინა ერთიანი პოზიცია გაეროს უპირობის საბჭოს სხდომისათვის, რომლის გამართვა დაგეგმილია 31 იანვარს ნიუ-იორკში.

ამ სხდომაზე გაეროს-ს უპირობის საბჭო გეგმავს სპეციალური დადგენილების მიღებას აფხაზეთის საკითხთან დაკავშირებით. ეს არის დოკუმენტი, რომელსაც მეგობარი ქვეყნები ამზადებენ და რომლის განხილვაც, რუსეთის პოზიციის გამო, რამდენჯერმე უკვე გადაიდო.

საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრი განმარტავს: „მიუხედავად იმისა, რომ დადგენილება მეგობარი ქვეყნების მიერ იქმნება, ძალიან მნიშვნელოვანია, საქართველომ საკუთარი ერთიანი პოზიცია დააფიქსიროს.“

ბაზრძია A3 ბვარძია

დევენილას ახლა ოპოზიციის ბაართიანების იმადი აქვთ

სოფო ბაქია

ენგურის ხიდთან, რუსეთის სამშვიდობო ძალების საგუშაგოების ხალხმრავლობა იმდინარე აქცია კვლავ გრძელდება. დილის ცხრა საათიდან ხუთამდე სოფო რუსეთის ხალხმრავლობა. ღამის საათებში ხალხი იშლება, თუმცა დაუსრულებელი მორიგეობა. აფხაზეთიდან დევენილას მოთხოვნები იგივე რჩება: აფხაზეთიდან რუსეთის სამშვიდობო ძალების გაყვანა, პრეზიდენტ შევარდნაძისთვის უნდობლობის გამოცხადება, აფხაზეთის ტერიტორიაზე სარკინიგზო მორატორიისა და რუსეთის მოქალაქეობის დამადასტურებელი პასპორტების გაცემის შეჩერება.

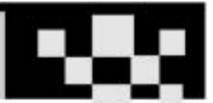
ენგურზე გუშინ სტუმრიანობა იყო. აქციის მონაწილეები პოლიტიკური ძალების წარმომადგენლებმა ინახულეს და მხარდაჭერას დაპირდნენ. დევენილას შესახებ დევენილას ელპ-ს გენერალური მდივანი ბარუკი ქარდავა ჩავიდა. აქციის მონაწილეებმა კონსულტაციები გამართეს „ნაციონალური მოძრაობის“, „ახალი მემარჯვენეების“, „გაერთიანებული დემოკრატებისა“ და ახსანდის „ეროვნული თანხმობის კავშირის“ სამეგრელოს რეგიონული ორგანიზაციის წარმომადგენლებთან.

ელპ-ს ლიდერის - ირინა სარიშვილის თქმით, მისი პარტია ფიზიკურად აქციის მონაწილეებთან შეერთებას და ენგურის ხიდთან რუს სამშვიდობოთათვის ძილის დაფრთხობას არ აპირებს, თუმცა, „როგორც ნებისმიერი ნორმალური ადამიანი“, იზიარებს იმ მოთხოვნებს, რასაც აქციის მონაწილეები აყენებენ.

ელპ-ს წარმომადგენლებმა, მორალურ მხარდაჭერასთან ერთად, აქციის მონაწილეებს საკუთარი იდეაც შესთავაზეს.

ბაზრძია A6 ბვარძია

იყავით სეზონი!

და მოიგეთ მრავალი პრიზი ჯიშის კომპლექტით ერთად!

მიიღეთ მონაწილეობა ჯეოსელის ვიქტორინაში და მოიგეთ ყოველ კვირას: ავტომობილი ნივა, VESTEL-ის ფირმის ტელევიზორი, აუდიო, ვიდეო და DVD სისტემის მაგნიტოფონები "ელიტელექტრონიქსისაგან"* SAMSUNG-ისა და NOKIA-ს ტელეფონები, ელ-გეგერატორი, უფასო სასაუბრო დრო, ფრანგული პარფუმერია.

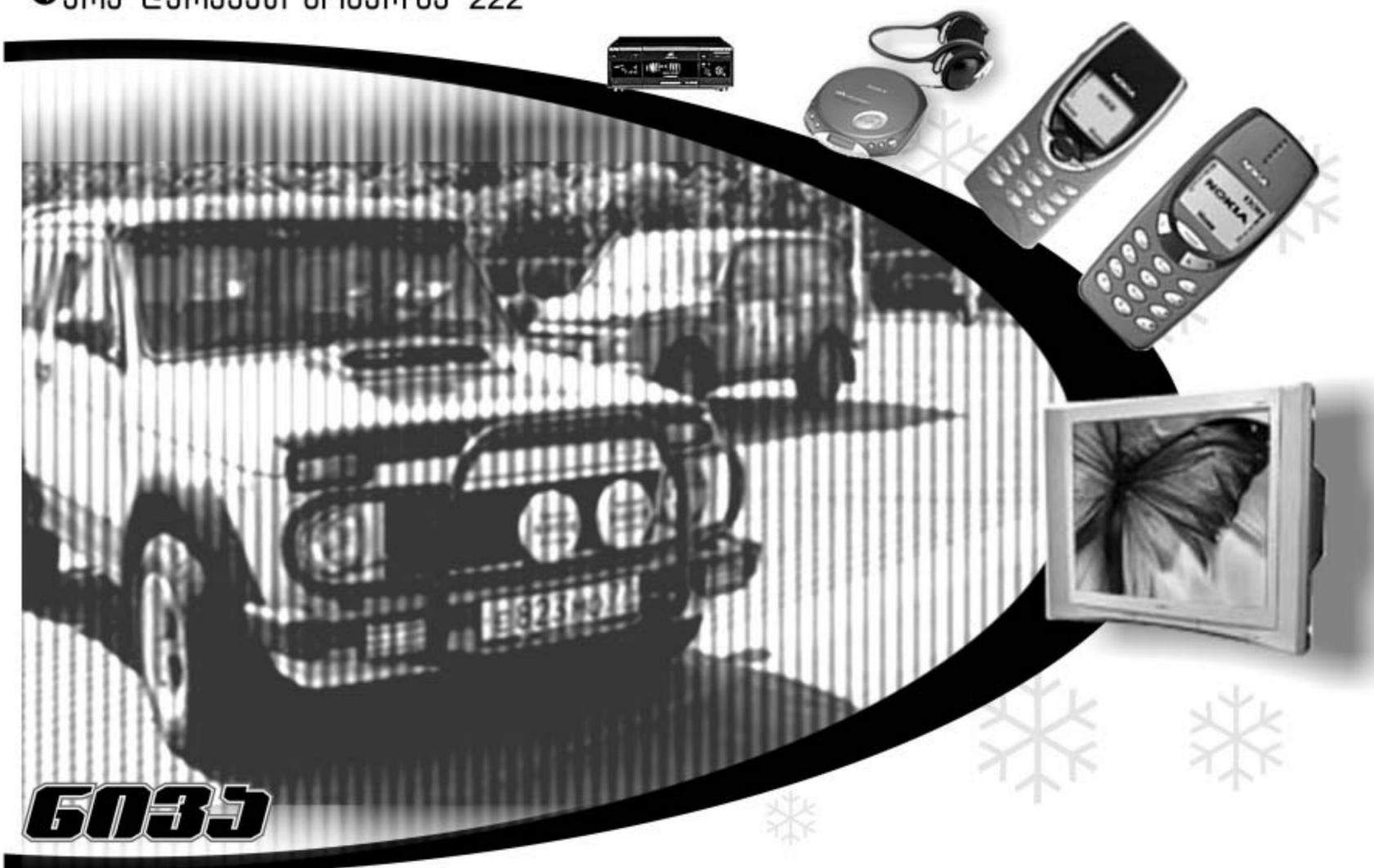
ვიქტორინაში მონაწილეობის მისაღებად საკმარისია:

- ☐ იყოთ ჯეოსელის აქტიური აბონენტი
- ☐ უპასუხოთ ყოველკვირეულ შეკითხვას:

საქართველოში ჯეოსელმა პირველმა შესთავაზა აბონენტებს SMS- მოკლე შეტყობინების მომსახურება?

კვირის კითხვას ჯეოსელი დაგისვამთ ტელევიზიის ("რუსთავი 2" და "პირველი არხი"), რადიოს ("ფორტუნა", "ფორტუნა +") და გაზეთის ("24 საათის" და "ალია") საშუალებით. გამოიხსნეთ სწორი პასუხი და დაადასტუროთ თქვენი ზარიტ:

- ☐ კი -დარეკეთ ნომერზე 111**
- ☐ არა-დარეკეთ ნომერზე 222**

ნივა

ჭეოსელი

დამატებითი ინფორმაციისათვის დარეკეთ 928 ან 822 770 177

*ელიტელექტრონიქსის მაღაზიები: თბილისი, მარჯანიშვილის 19 და აღმაშენებლის 146
ბათუმი: გამსახურდიას 47, ერას 91; ქუთაისი: გრიშაშვილის 31.
**ერთი ზარის ღირებულებაა 0.288 ლარი

საანდერო ფანტაზია ჯიშის კომპლექტით!

აბონენტთა საყურადღებოდ!

ა.წ. 11 დეკემბრიდან თქვენ შეგიძლიათ უფასოდ გადაიფორმოთ ნომერი. იხარეთ!!! აქცია ძალაშია 2003 წლის 26 იანვრამდე.

რუსულ სამხედრო ბაზაზე ადგილობრივ ემპრებას

მერაბ ადგიშვილი "ზრაზონს"

სოფოკო ოხანაშვილი

კომუნიკაციების სისტემის სანარმოების მიერ სახელმწიფო ბიუჯეტში შეტანილი 236 მილიონი ლარი, რაც 23 პროცენტით აღემატება 2001 წლის შენატანებს...

კომუნიკაციების სისტემის სანარმოების მიერ სახელმწიფო ბიუჯეტში შეტანილი 236 მილიონი ლარი, რაც 23 პროცენტით აღემატება 2001 წლის შენატანებს...

მერაბ ადგიშვილი ვარაუდობს, რომ 2003 წელს კიდევ უფრო გაიზარდება შემოსავლები მთლიანობაში...

ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების სამინისტროში გამართული პრესკონფერენციის მიზნზე კი 2002 წლის საბიუჯეტო შედეგები ვახლდათ...

წლელს დონორები საინვესტიციო გარემოს შექმნა იზრუნებენ

ენო ნარევაშვილი

თებერვლის თვისათვის, თბილისში, მსოფლიო ბანკის მისიის ვიზიტა დაგეგმილია. ვიზიტის ფარგლებში, ინვესტიციებთან მომუშავე კომისიასთან ერთად, განხორციელდება 2003 წლისთვის შემუშავებული...

სახელმწიფო კანცელარიის ეკონომიკური რეფორმებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან მუშაობის სამსახურის უფროსის მოადგილის ხარტონ შალაბერიძის განცხადებით, 2003 წელს განსახორციელებული პროექტების გეგმა, ჯერჯერობით, სრულად არ არის ჩამოყალიბებული...

ფაქტობრივად, უკვე დამოუკიდებელია და შიდა საოპერაციო ხარჯებს თვითონ აფინანსებს. ყველაზე დიდი ოდენობის კრედიტი, როგორც საინვესტიციო საბჭოში განცხადებენ, მსოფლიო ბანკმა 2003 წელს სოფლის მეურნეობის განვითარების პროექტისათვის გამოყო...

პროექტებისათვის გამოყოფილი კრედიტები საერთაშორისო განვითარების ასოციაციის კრედიტრუმებით არის შემუშავებული და ათწლიან შედეგთან პერიოდს ითვალისწინებს. საინვესტიციო საბჭოში აცხადებენ, რომ პროექტების ფინანსურ მხარეს აწარმოებს ფინანსთა სამინისტრო, ხოლო მიმდინარეობაზე კონტროლს - შესაბამისი უწყება...

„მათ არ შეუძლიათ მართვა..“

სოფოკო ოხანაშვილი

ცივი ზამთრისა და დიდი ყინვების გამო, ყაზბეგი დღე-ღამეში ლიმიტით დაწესებულ 120 ათას კუბურ მეტრზე ორჯერ მეტს - 240 ათას კუბურ მეტრ ბუნებრივ აირს მოიხმარს. ეს ცენტრალურ ხელისუფლებას, დაახლოებით, 4 მილიონ 900 ათასი ლარის გადახდის ვალდებულებას აკისრებს...

სათობ-ენერგეტიკის მინისტრის დავით მირცხულავას განცხადებით, 4 მილიონ 900 ათასი ლარის გადახდის ვალდებულებას აკისრებს. სათობ-ენერგეტიკის მინისტრის დავით მირცხულავას განცხადებით, 4 მილიონ 900 ათასი ლარის გადახდის ვალდებულებას აკისრებს...

ყაზბეგში ბუნებრივი აირის მოხმარების გაზრდა მცხეთა-მთიანეთის გუბერნატორმა არმაზ შამანურმა ცხადობს, თუმცა ეს დიდი ყინვებითა და ცივი ზამთრით ასხანა. მან ისიც დასძინა, რომ თებერვლის დასაწყისიდან მოსახლეობა გაზის ხარჯვას შეამცირებს...

აბა. მათ შეუძლიათ მართვა?

მომავალ კვირას მოსკოვში გაზის საერთაშორისო კორპორაციის "იტერას" ხელმძღვანელსთან მოსალაპარაკებლად გაემგზავრება სამთავრობო დელეგაცია დავით მირცხულავასა და გაზის საერთაშორისო კორპორაციის პრეზიდენტის ალექსანდრის შემადგენლობით...

ლოს მთავრობას უკვე გამოუგზავნა დელეგაცია, რომელიც "თბილგაზთან" პირდაპირი წესით ხელშეკრულების გაფორმებას ითვალისწინებს. დელეგაციის გაზომვარგების დელეგაციის "საქგაზი" ამოღებულია, რაც იმას ნიშნავს, რომ შეიძლება მილიონის ეკონომია გაკეთდეს...

„ფულადი უმრავლესობა“, ბიუჯეტში დამატებითი მოხარჯა

პირველი ავარჯიშა

უმტკივნეულო დამტკიცების უმთავრეს მიზეზად გოცირიძე პარლამენტში ე.წ. "თემატიკის უმრავლესობის" შექმნას ასახელებს, რასაც, მისი აზრით, ბიუჯეტთან მიმართებაში "ფულადი უმრავლესობა" შეიძლება ეწოდოს. "ბიუჯეტის პროექტის მხარდაჭერის სანაცვლოდ, ზოგმა დეპუტატმა, საკუთარი ინტერესების დასაცავად გადასწავლდა, ეროვნული საინვესტიციო სააგენტოს დაფინანსებისთვის რვა მილიონი ლარი მიიღო...

სახელმწიფო მინისტრის მოადგილეს, ნუ იტყვიო და, ბიუჯეტის

პროექტი საკმაოდ რეალურად მიაჩნია. მისი თქმით, წელს, წინა წელთან შედარებით, თითქმის 210-მილიონითი ზრდაა გათვალისწინებული, რისი შესრულებაც, შარშან საგადასახადო შემოსავლების მოზღოზების კუთხით მიღებული წარმატებების გათვალისწინებით, საგნებით შესაძლებელია. "შარშან პირველად შექმნილი საგადასახადო შემოსავლების გეგმის შესრულება, თანაც გადაჭარბებით. 1.065 მილიონის ნაცვლად, ბიუჯეტში 1.075 მილიონი ლარი მოზღოზდება. გეგმა შეასრულეს საგადასახადო და საბაჟო დეპარტამენტებმა, საენერჯის ფონდმა. ამის გათვალისწინებით, 2003 წელს დაგეგმილი 1.275 მილიონი ლარის მოზღოზება პრობლემატიკურია იქნება..."

შეჯერებს არ მოსწრება და საიდან იცის ეს ტრენდინოლოგია? ისაკაძის ოპტიმიზმს არ იზიარებს რომანოვი. მისი განცხადებით, შარშანდელი გეგმის შესრულება ვერ შეძლო საბაჟო დეპარტამენტმა, ხოლო წინაწინააღმდეგ ბიუჯეტში დაგეგმილი ზრდის მნიშვნელოვანი ნაწილი, ძირითადად, გრანტებზე მოდის, რამაც სახარბიელო არაფერია. გოცირიძის ინფორმაციით, სულ, 2003 წლის ბიუჯეტში, გრანტების სახით, 91 მილიონი ლარია გათვალისწინებული, საიდანაც უდიდესი ნილი ევროგაერთიანებიდან შარშან მიუღებულ (დაახლოებით, 47 მილიონი ლარი) და ახალ გრანტებზე მოდის.

„აირზენამ“, ტრანსპორტის სამინისტროს სასაერთაშორისო მოკაპელს

სოფოკო ოხანაშვილი

საკონსტიტუციო სასამართლოს დადგენილების თანახმად დაკამათებულია შპს "აირზენა - საქართველოს ავიანაზების" საჩრელო ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების სამინისტროსა და სამოქალაქო ავიაციის ადმინისტრაციის წინააღმდეგ. თავის საჩრელო ავიაკომპანია "აირზენა", რომელიც ფლავიანის სტატუსით სარგებლობს, უკანონოდ მიიჩნევა ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების მინისტრის მერაბ ადგიშვილის ბრძანებულებას, რომლის თანახმადაც მოხდა ავიაკომპანიისათვის სატრანსპორტო საქმიანობის რეგულირების წლიური საფასურის დაწესება.

დადგენილება გასაჩივრებს აღარ ექვემდებარება სამინისტროში კი შპს-ის...

მოხესნა სახელმწიფო ბიუჯეტს. შემოიღეს სატრანსპორტო რეგულირების საფასური, რომელიც ავიაკომპანიებმა უნდა გადაიხადონ იმ მომსახურების ასანაზღაურებლად, რასაც მათ ადმინისტრაციის უწყეთ. ადმინისტრაციის მომსახურება, ძირითადად, ფრენების უსაფრთხოების შემოწმებას გულისხმობს. რაც შეეხება თავად საფასურს, იგი აისახავს ავიარეისების ბილეთში 2,40 ლარის ოდენობით.

საკონსტიტუციო სასამართლომ მთლიანად დააკამათებულა "აირზენას" საჩრელო, რითაც ანტიკონსტიტუციურად მიიჩნია რეგულირების საფასურის დაწესება. საკონსტიტუციო სასამართლის აზრით, სახელმწიფო ხელს უნდა უწყობდეს ქვეყანაში თავისუფალი მენარკეტობის განვითარებას. ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების სამინისტროსა და სამოქალაქო ავიაციის ადმინისტრაციის წარმომადგენლებმა სასამართლოს განცხადებებს არაკომპეტენტურად და სუბიექტურად მიიჩნევნ. როგორც სამოქალაქო ავიაციის ადმინისტრაციის თავმჯდომარის მოადგილე ვენედიკოვი აცხადებს: "საკონსტიტუციო სასამართლომ ვერ გაერკვევს არა მარტო საქმის იურიდიულ გითარებაში, არამედ მას საერთოდ არ ესმის ქვეყანაში მიმდინარე ეკონომიკური მოვლენების არსი. კა დადამყვეტილებით ყველაზე მეტად ისევ "აირზენა" დაზარალებულია, რადგან მას შეუწყდება ყველაწარმოების უზენაესობა."

ბა უნდა შეასრულოს". თბილისის მიერ მოხმარებული გაზის საფასურის გადახდაზე მთავარ პასუხისმგებელ უწყებად ჯორბენაძემ "თბილგაზის" "შესაკუთრე", დედაქალაქის მერია დაასახელა. ჯორბენაძის თქმით, ქალაქის მუნიციპალიტეტი ვალდებულია, მოიძიოს ფინანსური რესურსები. ცენტრალური ხელისუფლება კი მხოლოდ კრიტიკულ შემთხვევაში შეეცდება, საჭირო რესურსები გამოიხადოს. "ჩვენ მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევაში ვიქნებით იძულებულნი, ეს ნაბიჯი გადავდგათ. მაგრამ მანამდე დედაქალაქისა და "თბილგაზის" ხელმძღვანელებმა უნდა ალიარონ, რომ მათ არ შეუძლიათ მართვა და საკუთარი ფუნქციების შესრულება. ცენტრალური ხელისუფლება კი გარკვეულ პერიოდის განმავლობაში შეეცდება, მოიძიოს მინიმალური საშუალებები" - განაცხადა სახელმწიფო მინისტრმა.

ავთანდილ ჯორბენაძემ ცენტრალური ხელისუფლებების "კარგი მუშაობის" შედეგად ჩათვალა ისიც, რომ მიმდინარე წლის ცენტრალურ ბიუჯეტში "თბილგაზში" ჩასატარებელი სარეაბილიტაციო სამუშაოებისათვის გათვალისწინებულია, დაახლოებით, ოთხი მილიონი ლარი. სახელმწიფო მინისტრმა ისიც აღნიშნა, რომ გაზომვარგების სფეროში პრობლემების მოსაგვარებლად აღმასრულებელმა ხელისუფლებამ კიდევ ერთი ნაბიჯი გადადგა. "ჩვენ ვმუშაობთ იმაზეც, რომ ენერგეტიკაში საგადასახადო სისტემა შეიცვალოს. რადგან საქართველოში არა აქვს გაზის რესურსი, ვფიქრობთ, რომ შედეგადად იქნება საგადასახადო კოდექსის მნიშვნელოვან დათვარგების განხორციელება". - განაცხადა სახელმწიფო მინისტრმა.

ამჟამად მიმდინარეობს ერთობლივი მუშაობა "აზოტის" პრივატიზების საბოლოო დოკუმენტის გაფორმებასთან დაკავშირებით. ამ ობიექტის გაყიდვის თაობაზე მიღებული გადაწყვეტილებას სახელმწიფო მინისტრი ერთადერთ სწორ გადაწყვეტილებად მიიჩნევს. მისი თქმით, მთავრობა ყველაფერს გააკეთებს, რათა ხელშეკრულება ისე შეადგინონ, რომ ქართულმა მხარემ აღარ გაიმეოროს ის შეცდომები, რასაც საქმეზე ხშირად უშვებდა საპრიატისაზიო დოკუმენტების გაფორმებისას.

Table with 5 columns: Currency, Exchange Rate, and various financial indicators in different currencies (Lari, US\$, Euro, Yen).

როგორც ცნობილია, ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების სამინისტროში მსოფლიო ბანკის დახმარებით და რეკომენდაციებით განხორციელდა რეფორმა. ამის შედეგად სამინისტროს და საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად ჩამოყალიბდა სამოქალაქო ავიაციის ადმინისტრაცია, მოხდა სამინისტროსა და ადმინისტრაციის შორის ფუნქციების გაიშვება. სამინისტროს კომპეტენციაში დარჩა ქვეყანაში ერთიანი სატრანსპორტო პოლიტიკის შემუშავება, ხოლო რეგულირება ადმინისტრაციის რეგულირებას დაევა. მას შემდეგ, რაც სამოქალაქო ავიაციის ადმინისტრაციის საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად ჩამოყალიბდა, ცხადია, მისი დაფინანსების ვალდებულება

ჯალ სანადავილის სკეჩი

დელ პიეროს მაისური

არა რა, ზამთარში ღამის ცვლაში ჯობია მუშაობა. არ გძინავს, მაგრამ გარეთ იშვიათად გინევს ვახვლა. ღამე ნათის საყიდლად არაფერს მოიძიებ...

ვინაა... "ოუენდისის" მაისურის ყიდვა მინდოდა. სკოლის ჩემპიონატზე ვაპირებდი წასვლას. დარწმუნებული ვიყავი, მისი წყალობით გოლებსაც გაეიტანებოდა და ახტომისას, შემართულ ხელსაც ისე გავაშუბილებდი...

შობის წინა დღეა - ექვსი იანვარი. ბენზინის გასამართი სადგურის შემინული ჯიხურებიდან თითხმეტი წლის ბიჭი გამოდის. ტყავის ქურთუკი აცვია, ვიღაცის ნაქონი, ოდნავ განიერი და ოდნავ გრძელი. ყელზე რუხი შარფი აქვს გამოხასკეული. ჯიხურის დარჩენილი ორი კაცი თვალს აყოლებს...

ზუსტად სამ საათზე მივა ბიჭთან და დედამისთან OPEL-იანი კაცი. კითხვა-კითხვით მიაგნებს მათ ბინას გადაბრეცილ შუშაბანდებიან იტალიურ ეზოში და კარზე დააკაკუნებს. შევა, კონვერტს მაგიდაზე დადებთ, აჩქარდება, მელიდენიანი და გაბრუნდება. ხელის ტირილი აუვარდება. ცრემლებს რომ მოინმენდეს როდის-როდის, ხელუბის კანკალით გახსნის კონვერტს და წერილს ამოიღებს. აქამდე დაძაბული ბიჭი კიდევ უფრო დაიძაბება...

და როცა დედის თვალბეჭეტი სიხარული ამოკითხავს, ისეთივე გრძობა დაეფუფლება, როგორც DELLE ALPI-ზე პირველად გასულ ალესანდრო დელ პიეროს, რომელსაც ყურებში ტრიბუნების გუგუნის ჩაქმის: FORZA JUVE!!!

ბაერთიანებული დემოკრატები, მენარხები და მხატვრები

იქნებ კომბლესაც ეშველოს

ანა კორძაია-სანადავილი

გუშინ საღამოს, სარდაფის კლუბში, მხატვართა გილდიის პრეზენტაცია შედგა. როგორც გაორკვა, ჩვენს ქვეყანაში უკვე რამდენიმე სხვა გილდია, ანუ "ბიზნეს-ინტერესთა ჯგუფი" ყოფილა ჩამოყალიბებული, მათ შორის გალერისტთა გილდიაც, მაგრამ მათი დაფუძნება ასეთი ზარ-ზეიმით არ მომხდარა, ამიტომ ჩემთვის, ალბათ ისევე, როგორც ჩვენს მეთხველთა უმრავლესობისათვის, ეს მეტ-ნაკლებად სასიამოვნო მოულოდნელობა იყო.

დარბაზში უამრავი ნაცნობი ირევდა: თენგიზ მირზაშვილი, მარინა ივანიშვილი, გურამ ნობახაშვილი, ოლეგ ტიმჩენკო, ვია ბულაძე, ლევან ხარნაული, ლევან მარგიანი და მრავალი სხვა ქართველი მხატვარი, ასევე გალერისტები, ხელოვნებათმცოდნეები და ხელოვნების მოყვარულები - ყველას ჩამოვალა შორს ნაგვიყვანდა.

თავად მხატვართა გილდიის შექმნის იდეა ვია გუგუშვილს (უმცროსს) და "გაერთიანებულ მენარხებს" ეკუთვნოდა.

ვია გუგუშვილის შესახებ საუბრით თავს აღარ შეგანყენებ - ვგონებ, მკითხველს მისი ხელახლა გაცნობა აღარ სჭირდება. ერთადერთი, იმას აღვნიშნავ, რომ ვიას რამე საზოგადოებრივი ნაშრომების სათავეში მდგომის როლში ნამდვილად ძნელად წარმოვიდგენდი, თუმცა თავის საქმეს ჩინებულად გაუშვდა და დამსრუტ საზოგადოებას საეხებით გასაგებად და მკაფიოდ ჩამოყალიბდა, რა მიზანს ემსახურება ახალ-შექმნილი საზოგადოება - მხატვართა გილდია.

ამ გაერთიანების მიზნები სხვა წესდებებით ჩამოთვლილი ტიპური მიზნებისგან დიდად არაფრით განსხვავდება: ის თავის წევრებს დაეხმარება დაფინანსების მოპოვებაში, სამუშაო პირობების გაუმჯობესებაში და ყველა მსუფთველს თვითნებურ კონსულტაციასაც გაუწევს. მიზნის განხორციელების გზების განვიხილავს, კი, თითქოს უფრო რეალური სურათი დაიხატა. გილდია თავის წევრებს მანქანის ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ რომელი ფირმა იფინანსებენ სახვით ხელოვნებას, როგორც საქართველოში, ასევე მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში, და მათ პროექტის წარმდგენს დაეხმარება - ანუ, თუკი ადრე ამ საქმისთვის ნათესავ-მეგობრებს ანუ ხეებდნენ ან ინტერნეტ-კავშირში დარბოდნენ, ამჟერადვე ყველაფერი უფრო იოლად განხორციელდება. იცოვებ ვიხებ?

ვია გუგუშვილი

ყოველი მხატვრისათვის აუცილებელი პირობა, გალერისტის, ანუ, როგორც წესდებებში წერია, მენეჯერის პოვნას. გარდა ამისა, გილდიის წევრებს ექნებათ ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ რა ხდება მსოფლიოში - რა გამოფენების, არტფორუმებისა და ბიენალეების იმედი შეიძლება ჰქონდეთ. თავად ქართველ მხატვრებსაც თავიანთი ეგზეგერდი და ელექტრონული ფოსტა ექნებათ, ასე რომ, გალერისტებთან თუ მუდღეულებთან ურთიერთობა შეუდარებლად გაიოლებული იქნება.

გილდიის დამფუძნებლებმა დამსრუტებს შეატყობინეს, რომ სანკტ-პეტერბურგის, როგორც მათ თავად თქვეს, ფერების (ალბათ საღებავების?) ქარხანასთან უკვე დაიღო ხელშეკრულება, რომლის საფუძველზეც გილდიის წევრებს მომავალში სამუშაო მასალები ღირსის მწარმოებლის ფასში მიეწოდებათ, რაც, თავისთავად, დიდი შენებაა, და ანი სახელისწილისათვის გაზოგადდები ფარითის მოსაპოვებლად მათ მალერებთან სირბილი და გაზეთების ფურცლები არ მოუწევთ - გილდია დაეხმარება.

როგორც ვია გუგუშვილმა აღნიშნა, დღეს ქართველი მხატვრები კომბლეს გვიან - კომბლეს თლიან და ქვრივანები, ანუ მათ ნაშეკრებებს არაჩინოებს, ანუ მათ ნაშეკრებებს არაჩინოებს, ანუ მათ ნაშეკრებებს არაჩინოებს, ანუ მათ ნაშეკრებებს არაჩინოებს...

თენგიზ მირზაშვილი და ზურაბ ჟვანია

თავ ეშველება "კომბლეს ქვრივან და ჩამოიღებენ".

ამ შესანიშნავი მიზნების მიღწევაში ქართველ მხატვრებს გაერთიანებული მენარხები ეხმარებიან, რომლებიც საქართველოში თავისუფალი მენარხების ზრდისა და განვითარებისათვის ხელსაყრელი გარემოს ჩამოყალიბებისთვის იბრძვიან. თავიანთი ინტერესების ლობირებისთვის მათ "გაერთიანებულ დემოკრატებზე" შეაჩერეს არჩევანი. ეს იმით ასსენს, რომ ინტერესთა თანხვედრის გარდა, მათი მტკიცე რწმენით, "გაერთიანებულ დემოკრატებს" ექვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში ყველაზე პოზიტიური ნიშა აქვთ დაკავებული. მართალია, "გაერთიანებული მენარხების" წარმომადგენლის, ქ. მ. მარინა შენგელიას სიტყვებში, რომ მხატვრების მენარხები არიან, დამსრუტ საზოგადოების ცალკეული წარმომადგენლების აღმფრთვება გამოიწვია - აბა, ყიდვა-გაყიდვას მაღალ მატერიალურ საფრთხეში მოსაპოვებლად მათ მალერებთან სირბილი და გაზეთების ფურცლები არ მოუწევთ - გილდია დაეხმარება.

გილდიის დამფუძნებლებმა აღნიშნა, დღეს ქართველი მხატვრები კომბლეს გვიან - კომბლეს თლიან და ქვრივანები, ანუ მათ ნაშეკრებებს არაჩინოებს, ანუ მათ ნაშეკრებებს არაჩინოებს, ანუ მათ ნაშეკრებებს არაჩინოებს...

გალერისტ ვანა მუჯირის წინადადებას დარბაზი თავმჯეცებულად, მაგრამ მორიგებით შეხვდა: ქ. მ. ვანდის თქმით, აუცილებელია ფონდების შექმნა, რომლის მხარდაჭერაც არამარტო მხატვართა, არამედ ნებისმიერი მოქალაქის ვალიც იქნებოდა. საქმე ის გახ-

ლავთ, რომ საქართველოში მრავალი ნიჭიერი მხატვარი, ფაქტობრივად, შიმშილობს, და მათთან მიმართებაში არამარტო კოლექციონერების, არამედ ადამიანური თანაგრძობის გამოჩენაც სასურველი იქნებოდა. ქ. მ. ვანდის აზრი მორიგნის, მაგრამ წესდებებში არ შეუტანიათ და დიდად არ განუფრთხილეს. ტემპერამენტით აღსავსე სიტყვა წარმოთქვა მხატვარმა ეკა აბულაძემაც, რომლის მოთხოვნები სათანადო საკანონმდებლო ბაზის შესახებ ჩვენი ხალხისთვის ტიპური ლოზუნგით დასრულდა: "ისეთი პოტენციალი, როგორიც აქ არის, მსოფლიოს რამდენიმე ქვეყანაში თუ მოიპოვება".

სიტყვით გამოვიდნენ ასევე ბ. ნ. ზურაბ ჟვანია, რომელმაც ხაზგასმით აღნიშნა, მხატვართა გილდია მხატვართა კავშირის ალტერნატივა არ იქნება, ასევე ბ. ნ. ზურაბ ნიფრადი, ლამა სულაკაური და სხვანი - ვინც მიკროფონთან არ მისულა, შემდეგ უზიარებდა კოლეგებს თავის წარმოდგენას გილდიის მომავალი საქმიანობის შესახებ.

წაწილი კამაფოლი იყო, წაწილი ვერაფერი ვაიყო, წაწილი ფრიად უკმაყოფილო დარჩა. და ყველაფერ ამას კედლებიდან უფრო მეტიოვების მიერ გადაღებული სერგო ფარაჯანოვი დასცქეროდა - მას, დიდ ხელოვნარც, გილდიების დარდი ჰქონია და არც პოლიტიკური გაერთიანების. თუმცა, ბ. ვიცი... იქნებ ახლა მანაც სხვა დროა.

"სომცხალი" მუსიკა ფილმონის დიდ საკონცერტო დარბაზში

თიონა ჯაფარიძე

მას-მედიისა და ქართული ესტრადის ბედით დაინტერესებული საზოგადოებისათვის ჯერ კიდევ ორი კვირის წინათ, ანუ მარტში, ოფიციალურად გახდა ცნობილი, რომ 2002 წლის საუკეთესო მომღერლად ფესტივალ "წლის სიმღერა 2002" ეკა მამალაძეს დაჯილდოებდა. ეს წინასწარი გაცნობა ფესტივალის ფორმის წევრებმა და ორგანიზატორმა, შემოქმედებითმა გაერთიანებამ "ფორტუნა 97" -მა გასულ წელს გამართულ პრესკონფერენციაზე გააკეთა. მათ ამით თავიანთი სიმბაზითა გამოხატეს აკადემიური სტილისა და აკადემიური შემსრულებლის მიმართ. მაშინ პრესკონფერენცია თითქმის სამ საათს გაგრძელდა და ის მთლიანად ქართულ ესტრადაში გამაფრებული უგემოვნობის აღმოფხვრის გზების ძიებას მიეძღვნა.

დაჯილდოების ცერემონია გუშინ გამართა ფილარმონიის დიდ საკონცერტო დარბაზში. საუკეთესო სიმღერის საუკეთესო შემსრულებელს, ეკა მამალაძეს "ოქროსი დისკო" (დისკო ნამდვილად ოქროსი იყო) და პრეზიდენტის ნერლომითი მილოცვა, კულტურის საქალაქო სამსახურის უფროსმა დავით ოქტაშვილმა გადასცა. მომღერლის მიერ შესრულებულმა კომპოზიციამ "წვიმაში" ოთხი ნომინაცია (მუსიკა, არანჟირება, ტექსტი, შესრულება) მოიგო. მაგრამ, ფესტივალის ეს "გადამწყვეტი ნუთები" პროგრამით თითქმის

დავით ოქტაშვილი და ეკა მამალაძე

კონცერტის ბოლოს იყო გათვალისწინებული. მანამდე კი, დამსრუტ საზოგადოებას ფილარმონიის დიდ გაყინულ დარბაზში კიდევ ერთხელ მო-

სწორედ, ისეთი კონცერტით გაგვიმასპინძლდნენ, როგორსაც პრესკონფერენციაზე ბრძოლა გამოცხადდა. ერთგვაროვნება მსრულებლის სტილს, რიტმსა და ტექსტებს თან ერთოდა დილომები და საჩუქრულიც. ეს ერთგვაროვნება ნამდვილად დაარღვიეს ნიაზ დიასამიძემ და ნინო ქათამაძემ. დარბაზმა იგრძნო ცოცხალი მსრულებლა და ფილარმონიის პუბლიკა, რომელსაც უკვე, ქართული ესტრადის გადაძვირებულ უგემოვნობაში დებენ ბრალს, უცებ გამოცოცხლდა. ნიაზმა საკუთარ კომპოზიციას "დროზე ჩქარა მიჰქირს დრო" აკომპანიმენტი თავადვე გაუკეთა როლით. ნინო ქათამაძემ კი თავისი ცნობილი იმპროვიზაცია, "ოლე" შესარულა. დარბაზი ოვაციებით "დაინგრა".

თითქმის ორსაათიანი კონცერტიდან პუბლიკის ყურადღება კიდევ ერთმა შემსრულებელმა მოიპოვა: თოკა ვაშაბუნიანი ქართველი კლასიკოსი - ვია ყანჭელის მელიდია შესასრულა ნიკა მემანიშვილის არანჟირებითა და მანანა სიამაშვილის ტექსტით. ფესტივალის ფორმის კიდევ ერთი კლასიკოსი, ალექსანდრე ბასილასი დაავადებულმა, კომპოზიციისათვის "ციხარტყვები", რომელსაც ისევე და ისევე თოკა ვაშაბუნიანი ასრულებს.

და ბოლოს, ერთი ნიუანსი: კონცერტში მონაწილე ბერო ვარკველავი შეეცადა, სიმღერა ცოცხლად შეესრულებინა. მათი მოსმენის შემდეგ, ეჭვი აღარ არის, ქართველი მსმენელი ისე ფონდამიან კონცერტებს დაესწრება.

პრემია საუკეთესო რეჟისორისთვის

გუშინ კულტურის სამინისტროში მიხეილ თუმანიშვილის სახელობის პრემია გადასცეს. თემურ ჩხეიძე ამ პრემიის მესამე ლაურეატია. მინისტრის, სესილი გოგიბერიძის თქმით, პრემია რეჟისორს მიეღო მისი შემოქმედებისა და სხვადასხვა თეატრებში დადგმული სპექტაკლებისთვის მიენიჭა: "ეს პრემია ძალზე პრესტიჟული გახლავთ. გამომდინარე იმ ადამიანების სახელებიდან, ვისაც იქ აქამდე მიანიჭებთ. ვფიქრობ, თქვენი სახელი მათ გვერდით კიდევ ასწავს პრემიის პრესტიჟს". სესილი გოგიბერიძის სიტყვებს დამსრუტა აპლოდისმენტები და თავმდაბალი რეჟისორის სამაღლობელი მოჰყვა: "რაც არ უნდა იყოს დაკავშირებული თუმანიშვილის სახელთან, პრემია იქნება თუ რაიმე დღე, ძალიან ძვირფასია ჩემთვის და არამარტო ჩემთვის, ყველასთვის, ვისაც კი რაიმე შეხება ჰქონია ამ დიდ

მილოცვა მამანური

ადამიანთან. მე პირდაპირ, თუკი საერთოდ რაიმეს წარმოვადგენ და შემოძლია, ამ ადამიანს დამსახურებაა. თუკი ჩვენ ოდნავ მაინც ვახებრებთ მისი საქმის გაგრძელებას, დიდი ბედნიერებაა. ახლა რომ თუმანიშვილი ჩვენ შორის ყოფილიყო, ირონიულად გაიღიმებდა და გეტყვოდა: ა, დაიხყით პრემიების მიღება?!"

რეტროციდთან გამოსული რეჟისორი გუშინ დაჯილდოების ოფიციალური ცერემონიის შემდეგ კვლავ მარჯანიშვილის თეატრში დაბრუნდა. დასამთითქმის დასასრულა მუშაობა სპექტაკლზე "პოლტა", თავად თემურ ჩხეიძე კი 15 იანვარს სანკტ-პეტერბურგში, ტრესტონოვოვის სახელობის დიდ დრამატულ თეატრში რეჟისორის დაინიჭეს. სპექტაკლი "მასკარადი", რომელიც მიხეილ თემანიშვილის ნაწარმოების მიხედვით იდგმება, მასურებულმა 27 მარტს უნდა დასრულდეს.

შეავსეთ ანკეტა და გამოგვიგზავნეთ

გთხოვთ, შეავსოთ გარკვევით. გლანდი უფასოა.

სამაგისტრო კომპანია "რუსთავი 2" არ არის მფლობელი, გაყიდვით მიიღებს თუ არა მონაწილეობას შოუში "ხალხის პირისპირ". თქვენი პირადი პოზიციები, დამატებითი განცხადებები, მოწოდებები ან ანგარიშის შედეგები თქვენს მიერ შეიქმნა შოუს "ხალხის პირისპირ" ნაცხადს და პირდაპირ.

ანკეტა გამოგვიგზავნეთ ფოსტით ან მოიტანეთ მისამართზე:

სამაგისტრო კომპანია "რუსთავი 2", ტელევიზორი "ხალხის პირისპირ", ვაჟა-ფშაველას 45, 300077 თბილისი

კონკურსანტები ტელევიზორისთვის "ხალხის პირისპირ" შეირჩებიან ანკეტის საფუძველზე, ამიტომ გთხოვთ, ყურადღებით შეავსოთ ანკეტა.

სახელი და გვარი

ოჯახური მდგომარეობა:
დაქორწინებული, დაუმორჩინებელი, გაყრილი, ძმრები

მისამართი:

შვილები: (თუ გააქვთ)

საფოსტო ინდექსი:

განათლება:
საშუალო, უმაღლესი, ტექნიკური

სამონტაჟო ტელეფონის ნომრები:

პროფესია:

ასაბი:

საფუძო ადგილი

დამხმარე კატეგორია: (გთხოვთ კატეგორია, რომელიც აკრძალავს მონაწილეობას შოუში "ხალხის პირისპირ" ან თქვენი ქვეყნის დედაქალაქში, ან 60-იანი წლების შესახებ, და ა.შ.)

შინაური ცხოველები: (თუ გააქვთ)

თქვენი ინტერესები და ჰობი:

შეხვედრისხარის თუ არა, პირადად, ცნობილ ადამიანს? ვის, სად და რა დროს?

როგორ გაატარებდით თქვენს იდეალურ დღს/წელს/წელს?

გიყვარებთ თუ არა მოგზაურობა? (თუ მოგზაურობით საერთაშორისო ბარში და სად?)

არჩევანი რომ გქონდეთ, რომელ ცნობილ ადამიანთან ისურვებდით შეხვედრას, სად ნახვიდით მასთან ერთად და რატომ?

როგორი სატელევიზიო გადაცემები მოგწონთ და რატომ?

არჩევანი რომ გქონდეთ, სად ნახვიდით სამოგზაუროდ და რატომ?

რომ შეგეძლოთ მხოლოდ ერთი რაგის შეცვლა საქონარ გარემოებას ან ხასიათში, რას შეცვლიდით და რატომ?

როგორი თქვენი საყვარელი მხარეა და საყვარელი ლიტერატურული ნაწარმოები?

გაქვთ თუ არა მიზანი, რომლის მიღწევაცაც მოცდებოდა?

რომ შეგეძლოთ მხოლოდ ერთი ნაბიჯის ასრულება, რას ინატრებდით და რატომ?

როგორი მუსიკა გიტყვებთ და თავად გაქვთ თუ არა მუსიკალური ნიჭი?

მიგონებდით ან გაგიკვირებდათ თუ არა ისეთი რამ, რითაც აგაყობთ?

თქვენი აზრით, რომელ ზღაპარულ პერსონაჟს უკავშირებთ ყველაზე მეტად და რატომ?

რა უნერის ფილმები მოგწონთ და რომელი თქვენი საყვარელი ფილმებია?

გაქვთ ან გქონდათ თუ არა რაიმე მემკვიდრე? კონკრეტულად რა?

ფილმი რომ გადაეღოთ თქვენზე, რომელი ცნობილი მსახიობი შეასრულებდა თქვენს როლს?

გამოსულხართ თუ არა ტელევიზიით? (თუ კი, რომელი და რა ახალადაა?)

გაქვთ თუ არა უჩვეულო ნიჭი? (მაგალითად, შეძლებთ თუ არა სტატიის გათქმვა "შინაური ცხოველები" ან ასაინტერესო ბარათი ფოსტისთვის გაგზავნა?)

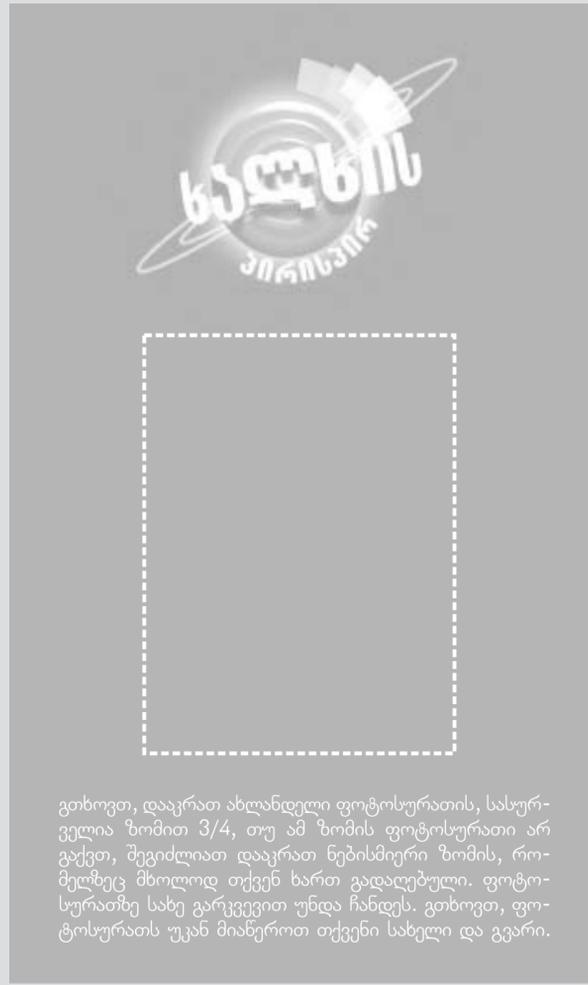
ყველაზე უხერხული სიტუაცია თქვენს ცხოვრებაში:

რატომ გინდათ მიიღოთ მონაწილეობა ჩვენს თავაში?

უჩვეულო ან საინტერესო რამ თუ გადაგხდენით თავს? კერძოდ რა?

ყველაზე ცუდი საფუძო თქვენს ცხოვრებაში:

დღეს რომ მოგცინ 2000 ლარი, რას გააკეთებდით?

გთხოვთ, დააყრათ ახლანდელი ფოტოსურათის, სასურველია ზომით 3/4, თუ ამ ზომის ფოტოსურათი არ გაქვთ, შეგიძლიათ დააყრათ ნებისმიერი ზომის, რომელიც მხოლოდ თქვენ ხართ გადაღებული. ფოტოსურათზე სახე გარკვევით უნდა ჩანდეს. გთხოვთ, ფოტოსურათს უკან მიანეროთ თქვენი სახელი და გვარი.

ირანელ ქალბავს სტადიონზე პესვლის უფლება დართეს

ირანელმა ქალბავს სახალწლო საჩუქარი, თუ ამნისტია მიიღეს - ამიერიდან მათ ფეხბურთის ყურება უშუალოდ სტადიონის ტრიბუნებიდან შეეძლება. მანამდე ქალებს სტადიონზე შესვლა იმ მოტივით ეკრძალებოდათ, რომ თავისი საყვარელი გუნდის ცუდი თამაშით უკმაყოფილო მამაკაცები ფეხბურთელებს უცენზურო რეპლიკებით ამკობდნენ. ირანელი ქალები დიდ ხანს იბრძოდნენ საყვარელი გუნდების თამაშებზე დასწრების უფლების მოსაპოვებლად.

რატომ უნდა დაიტანჯოს ქვეყნის მოსახლეობის ერთი ნაწილი იმისთვის, რომ მთელი ნაწილი იყინება? - ამ კითხვით ფეხბურთის მოყვარული ქალბატონები ხშირად მი-

მართავდნენ ირანის სპორტის ხელმძღვანელებს. რამდენიმე ქალი - კლუბ "პაიკანის" გულშემატკივრები, ქალაქ თეირანის დასავლეთ გარეუბანში, ამას წინათ თავისი საყვარელი გუნდის თამაშს დაესწრო. თუმცა ქალბატონები ჩიოდნენ, რომ იქ მყოფი მამაკაცების უმრავლესობამ მათი საქციელი უარყოფითად შეაფასა.

ჩვენ შემოგვყურებდნენ ისე, თითქოს უცხოპლანეტელები ვყოფილიყავით", - თქვა ერთ-ერთმა გულშემატკივრამ. ქალების სტადიონზე შემდეგის ფაქტი კი კლუბ "პაიკანის" ხელმძღვანელობამ იმით ახსნა, რომ, სხვა გუნდებისგან განსხვავებით, მატჩის მსვლელობისას ამ კლუბის გულშემატკივრები უცენზურო სიტყვებს არ იყენებენ.

ინფორმაცია

კიევის "დინამო" ლომიათი დაინტერესდა

თბილისის „ლოკომოტივისა“ და საქართველოს ნაკრების მეკარით, გიორგი ლომიათი კიევის „დინამო“ დაინტერესდა. ამ ინფორმაციას ადასტურებს „ლოკომოტივის“ ვიცე-პრეზიდენტი, ტარიელ ლევაზოვიც, თუმცა იმასაც აღნიშნავს, რომ კლუბის ხელმძღვანელობისათვის უკრაინიდან ოფიციალურად არავის მოუშარათვს. კიეველების გარდა, ქართველი მეკარის გადაბირებას ბუნდესლიგის „ჰანოვერც“ ცდილობს. **მედია-ნიუსი**

ტაკობია „მონსში“ გადავიდა

გაზეთი "24 საათი" იუწყებოდა, რომ ლაშა ჯაკობია ბელგიის კლუბებთან - „მონსთან“ და "გენტთან" ანარქოვდა მოლაპარაკებებს. გუშინ, ცნობილი გახდა, რომ ჯაკობიამ სწორედ „მონსთან“ მოაწერა კონტრაქტს ხელი. ხელშეკრულების თანახმად, იგი გუნდში ექვსი თვის მანძილზე ითამაშებს. შესაძლოა, სეზონის დამთავრების შემდეგ კონტრაქტი გაგრძელდეს. **მედია-ნიუსი**

"როსტელმამის" შეკრებაზე 3 ქართველი იმყოფება

„ვიტ-ჯორჯიას“ ბომბარდირი, ლევან მელქაძე როსტოვის „როსტელმამთან“ ერთად დუბაში იმყოფება 20-დღიან შეკრებაზე. მელქაძე ერთადერთი ქართველი არ არის, ვინც არაბეთში როსტოველთა რიგებში ვარჯიშობს. მასთან ერთად „როსტელმამში“ შეკრებაზე კიდევ ორი ქართველი, „მცხეთელები“ - ვლადიმერ ქუთათელიაძე და გიორგი მუხუტია, იმყოფება. **მედია-ნიუსი**

„ქოჯაელი“ მეორე „ტრანზონსპორტი“ ხდება

შესაძლოა, ქუთაისის „ტორედოს“ ორი ფეხბურთელი - რევაზ ქემოკლიძე და გივი დედაძე, ასევე მათი ყოფილი თანაგუნდელი, გია იმედაძე თურქეთის ჩემპიონატის აუტსაიდერის, „ქოჯაელის“ რიგებში ვიხილოთ. ეს გუნდი ამჟამად ანტალიაში იმყოფება სანგრონელ შეკრებაზე. იქვე არიან აღნიშნული ქართველი ფეხბურთელებიც.

როგორც ჩანს, თურქებს კლუბის "გაქართველება" აქვთ გადამწყვეტილი - არის ინფორმაცია, რომ "ქოჯელი" თბილისის „ლოკომოტივის“ ფეხბურთელებს, გივი კვარაცხელიასა და ზაზა ჯანაშიასაც აკვირდება, თუმცა უკრინებულთა ხელმძღვანელები ამას კატეგორიულად უარყოფენ. **მედია-ნიუსი**

მონაწილე

კიევის "დინამოს" ექს-ფორვარდმა, ბრაზილიელმა ლევანო მამაძემ, რომელიც უკრაინის დედაქალაქი შემოდგომის ბოლოს დატოვა, როგორც იქნა, ახალ კლუბს მიაგნო. ეს არის პორტუგალიური "სანტა კლარა", რომელიც ლევანოსთან კონტრაქტის გაფორმებას დაჟაბუღდა. ლევანო პორტუგალიაში უკვე თამაშობდა. 1998-1999 წლებში იგი ლისაბონის "სპორტიუნგის" ლიგურებას იცავდა. 23 მატჩში 10 გოლი გაიტანა და, წლის შედეგების მიხედვით, ქვეყნის საუკეთესო ლეგიონერი გახდა.

"დანიური სასწაულის" შემოქმედმა, 1992 წლის ევროპის ჩემპიონმა, რიჩარდ მიოლერ-ნილსენმა კონტრაქტი გააფორმა დანიის მეორე ლიგის კლუბ "კოლდინგთან". ცნობილი სპეციალისტი, რომელსაც დანიის ფეხბურთის ფედერაციასთან კონტრაქტი დაუმთავრდა, პრივინციულ კლუბში 10 თვით, 30 ნომერბრმად დარჩება.

ნიგერელმა ნახევარმცველმა, სანდი ოლისემ გერმანიის ბუნდესლიგის კლუბ "ბოხუმთან" მრავალწლიანი კონტრაქტი გააფორმა. ადრე ოლისე დორტმუნდის "ბორუსიას" ლირსებას იცავდა, მაგრამ საკმაოდ იშვიათად თამაშობდა. მიუხედავად იმისა, რომ ოლისემ ნიგერის ნაკრებში 50 მატჩი ჩაატარა, ამ სეზონში დორტმუნდელთა შემადგენლობაში მხოლოდ რამდენჯერმე გამოჩნდა. კონტრაქტის მიხედვით, ნიგერიელი ფეხბურთელი "ბოხუმში" 2004 წლის ივნისამდე დარჩება. საინტერესოა, რომ ოლისე კვლავ პეტერ ნორურერის ხელმძღვანელობით ითამაშებს, რომელთანაც ადრე "კოლნში" თამაშის დროს მუშაობდა.

1988 წლის 1 მაისს შავიკონი ლაპარაკობდა ბრაზილიელი ანტიფეხბურთის მოწინააღმდეგე ვარაზიას.

ფეხბურთი

მომავლის ვარსკვლავები - მათ ყოველთვის ემუქრებათ ჩამოვარდნის საშიშროება

აკა ტონია

დიდი ხანი არ გასულა მას შემდეგ, რაც ბრაზილიის ჩემპიონატის ერთ-ერთ მატჩში "ახალ პელეს" ყვითელი ბარათი უჩვენეს. მსაჯის კომენტარი: "მან იმდენი ფინტი გააკეთა, რომ გამოცდილი ფეხბურთელის კაცური ღირსება შეურაცხყო..."

ჩვენ შემოგვყურებდნენ "ახალი ეუსებიო", ერთ-ერთ მსხვედრში ის 19-ჯერ მოცელეს! მას უკვე მეორედ უხდებოდა მუხლის მძიმე ტრავმის გამო პაუზის გაკეთება. ინგლისში 17 წლის ფეხბურთელმა რეკორდი დაამყარა, როგორც "პრემიერ-ლიგის" ყველაზე ახალგაზრდა სწაპერმა. ეს რეკორდი მალევე მოხსნა "ლედის" ერთ-ერთმა მოთამაშემ. იმავე დღეს "დებრი ქაუნთის" რიგებში 15 წლის ბიჭუნამ პროფესიონალურ ფეხბურთში თავისი დებიუტი იწვიო.

რობინიოს "ბარსელონაში" თამაშს ნაერს

რობინიო, პედრო მანტორასი, უეინ რუნი და ჯეიმს მილნერი - ეს იმ ახალგაზრდა ვარსკვლავების მხოლოდ მოკლე ჩამონათვალია, რომლებიც უკვე ძალიან მკაფიოდ აკამშვდნენ საფეხბურთო ცაზე.

"არჩევანის შესაძლებლობა რომ მიქონდეს, "ბარსელონაში" წავიდოდი. - ამბობს 18 წლის რობინიო. ახალგაზრდა ბრაზილიელზე უკვე ნახევარი ევროპა ნადირობს, მათ

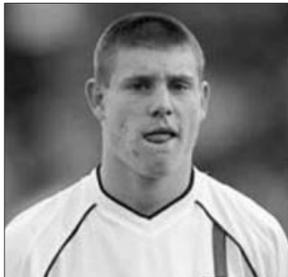
რობინიო

პედრო მანტორასი

უეინ რუნი

ჯეიმს მილნერი

"მილანს" სტამი მოუნდა

რის მომსახურებას, რომელიც ბოლო დროს მხოლოდ იმით არის დაკავებული, რომ აცხადებს: "ვაპირებ, გუნდში დავრჩე, რათა მას რეალური სარგებელი მოვუტანო". თუმცა, გალიანისა და კომპანიის ამასთან დაკავშირებით, როგორც ჩანს, "მილანი" აღარ საჭიროებს ბრაზილიელი როკე ყუნიო-

აღვსანდრო ნესტას მოსვლამდე იყო იამ სტამით დაინტერესებული. ამას გარდა, არ ცხრება ხმები "მილანის" ახალგაზრდა ფორვარდის, მარკო ბარიელის მომავლის ირგვლივ. ამჟამად ამ უაღრესად ნიჭიერი ფორვარდისთვის გუნდის ძირითად შემადგენლობაში ადგილი არ

გამოინახა, მაგრამ კლუბს არც მისი დაკარგვა სურს. ამიტომ "როსონიერი" მზად არის, ფეხბურთელი, ივარის წესით, სხვა გუნდს დაუთმოს. ამჯერად ბარიელზე პრეტენზიას აცხადებს სერია A-ს ხუთი კლუბი - "ემპოლი", "მიდენა", "კომო", "ტორინო" და "რეჯინა".

სურკისი ვაზუჟს უპირისპირდება და "სპარტაკს" ემდურის

კიევის "დინამოსა" და მოსკოვის "სპარტაკს" შორის გაფუჭებული ურთიერთობა, როგორც ჩანს, კიდევ კარგა ხანს არ აღდგება. მართალია, სიჩოვთან დაკავშირებული სკანდალი, თითქმის, დასრულდა, მაგრამ უკრაინელთა მიერ ვლადისლავ ვაშჩუკის დისკვალიფიკაციის საკითხი კვლავაც აქტუალურია.

ვააბა თოთაძე

გუშინ "სპარტაკმა" სიჩოვის ამჟამინდელ კლუბს, მარსელის "ოლიმპიკს" ფეხბურთელის გათავისუფლების ფურცელი გაუზღავა. ეს იმას ნიშნავს, რომ თავდამსხმელი ფრანგული კლუბის საკუთრებაში გადავიდა და კიეველებს მასზე არანაირი უფლება არ აქვთ. როგორც გაირკვა, არც "დინამოსა" და სიჩოვს შორის გაფორმებულ რალაც დოკუმენტს შპონია იურიდიული ძალა, თუმცა უკრაინელები მაინც მოუსვენრად არიან. საქმე ისაა, რომ რუს ფეხბურთელს კიეველთაგან თავისი პრობლემების მოსაგვარებლად 50 000 დოლარი აუღია ვალად. სწორედ ამ ფულის დაბრუნებას ითხოვს "დინამო", რასაც, ალბათ, მიაღწევს კიდევ.

რაც შეეხება ვლადისლავ ვაშჩუკს, მისი საკითხი კვლავაც ღიად რჩება. უკრაინელები ვერაფრით შეურიგდნენ იმ ფაქტს, რომ ვაშჩუკი ნლუელს აღარ დაცავს "დინამოს" ლირსებას. ყველაზე მეტად "დინამოს" ხელმძღვანელები იმან აღაშფოთა, რომ ფეხბურთელმა კლუბთან გაფორმებულ კონტრაქტი დაარღვია და "დინამო" კონტრაქტით გათვალისწინებულ ვადაზე ადრე დატოვა, თანაც ისე, რომ ამის შესახებ კლუბის ხელმძღვანელობისთვის არაფერი უცნობებია.

მომხდარის გამო, "დინამომ" უკრაინის ფეხბურთის ფედერაციას ვაშჩუკთან გაფორმებული ხელშეკრულების ასლი გადასცა და ფეხბურთელის დასჯა მოითხოვა. ამასთან დაკავშირებით ხმა აიმაღლეს "სპარტაკის" ხელმძღვანელებმა, რომელთა თქმითაც, ისინი ვაშჩუკს კიეველებს არ დაჩაგვრინებენ.

"როცა "სპარტაკის" ხელმძღვანელებმა "დინამოსა" და ვაშჩუკს შორის გაფორმებულ ხელშეკრულებას იხილავს, ასეთ განცხადებას აღარ გააკეთებს", - ურწმუნოა სტამბის საუბარში განაცხადა უკრაინის ფეხბურ-

თის ფედერაციის პრეზიდენტმა, გრიგორი სურკისმა. მისი თქმით, არსებობს ისეთი ცნებები, როგორცაა მორალი, ეთიკა. ვაშჩუკთან დაკავშირებულ საქმეში კი ყოველივე ეს იგნორირებულია. "ვლადისლავი ამორალურად მოქცა. რა თქმა უნდა, მას შეეძლო სხვა კლუბში გადასვლა, თუკი აქ დარჩენა არ სურდა, მაგრამ ეს ცივილიზებულად უნდა გაეკეთებინა. გუნდი, რომელმაც ის ფეხბურთელად და აღამიანად აქცია, ასეთ მოპყრობას არ იმსახურებს. ვლადისლავი ასეთი საქციელისთვის დაისჯება. მან დაარღვია მოქმედი კონტრაქტი კიევის "დინამოსთან" და აუცილებლად იქნება დისკვალიფიცირებული", - ნათქვამია სურკისის განცხადებაში. ამასთან ერთად ის აღნიშნავს, რომ არც "სპარტაკი" უნდა მოქცეულიყო იმგვარად, როგორც მოქცა - ანუ ფეხბურთელის ყიდვის თაობაზე "დინამოსთვის" უნდა მიემართა. ერთი სიტყვით "დინამოსა" და "სპარტაკს" შორის კვლავაც ბევრი გაურკვევლობაა. ბუნებრივია, ორივე მხარე თავის სიმართლეს დაარწმუნებული, საბოლოოდ კი მტყუან-მართლის გარჩევა, ალბათ, ისევ FIFA-ს მოუწევს. ყოველ შემთხვევაში, ორივე გუნდი ფეხბურთის მმართველ ორგანიზაციამ ავზავნის დოკუმენტებს და საქმის ერთხელ და სამუდამოდ გადაწყვეტას მისგან ითხოვს.

უკრაინელების გარდა "სპარტაკს" პრობლემები გერმანელებმაც გაუჩინეს. საქმე ისაა, რომ გერმანულ ფორმა IFA-სთან დადებული ხელშეკრულების თანახმად, "სპარტაკს" ფორმის მიერ თურქეთში ორგანიზებული ტურნირში უნდა მიეღო მონაწილეობა, რასაც რუსები რატომღაც თავს არიდებენ. გერმანელების თქმით, ისინი "სპარტაკისგან", ზარალის ანაზღაურების სახით, 150 000 დოლარს მოითხოვენ. თუკი მოსკოვურმა კლუბმა ამ თანხის გადახდაზეც უარს განცხადებდა, შესაძლოა, მას წლებდნელ სეზონში უეფას-ს თასზე ასპარეზობა აეკრძალოს.

ვლადიმირ ვაშჩუკი

დიმიტრი სიჩოვი

რალი

უდაზნოს კარავანის ახალი თავბადასავალი

ბიგა ბარასაშვილი

ფაფორა კეხით ალსავსე 'ტელეფონიკა დაკარი-2003'

ფაფორა კეხითა და მოულოდნელობებით ალსავსე 'ტელეფონიკა დაკარი-2003' ჩვეული რიტმით მიედინება.

როდესაც ასეულობით ეკიპაჟი საპარის უდაზნოში გზას მიიკვლევდა, შეჯიბრების ერთ-ერთი უმთავრესი ფაფორიტი, 'პარიზი-დაკარის' ყოფილი ტრიუმფატორი, იაპონელი კენჯირო შინოზუკა და მისი მეწყვილე ფრანგი ტიერი დელი-ზოტი, ლიბიაში, პატისა და საბას შორის გადაეჭიმულ 727-კილომეტრიან მონაკვეთზე რბოლისას უმძიმეს ავარიამ მოყვინენ.

'მართალია, მრბოლელის სისხლის წნევა სტაბილურია, მაგრამ ეს არაფერს ცვლის. შემდეგში დიაგნოზის დასასმელად იგი ტუნისში გადაგვყავს. სამწუხაროდ, მისი მდგომარეობა საშუალებას არ გვაძლევს, რომ ტუნისზე შორს წავიყვანოთ. მოგვიანებით გვსურს, პარიზში გადავადვიროთ. შინოზუკა ახლა ძალზე ცუდ მდგომარეობაშია. 24-48 საათისა სავალდებულოდ ინიფორმაციის მისაღებად', - განაცხადა საფრანგეთის ტელევიზიისთან საუბარში ავტორალის ექიმმა, კრისტიან ნოტომმა და იქვე დასძინდა, რომ დელი-ზოტის არაფერი უჭირს და მისი მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელია.

გონს მოსულმა ფრანგმა შტურმანმა ავარია შემდეგნიად აღსანიშნავად მიზეზი განხილდა ის, რომ პილოტის ძალზე სწრაფად მიიღო და ამის გამო დიუნებს ბორის მანძილი არასწორად გათვალა.

Nissan-ის ეკიპაჟი შეჯიბრების ფაფორიტად იყო მიჩნეული. ეს მათი ავარიამდელი დიდებუბიდანაც ჩანს.

1997 წლის 'პარიზი-დაკარის' გამარჯვებული შინოზუკა, რომელმაც გასულ წელს დელი-ზოტისთან ერთად მესამე ადგილი დაიკავა, ახლანდელი ასპარეზობის მეშვიდე ეტაპის შემდეგ, სადაც მათ ფინიშის ხაზი მერვე შედეგით გადაკვეთეს, საერთო ჩათვლის მესამე პოზიციაზე იმყოფებოდნენ.

მართალია, უბედური შემთხვევის შემდეგ Nissan-ის გუნდი ერთობ ცუდ მდგომარეობაში აღმოჩნდა, მაგრამ არც ისე უიმედოდ არიან. ესტაფეტა წარმატებით ჩაიბარა ფინიდე ვილიერისა და პასკალ მაიომონის ფრანგულმა ეკიპაჟმა - ავტომობილების კლასში ასპარეზობისას ამ წყვილმა შეჯიბრება მეხუთე შედეგით დაასრულა.

მერვე ეტაპზე გამარჯვებით მდგომარეობა საგრძნობლად გაიუმჯობესა Mitsubishi-ის იაპონელმა პილოტმა, პიროში მასუოკამ. თანაგუნდე ფრანგ სტეფან პეტერჰანსელთან პაექრობაში იაპონელი ჯერ წამებს იგებდა, შემდეგ კი მათ შორის სხვაობა წუთებით აღინიშნა. საბოლოოდ Mitsubishi-ის პილოტებს შორის გამარჯვებული მასუოკა გამოვიდა. მიუხედავად იმისა, რომ იაპონელმა ფრანგზე ხუთი წუთითა და 42 წამით ადრე გადააკეთა ფინიშის ხაზი, საერთო ჩათვლაში კვლავინდევ

ბურად ლიდერობს ფრანგი პილოტი. მერვე ეტაპის გამარჯვებულს ქვეს ნუთსა და 39 წამს უგებს პეტერჰანსელი. მერვე ეტაპის 727-კილომეტრიანი მონაკვეთის გავლას (პატინდან საბამდე) მასუოკამ სამი საათი, 57 წუთი და 27 წამი მოაწინააღმდეგა.

არ უმართლებს გერმანელ იუტა კლინშმიდტსაც. მერვე ეტაპის 230-ე კილომეტრზე მას საბურავი გაუსკიდა. გერმანელ პილოტს ეს უკვე მეორედ შეემთხვა 'დაკარი-2003'-ზე.

მერვე ეტაპმა ისიც დაგვანახა, რომ ნაგებულები შენობების ერთ დღეში ამოჭაჩვავა სასუსებით შესაძლებელია.

სურათი შეიცვალა მოტოციკლეტისტთა შორის საერთო ჩათვლაშიც. სტარტიდან 68-ე კილომეტრზე ორიენტაცია დაკარგა KTM-ის სამხრეთ-დასავლეთმა მესაჭემ, ალფი კობმა, რომელმაც გზის გასაგნებად 20 წუთი დაკარგა. საბოლოოდ მან სწორი მიმართულება მოძებნა და ასპარეზობაც გააგრძელა, მაგრამ - არა ბო-

ლომდე. კობს ნახევარი მანძილი უკვე გაელოლა ჰქონდა, როდესაც მხარი დაიშალა და იძულებული გახდა, ასპარეზობა შეეწყვიტა. ტრავმირებული მოტოციკლეტისტი ვერტმფრენით საბაში გადააფრინეს.

128-ე კილომეტრიდან გზიდან გადაუხვია შეჯიბრების ერთ-ერთმა ფაფორიტმა, ესპანელმა ესტივ პუ-ულმაც (KTM). მას მოტოციკლეტის ძრავამ უმტყუნა. ფინიშის ხაზი პირველმა გადაკვეთა ბოლო ორი წლის ტრიუმფატორმა, იტალიელმა ჯოვანი სალამ. (KTM). მეშვიდე ადგილის დაკავებით საერთო ჩათვლაში დანიშნურებულმა ფრანგმა რიჩარდ საინტმა მდგომარეობა გაიუმჯობესა და პირველმა გადაელოლა მეექვსე ადგილზე გასულ იტალიელს, ფაბრიციო მონისა, რომელიც ასევე KTM-ით ასპარეზობს. ერთი სიტყვით, ამჯერად KTM-ს მესაჭეები ლიდერობენ.

მდგომარეობა შეიცვალა სატვირთო ავტომობილების კლასშიც. წინა ეტაპზე დაწინაურებულმა DAF-ის პოლანდიურმა ეკიპაჟმა, ფერადუს დე როოსი ლოცმანობით, მეორე ადგილზე გადაინაცვლა. მესამე შედეგი აღმოაჩნდა ფერარდუს მამას, ასევე DAF-ის პილოტს, იოჰან ფერარდუს. ფინიშის ხაზი კი პირველმა Kamaz-ის რუსულმა ეკიპაჟმა გადაკვეთა.

როგორღი

რაფტარი როგორღი შემოდობა

ავსტრალიელი პატრიკ რაფტერი დიდ ჩოგბურთის ემშვიდობება. ამის შესახებ ინფორმაცია 30 წლის ჩოგბურთელმა პრესის საშუალებით გაავრცელა. ავსტრალიურმა პრესამ რაფტერის გადაწყვეტილება ფართო საზოგადოებას ღია წერილით ამცნო, რომელიც ჩოგბურთელმა სავანგებოდ პრესისთვის დანერა. რაფტერმა ორჯერ მოიგო ამერიკის ღია ჩემპიონატი და ერთი პერიოდი მსოფლიოს პირელი ჩოგანიც იყო. მან აღნიშნა, რომ დიდი სპორტიდან ნასვლის შესახებ გადაწყვეტილების მიღება მისთვის ძალიან ძნელი იყო. ნასვლის უმთავრეს მიზეზად კი მან უმადლესი დონის ტურნირებში მონაწილეობისთვის აუცილებელი მოტივაციის არარსებობა დაასახელა.

პატრიკ რაფტერმა საერთაშორისო ტურნირებში მონაწილეობა შეწყვიტა ხელის ტრავმის გამო, რომელიც 2001 წლის ბოლოს მიიღო. მამინ ჩოგ-

ბურთელმა განაცხადა, რომ სპორტიდან დროებით მიდის, რადგან ტრავმის შემდეგ რეაბილიტაცია ესაჭიროება. იგნისში რაფტერმა განაცხადა, რომ დიდ ჩოგბურთის ოქტომბერში დაუბრუნდება და ავსტრალიის ღია ჩემპიონატს შესანიშნავ ფორმაში შეხვდება. თუმცა, მოგვიანებით მან განაცხადა, რომ ვერ შეძლო, პირველი რიგში, სტიმულის შენარჩუნება. 'თუ ვერ ვიგრძნობ, რომ თამაშში მთელი სულით და გულით ჩავერთები, მამინ ჩოგბურთში დაბრუნებას აზრი ეკარგება, - თქვა რაფტერმა, - 2002 წლის ბოლოს მიგხვდით, რომ თამაშის სტიმული უბრალოდ არ მაქვს და საბოლოოდ გადაწყვეტილება მივიღე'.

ჩოგბურთელმა განაცხადა, რომ სპორტული კარიერის დასრულების შემდეგ საკუთარ თავს ოჯახს და ახალ ცხოვრებისეულ შესაძლებლობებს მიუძღვნის, თუმცა ისიც აღიარა, რომ ახალ გვეგებზე ჯერ არ უფიქრია.

ფორმულა 1

ახალი რეგულაციის გვეგებ

ფორმულა 1-ში ახალი რეგულაცია მზადდება. ამჯერად საქმე გაცილებით უფრო სერიოზულადაა. საქმე ენება არა ბოლიდების პარამეტრებს, არამედ სქესთა თანასწორობას.

ბრიტანეთში არსებობს ქალმძლავრთა კლუბი, რომელიც ფორმულა 1-ში სუსტი სქესის წარმომადგენლის დაშვებისთვის იბრძვის. პეულენ ბემფორდ-მალკის თქმით, მთავარი პრობლემა ის არის, რომ ქალებს ამ მიზნის მისაღწევად მხარდაჭერა არ ჰყოფინთ. კლუბის მიზანია, ქალებს მორალურად დაუჭირონ მხარი და ამა თუ იმ სიტუაციაში უშეცდლოდ მოქმედების უნარი გამოუმუშა-

ონ. ბემფორდ-მალკი, რომელიც რბოლებში თვითონ მონაწილეობდა, მიიჩნევს, რომ ავტოსპორტი იმ იმედეგება არა ბოლიდების პარამეტრებს, არამედ სქესთა თანასწორობას.

აღსანიშნავია, რომ ფორმულა 1-ის არსებობის ისტორიაში სულ ორი შემთხვევა იყო, როცა ქალი ბოლიდის საქესთან იჯდა. 1992 წელს ჯოვანა ამატიო სცადა 'ბრაბანის' გუნდში გასაპარება, რამდენიმე წლის შემდეგ კი ამერიკის ინდიანაპოლისში სარა ფიშერი მოუხდა 'მაკლარენის' საქესი. თუმცა, ნამდვილ რბოლებში მონაწილეობა არც ერთს არ მიუღია.

'ტოიოტას' ახალი ზოლიდი

'ტოიოტას' 'გუნდი ფორმულა 1'-ს ახალი სეზონისთვის ემზადება. გუნდის კონსტრუქტორებმა უკვე შექმნეს და წარმოადგინეს ახალი ბოლიდი, TF103, რომელიც გასული წლის მანქანის გაუმჯობესებული ვარიანტია. გუნდის მუედინაერმა, გუსტავ ბრუნერმა აღნიშნა, რომ ახალი ბოლიდი, ძველთან შედარებით, უფრო მსუბუქია, ამასთან, უპირატესობა აქვს აეროდინამიკისა და მოქნილების მხრივ. მანქანა აღჭურვილია ახალი თაობის ძრავით RVX-U3 V10. 'ტოიოტამ' უკვე განახორციელა ახალი ბოლიდის მუედინაერა და კმაყოფილი დარჩა.

მომავალ სეზონში 'ტოიოტას' გუნდი, წინასთან შედარებით, უფრო მაღალი ადგილის დაკავებას გეგმავს. შეგახსენებთ, რომ 2002 წელს ამ გუნდმა კონსტრუქტორთა პირველობაზე ბოლოსწინა, მე-10 ადგილი დაიკავა და ისიც მხოლოდ იმიტომ, რომ მისი სალონი ორი ქულის მოგროვება შეძლო. 'ტოიოტას' ხელმძღვანელობა ოპტიმისტურად იმომხმარება განწყობილი, რომ გუნდი სრული შემადგენლობით შეიცვალა. სალოსა და ალენ მაკლიშის ნაცვლად, ნელს გუნდის ლირსებას ოლივი პანისი და კრისტინო და მატა დაიცვენ.

ტეტს-პილოტის რანგში იაპონელებმა ბრაზილიელი პილოტი, რიკარდო ზონტა მიჩვიეს. ამან ბრაზილიელი ძალთან გაახანა: 'ვიფეროზი, რომ 'CART'-ის კლასში მეცადა ძალა, მაგრამ 'ტოიოტას' შემოთავაზებზე უარი ვერ ვთქვი. ეს ჩემთვის ბრწყინვალე საშუალებაა რაჩეუპრი იყო. იაპონელებს წინადადება ძალზე მოულოდნელი გამოდგა. მათ ხომ დიდი არჩევანი ჰქონდათ'.

1998-1999 წლებში რიკარდო 'BAR'-ის გუნდის პილოტი იყო, რომელშიც მას პარტნიორობას მსოფლიო ჩემპიონი, კანადელი ჟაკ ვილნევი უწევდა. ბრაზილიელის საუკეთესო შედეგი 1999 წელს დაფიქსირდა, როდესაც მან 'გრან-პრიზე' მე-6 ადგილი დაიკავა. ამავე სეზონის ბოლოს რიკარდომ დაასრულა 'ფორმულა 1'-ში ასპარეზობა. ცვლადურად დაიკავა მე-10 ადგილი. მისი მხოლოდ ორჯერ მოუხდა ტრასაზე გამოსვლა. რიკარდომ ორივეჯერ ტრავმირებული ჰაინც-ჰარალდ ფრენცის შეცვალა.

კლიკოები გააფხვალვა ირხუბებენ

გერმანული კომპანია Universum Box-Promotion-ის გენერალურმა პრომოუტერმა, კლაუს-პიტერ კოლმა განაცხადა, რომ უკრაინელი კმები კლიკოები თავის ბრძოლებს გახაფხულზე გამართავენ. მსოფლიო კრივის ასოციაციით ინტერკონტინენტალის ტიტულის მფლობელი, ვიტალი კლიჩიო (31 ბრძოლა, 30 ნოკაუტი, 1 მარცხი) თავის ბრძოლას ან 12 აპრილს ლას-ვეგასში ან 19 აპრილს ნიუ-იორკში გამართავს. ცნობილია, რომ უფროსი კლიჩიოს მეტოქე, მსოფლიო კრივის კამეჩიოს ვერსიით, მსოფლიო ჩემპიონი, ბრიტანელი ლენოქს ლუისი იქნება (40 გამარჯვება, 2 მარცხი, 1 ფრე 31 ნოკაუტი).

ლენოქსის ყველა სიტყვა, რომელიც VBC-ის ვერსიის ხელმძღვანელობის მიმართ მის თხოვნას უკავშირდება - თვითონ აირჩიოს მონინა-ალმდეგე და, თითქმის, ვიტალი არ არის ღირსეული მეტოქე, - შეიძლება მხოლოდ ერთი სიტყვით შეფასდეს - 'ბოგა', - ნათქვამია მძები კლიჩიოების ოფიციალურ საიტზე. არაოფიციალური წყაროებიდან ცნობილი ხდება, რომ თუ ლენოქს ლუისი მაინც მოერიდება უფროს კლიჩიოსთან პაექრობას, მაშინ, კონტრაქტის პირობების თანახმად, მას მოუხდეს უარი განაცხადოს თავის ტიტულზე და გადაინახდოს საკმაოდ სოლიდური ფულადი ჯარიმა. ასე რომ, ინგლისელი, ალბათ, არ იტყვის უარს უკრაინელთან შეხვედრაზე. თუმცა, ამის გამო, ლუისმა ერთხელ უკვე განაცხადა უარი კრივის საერთაშორისო ფედერაციის ქამარზე.

რაც შეეხება უმცროს კლიჩიოს (40-1, 37 ნოკაუტი), პრომოუტერის თქმით, ის ბრძოლას 8 მარტს გერმა-

ვიტალი და ვლადიმირ კლიჩიოები

ნიაში გამართავს. 'ამჟამად მე სამ პრეტენდენტ-მოკრივესთან ვაზარმოვებ მოლაპარაკებას - კანადელ კირკ ჯონსონთან, ამერიკელ ფრეს ოკენდოსთან და ბრიტანელ დენი უილიამსთან. ერთ-ერთის თანხმობა მე ბრძოლის თანარგანიზატორის, ამერიკელი სპეტსდენიზორ არხის 'ენ-ბი-იუს' პირით უკვე მივიღე', - განაცხადა კოლმა.

სპეცილისტების აზრით კი, კლიჩიო-უმცროსისთვის ყველაზე სასურველი მეტოქე, რა თქმა უნდა, მსოფლიო კრივის ორგანიზაციის ვერსიით,

მსოფლიო ჩემპიონობის ოფიციალური პრეტენდენტი, ჩრდილოეთამერიკული კრივის ფედერაციის ვერსიით, 30 წლის მსოფლიო ჩემპიონი, ახალზელანდიელი დევიდ ტუა (42-3, 37 ნოკაუტი) იქნებოდა. თუმცა, ტუას კლიჩიოსთან საჩხუბრად არ სცალია. 8 ან 29 მარტს იგი ამერიკელ ხასიმ რახმანს ხედედა (35-4, 29 ნოკაუტი).

როგორც ირკვევა, ვლადიმირ კლიჩიოს ვერ შეხვდება ბრიტანეთისა და ბრიტანული ქვეყნების თანამეგობრობის ჩემპიონი, დენი უილიამსი (27-1, 22 ნოკაუტი), რომელიც 8 თებერ-

ვალს ევროპის ჩემპიონის ტიტულის დასაცავად ბერლინში შეეჭმინა მამლის (16-0, 9 ნოკაუტი) თვეჯიბრება.

სპეცილისტები სკეპტიკურად უყურებენ გერმანიაში 30 წლის ჯონსონის (33-1-1, 24 ნოკაუტი) ან 29 წლის ფრეს ოკენდოს (23-1, 14) ჩახვლასაც. 'ამდენად, ვლადიმირ კლიჩიოსთან შეხვედრის ერთადერთი რეალური კანდიდატად რჩება, VBC-ის ვერსიით, ამერიკის კონტინენტური ჩემპიონი, 29 წლის ლემონ ბრიუსტერი (28-2, 25 ნოკაუტი)', - ვარაუდობენ სპეცილისტები.

Advertisement for '23 October' featuring a portrait of an elderly man and a list of dates and events.

სვონი ბრძოლისთვის მზად არის

მსოფლიოს აბსოლუტური ჩემპიონი 63,5 კგ. წონით კატეგორიაში, კონსტანტინ ცხოუ ამერიკულ ჯეისი ვეიქის ლიხასთან ბრძოლაშიც ორი კვირით ადრე ავსტრალიის ქალაქ მელბურნში ჩავიდა. რუსი მოკრივე 18 იანვარს სწორედ იქ შეეცაბება თავის ტიტულის დაცვას (თვითონ ცხოუ ამჟამად სიდნეიში ცხოვრობს). ცხოუ არ ღალატობს თავის დიდი ხნის წინათ დაკანონებულ ტრადიციას და ბრძოლის ადგილზე

ორი კვირით ადრე ჩადის, რათა ადგილზე შეეფოს გარემოს, უშუალოდ ბრძოლაზე მოახდინოს კონცენტრაცია და მზადების უკანასკნელი ეტაპი წარმატებით გაიაროს. ამჯერად ცხოუს ერთი კონტინენტიდან მეორეზე მომქანცველი გადაფრენა და აკლიმატიზაციის რთული პერიოდის გავლა აღარ უხდება. მსოფლიო ჩემპიონი ამ ბრძოლისთვის სიდნეიში, თავის ცენტრში ემზადებოდა და მას სპა-

რინგ-პარტნიორობას ერთ-ერთი თანამემამულე უწევდა. მელბურნში თავის ბანაკთან ერთად ლიხაც ჩავიდა. ცხოუ კიდევ ერთხელ ისაუბრა ამ მატჩის უმდივე მნიშვნელობაზე - სასწორზე დადებული კრივის საყაროს სამი ყველაზე პრესტიჟული ორგანიზაციის ქამარი, რომელიც რუსმა მოკრივემ დიდი ბრძოლების შედეგად მოიპოვა. კონსტანტინმა ლიხას 'დიდი მებრძოლი' უწოდა. 'ის გააკეთებს ყვე-

ლაფერს, რაც შეუძლია. ამიტომ მე 100 პროცენტით მზად უნდა ვიყო, რომ ღირსეულად დავუხვევ', - ამბობს მსოფლიოს ჩემპიონი. მატჩის ორგანიზატორები იმედოვნებენ, რომ 'ტელსტერ დოუმის' 30-ათასიანი დარბაზი თითლიანად შეივსება. მთავარი ბრძოლის გარდა, მყურებელს საშუალება ექნება, თავლი ადვენოს ავსტრალიისა და მთელი მსოფლიოს ახალგაზრდა, პერსპექტიული მოკრივეების ჩხუბს.

გაგნისა და გარემოს დაცვა 24 საათი

შეასრულეთ და დაუბრუნეთ ამ ფორმის ჩამოსხმული კონსპირაციული ფორმის მფლობელს: **24 საათი**

ფორმის მფლობელის სახელი: _____
 მისამართი: _____
 ქ. _____
 საფოსტო ინდექსი: _____

ფორმის მფლობელის სახელი: _____
 მისამართი: _____
 ქ. _____
 საფოსტო ინდექსი: _____

საფოსტო სახელი: **24 საათი** საფოსტო ინდექსი: **110103 N-9**

აზიზა

საკონსერტო დარბაზები

საკონსერტო დარბაზები
 თოვლის პარკის ზღაპარი
 დს: 12:00; 15:00 სთ; ფასი 2 ლარი

თეატრები

რაზო ბაგრატიონის თეატრ-სტადია
 ყოველ პარასკევს, შაბათს და კვირას გაიმართება სპექტაკლი "ჩემი გაზაფხულის შემოდგომა"
 დს: 19:00. ბილეთები იყიდება თეატრის სალაროში 11 - 16 სთ-მდე (მაც-თელის ქ. №13). ტელ: 98-65-90, 98-65-93.
თაიისუფალი თეატრი
 "მედეა", რეჟ. გორა კახანაძე
 დს: 19:00 სთ, ფასი 5 ლარი
თეატრალური სარდავი
 "ინსტინქტი", რეჟ. თორე ევაძე
 დს: 20:00 სთ; ფასი 5 ლარი

კინოთეატრები

„აშირანი“
 "პარი პოეტრი", რეჟ. კრის კოლუმბი
 დს: 11:00; 14:00; 17:30; 20:00 სთ; ფასი 5,7 ლარი
„რასტავლი“
 ანიმაციური ფილმი "კარლსონი, რომელიც სახურავზე ცხოვრობს"
 დს: 15:00; 17:00 სთ; ფასი 5 ლარი
 ანიმაციური ფილმი "ლილო და სტივი"
 დს: 18:00 სთ; ფასი 5 ლარი
 "გზატყარედი", მთავარ როლში კევინ კოსტნერი
 19:30 სთ; ფასი 5 ლარი
 "ლამარკას უკანასკნელი საქმე", მთავარ როლში რობერტ დე ნირო
 დს: 21:30 სთ; ფასი 7 ლარი
„ალისო“
 ანიმაციური ფილმი "კარლსონი, რომელიც სახურავზე ცხოვრობს"
 დს: 13:00; 18:00 სთ; ფასი 5 ლარი
 ანიმაციური ფილმი "ლილო და სტივი"
 დს: 15:00; 17:30 სთ; ფასი 5 ლარი
 "ლამარკას უკანასკნელი საქმე"
 დს: 19:00 სთ; ფასი 5 ლარი
 "გზატყარედი", მთავარ როლში კევინ კოსტნერი
 21:00 სთ; ფასი 5 ლარი

თქვენი რაქონაა ჩვენი გაგნისა

20-24-24
20-00-24

ESM-თბილისის სკოლა-ლიცეუმი

ცხადდება მიღება მოსამზადებელ ჯგუფებში

V-VI-VII-VIII-IX კლასების იმ მოსწავლეთათვის, რომლებიც სწავლის გაგრძელებას აპირებენ ESM-თბილისის სკოლა-ლიცეუმში.

შეცადინება ჩატარდება მათემატიკასა და უცხო ენაში - კვირაში 3-ჯერ 15⁰⁰ საათიდან. სწავლება დაიწყება 15 იანვარს.

განცხადებები მიიღება ყოველდღე 9:30 -დან 15:00 -საათამდე.

მისამართი: ნუგუზის 223. (საქართველოს ბანკის შენობასთან).
 ტელეფონი: 32 97 83 (9.00-15.00) სკოლა-ლიცეუმი, 877 425286.

ბინები

იყიდება
 იყიდება 4-ოთახიანი არას-ტანდარტული ბინა პეკინის 35. 140 კვ.მ. ფასი 32 000, ტელ: 899 901729.

იყიდება ერთი ოთახი აღმა-შენების 82-ში იტალიურ ეზოში I სართულზე, გამოდგება საოფისედ. ფას: 5600\$. ტელ: 34-06-65, 34-85-40, 899 266 221.

იყიდება კრძი ბინა ორთავლა-ში 72 10 57.

იყიდება 2-ოთახიანი მაღალქუ-რანი ბინა ფრო-რემონტი, თამარ მეფის გამზ. №11. მე-5 სართუ-ლი. 38-30-62, 8(99)55-04-48

იყიდება 2-ოთახიანი ჩებური გამზადებული ინტერნეტ-კაფე-სთვის, ოფისისთვის ან მა-ღაზისთვის. მიცემის 118-ში, 38-30-62, 899 55-04-48.

სასწრაფოდ, იყიდება 3+2 გა-ერთიანებული გადაკეთებული

ბინა წერეთლის 55 ნომერში, ა/ფარებით, მე-4 სართულზე. ს/ფასი 56 000. 899 51-58-54.

მინის ნაკეთი
 იყიდება მაშალეთის ტბის პირას სვეტიცხოველის ნაკვეთი. ფასი შე-თამბებთო. ტელ: 95-52-92.

ბინები

ქირა, ბირაო

ქირაზე!
 სახლი აღმაშენების გამზ. №151 (24-ე სკოლისთან); ევრო-რემონტი. საერთო ფართი 200 კვ.მ. 6 ოთახი, 2 სველი წერტი-ლი, ტელეფონით, გათბობით, ცხელი წყლით. 2 შესასვლელი. II სართული. გამოდგება საოფი-სედ.
 ტელ: 37-28-77; 93-16-11; 899 539097

ეჭვირვებ 1-ოთახიან ონოლდრე-ბულ ბინას პარლამენტთან ახლოს,

სწავლება
 შეგასწავლით!
 კომპიუტერზე საოფისე პროგრამებს ინდივიდუალუ-რად (WINDOWS, Word, Excell, Internet), ფასი 60 ლარი, ჭე-ჭვადების 74, მე-9 სართ. 908 ოთახი.
 ტელ: 25-35-48, 23-53-69 - ოთახი.
 ინგლისში სტატირებული უე-დაფი შეგასწავლით ინგლისურ ენას თქვენი მიზნების გათე-ლისწინებით. აგრეთვე, მიიღებთ კონსულტაციებს დიდ ბრიტანე-თში სწავლა-განათლების შეს-ებზე. ტელ: 95-20-34, 96-64-12

მოგამზადებ ფოტოკამერა-ტიკაში სკოლის მოსწავლეებს, აბიტურიენტებს, მოსამზადებ-

სტუდენტებს. 38 44 43 სალა-მის, 61 29 76

მოგამზადებ ქართულ ენაში სკოლის მოსწავლეებს. ტელ: 32-50-71.

სწავლასვა
 ელექტრო ორღანი "იმპაპა" (იაპონია) ორბარუსანი კლავიატუ-რით. სტილია რთობის გადამ-რეგულირება. ფ. 400\$. ტელ: 99-95-33.

შეგასწავლებ სახლში საბე-რეტირებულ, მოტო, ლეზა და ა.შ. ტ. 64-65-14 გიორგი.

ყურადღება! სამზადებ გაგან-ათვისებულ ქართულ-ინგლისურ-ენის სწავლებას. სართული თამ. I სათი-12 ლარ. ტ. 93-19-52, 899 168 168 ნანა

ყურადღება! პროფესიული ფერ-ნალისტი. ველებ კომპიუტერის სა-ოფისე პროგრამებს. ვიზიტი გამო-შემგზავრეთ. 76 26 43, 8(99) 15 69 02 ნანა

სამუშაველი ფორმა „კაბი-98“ გათავაზობთ ბინების ყველაფერს

დარბაზები-გაქირავება. 23 70 91, 8(77) 71 05 90, 8(99) 30 32 82

სამუშაველი ფორმა „კაბი-98“ იქნება და გასცემს თანხებს ბი-ნების მფარველთათვის. 23 70 91, 8(77) 71 05 90, 8(99) 30 32 82

ენეცი საბუღალე სამორნები გორებს 18-დან 25 ლამდე, 8(99) 28 83 93

პომეოპათი-წვეროპათოლო-გი მკურნალობს წვერობს, შიმს, შაკის, თველიერ მღვდის 11. საგზაო პოლიკლინიკა, 23-ე კა-პიტელი. 13.00-15.00. 39 47 28

იყიდება დოვის, აღმო-საველი ევროპული და გერმა-ნული ნავაზის ლეკები აცრით და საბუღალე.

- ენერტი ძალდებს (სტატიანი კინოლოგი) და დაეიტოვებ ძალდებს შენაფითი.
 897 575116 ზვიანა.

- შეგახებთ მარტობამ, სეფამ, სტრესმა ზამირის დამეგები? გინდა იპოვო გამოსავალი
 დაგვირეკეთ ტ: 822-009-555
 24-საათიანი სატელეფონო ფსიქოლოგიური კონსულტაცი-ები.

1 წი - 50 თეთრი ანიმიზობა დატელეფალი

ფორმა "ულტრა-დომუს"-ი გათავაზობს:
 - პროექტირებას,
 - დიზაინს,
 - მშენებლობას.
 ტელ: 23-36-58; 94-13-34; 893 347536

ფორმების რევიტრაცია. ბუკლეტები, სავიზუო ბარათები, პლაკატი.
 ტელ: 95-39-97
 მარჯანიშვილის 21, მე-4 სართული.

TV პროგრამა 11 იანვარი

რუსთავი - 2

08.00 მუსიკა
 09.00 კურიერი
 09.20 მულტმედიური
 10.50 სირიული „ათასწლეული“
 12.00, 15.00 კურიერი
 12.20 სიფსოვანი
 12.45 მ.ფილმი
 15.20 მ. ფილმი
 17.00 სირიული „კოლომბი“
 18.00, 00.00 კურიერი
 18.20 სირიული „კოლომბი“
 18.45 სირიული „სახლი ძველ უბანში“
 19.15 ჯეიმსონის ლატარია
 20.05 სირიული „ქინელი პოლიციელი“
 21.00 კურიერი PS
 22.00 ფილმი. მ.ფ. „აბატონი“
 00.15 მ.ფ. „მედიკალი მასი“ მთ. როლში მთ. გიგანტი, ჟოანა საბუღალე
 02.15 ლამის ჯაზი

16.00 ფილმი კომედია „ო“
 18.00 ნონსტოპი
 19.00 ბან. ინფორმაციური
 19.30 ვიდეორეალიტი
 21.00 მართ. ანთაული
 21.45 ახა ბაგრატიონის მიხი
 22.45 კვირის საუბარო ლამისი
 23.00 ახა ბაგრატიონის მიხი
 00.00 ტელეფილმი/კომედი
 01.45 ფილმი ბრავო „ბრძოლის შემდეგ“
 03.45 აპუსის ბარამი

მეორე არხი

19.00 მულტმედიური
 19.30 ორატორია
 19.40 სირიული „ოჯახური ურთიერთობები“
 20.30 „ახლი ხაში“
 21.30 ჯეიმსი
 22.00 მ. ფილმი „მილიონი ფუნტი სტერ-ლინის ბანკოტი“

იბერი

08.00, 15.00, 17.00, 19.00, 22.00 ახალი აზიები
 08.15 ანონსი, მულტმედიური
 08.20 ალსაველი
 08.30 მ. ფილმი „მავი რაინდი“
 10.15, 12.30, 17.20, 17.50, 23.55, 00.30 მუსიკა
 10.20 მ. ფილმი „მე რამ იცოდა“
 13.10, 18.00, 19.30 მულტმედიური
 14.10 დოკ. ფილმი
 17.30 დოკ. სირიული
 18.45 ბანების ფილმი
 20.30 ლიტერატურული ბაზაველი - სილუბი
 22.30 მ.ფ. „მოსტოქა ჯეიმსი და მთ. კაიტი“
 23.00 მ.ფ. „ნივარტორი“
 00.40 ლამის ფილმი

კავკასია

12.00 მ. ფილმი „კოლინიის აპდემია 5“
 13.30 მ. ფილმი „თავი უპირს“
 15.00 მ. ფილმი „გულთამაგრობა“
 17.00 მ. ფილმი „ახალგაზრდა მარტინი“
 19.00, 20.30, 00.00 „დღეს“
 19.20 მულტმედიური „ნივარტორის მოგზაურობა“
 21.00 მ. ფილმი „კოლინიის აპდემია 6“
 22.00 მ. ფილმი „დარტმის სიგურა“
 00.20 მ. ფილმი „უილფონს კლანი“

მისხრე არხი

09.00, 09.50, 10.45, 11.50, 12.30, 14.30, 16.10, 17.30, 19.00, 20.30, 21.45, 23.45, 00.00 მუსიკა
 09.20 მულტმედიური „ირაბი რაფელა“

11.00 მ. სირიული „ზურბის ძარი“
 11.00 მ. სირიული „მოგზაურობა“
 12.00 რუსული სირიული „ზამთრის ალბათი“
 12.50 მ. ფილმი „საბარჯაშვილი“
 14.45 მ. ფილმი „დღემდე მინს ვული“
 16.30 დოკ. ფილმი „ველური გზაზე“ 75-ი სტრია
 17.45 მ. სირიული „ზურბის ძარი“
 18.35 მულტმედიური „მეფის ასული მარკაზა-ლი“ 45-ი სტრია
 19.10 მართ. მ. ფილმი „სიყვარული ყველას უნდა“
 21.00 ფრანგი მხატვრები - ნიკოლა პუსენი
 21.30 „მედიკალი კლტორის საბანაო“, „გალა-პარისი - სამიხის ბალი. ველოტი“
 22.00 მ. ფილმი „კარინა“ მთ. როლში მთ. აბატონი მარკაზა, მართ. ვიზუალი
 00.20 მ. ფილმი „სანამარული ძვირები“

VII არხი

17.10 მონტეკარინი
 17.50 გილდია
 18.20 მ.ფ. - „გზა შინსაკანე“-1 სტრია.
 19.40 „პრიკადა“
 20.05 „გაგნის დიკონი“ ილიას აკადემიის-ტე-რი წარმომადგენლის მიხედვით
 20.10 საბუღალე/მედიკალი ტემპისა
 20.35 „ლამის პარიტი“- თემა:
 21.35 კომპიუტერული ტემპისა
 22.15 „კინოკლანი“ - „კინოკლანი ბილი-საბი ახალი წელს“
 00.05 აუდიო-ვიდეო-ტელე

OPT

08.00, 11.00, 15.00, 19.00 Новости
 08.10 Приключенческий сериал „Флиппер“
 08.55 Детский сериал „Твинисы“
 09.15 Миряй, гармонь любимая!
 09.55 Слово пастыря
 10.10 Здоровье
 11.10 „Смак“
 11.30 „Путешествия натуралиста“
 12.00 Смехопанорама
 12.35 Комедия „Свободу полугаи“
 14.10, 17.00 „Ералаш“
 14.30 Дисней-клуб: „Базз и его команда“
 15.10 „Серебряный шар“
 15.50 „В мире животных“
 16.30 Спасатели. Экстренный вызов
 17.15 Комедия „На Дербитовской хорошая погода, или На Брайтон-Бич опять идет дождь“
 19.15 „Шутка за шуткой“
 19.45 „Кто хочет стать миллионером?“
 20.45 Алла Пугачева, Лев Лещенко, группа „Люба“ в концерте „Между прошлым и будущим“
 22.00 Время
 22.30 Продолжение концерта „Между прошлым и будущим“
 00.50 Комедия „Целитель Адамс“

03.00 Городской триллер „По найму“

РТР

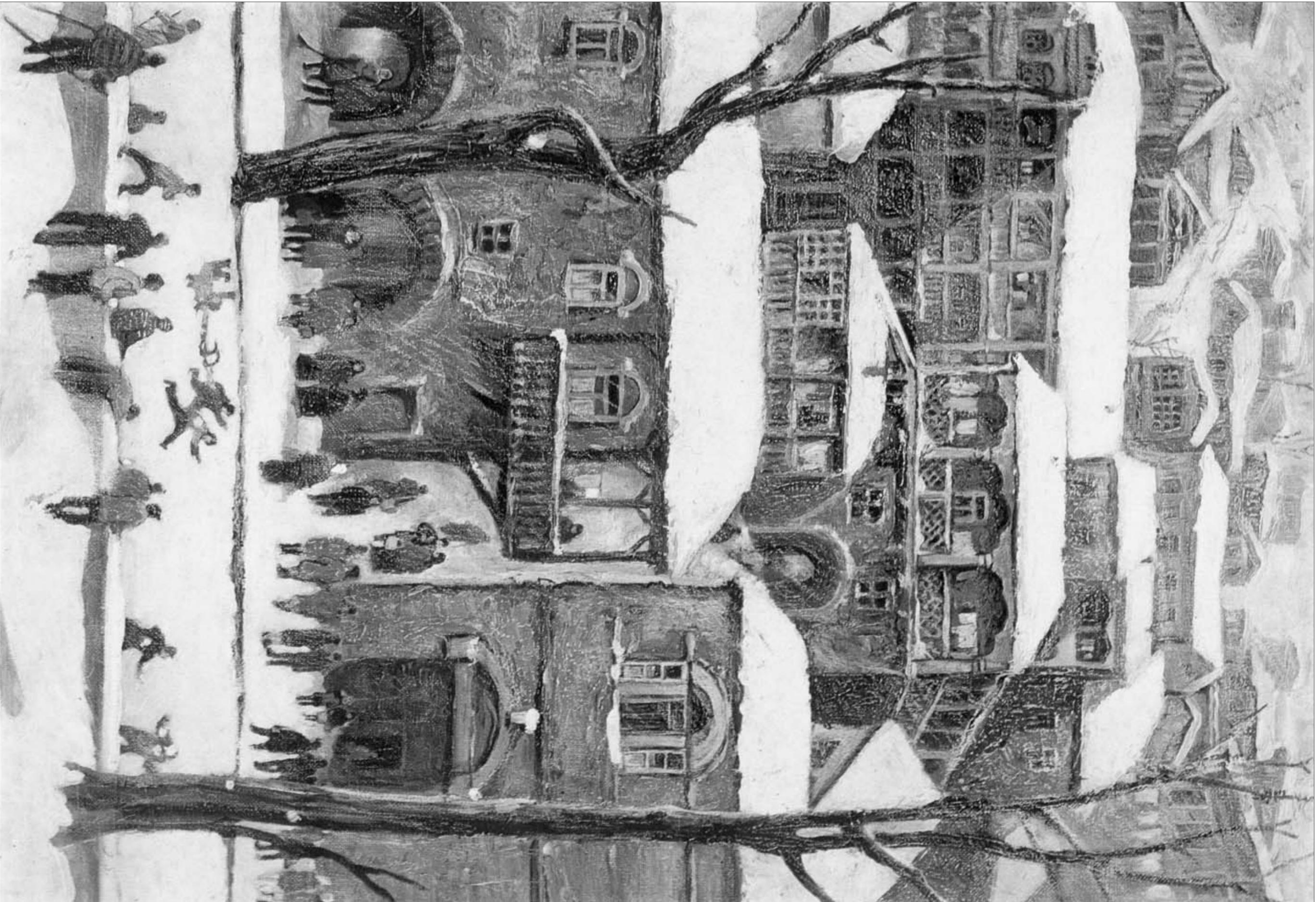
07.30 Комедия „Не было печали“
 08.40 Сериал „Дракоша и компания“
 09.05 Студия „Здоровье“
 09.35 Золотой ключ
 10.00 Военная программа
 10.20 „Два роля“
 11.15 Мультсериал „Джеки Чан“
 11.50 „ХА“. Маленькие комедии
 12.10 „Сам себе режиссер“
 13.10 „Сто к одному“
 14.00 В поисках приключений
 15.00, 21.00 Вести
 15.20 Комедия „Сегодня - новый аттракцион“
 17.00 Комедия „Крылышко или ножка?“
 19.00 Моя семья
 19.50 Ашлаг
 20.45 Вести. Дежурная часть
 21.55 Комедия „Дом большой мамочки“
 23.20 Худ. фильм „Я - кукла“
 01.20 Худ. фильм „Народ против Ларри Флинты“

НТВ

07.45 Комедия „Моя морочка“
 09.00, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00 Сегодня
 09.05 Вкусные истории
 09.25 Детское утро на НТВ. „Полудра“
 09.55 Доктор Бранд . „Без рецепта“
 10.30 Путешествия натуралиста
 11.05 „Кулинарный поединок“: Москва - Одесса
 12.05 „Квартирный вопрос“. „Домашний праздник“
 13.05 „Фабрика кошмаров“. „Профессия - репортер“
 13.25 Случаи спасения
 14.05 Комедия „Полицейские и воры“
 15.50 Вкусные истории
 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 20.00 Сегодня
 16.05 Своя игра
 17.20 „Женский взгляд“
 18.05 Шю Елены Степаненко
 19.05 Премьера. Сериал „Бушующая планета: торнадо“
 20.30 Ф. Киркоров, Л. Долина, Е. Степаненко, „Бони М“ и др. в „Большом концерте“
 23.15 Худ. фильм „Дикая река“
 01.15 Худ. фильм „В калкане“
 02.55 Сериал „Воры“

გეგმატორები „ლაგუნა ვიკა“

სკანდინავიის სანაპირო - სკანდინავიის სანაპირო

კონტაქტი

ევროპის არქიტექტურული მემკვიდრეობის დაცვის კონვენციის კონვენციის განმარტებითი ბარათი

შესავალი

ევროპის არქიტექტურული მემკვიდრეობის დაცვის კონვენცია ერთდროულად კულმინაცია არის და ამოსავალი წერტილიც. იგი არის იურიდიული დასტური ოცი წლის ევროპული თანამშრომლობის არქიტექტურული მემკვიდრეობის დარგში და ამავე დროს წარმოადგენს ახალ ჩარჩოებს ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოებისა და, ზოგიერთ შემთხვევაში, სხვა სახელმწიფოების თანამშრომლობისათვის.

კონვენციის საფუძვლად ევროპის საბჭოს სამუშაო პროგრამის კონტაქტი

1963 წელს ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეამ წამოაყენა ინიციატივა ძველებისა და ზონების კულტურული მემკვიდრეობის დაცვისა და განვითარების დარგში ევროპული თანამშრომლობის შესახებ.

1969 წლის 25-27 ნოემბერს ბრიუსელში ამ სექტორის მესვეურ მინისტრთა პირველი ევროპული კონფერენციის ჩატარებიდან ცოტა ხნის შემდეგ, ასამბლეამ მიიღო რეკომენდაცია 589 (1970), რომელიც ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის ყურადღებას მიიპყრობდა მიზანშეწონილობაზე, შექმნილიყო თანამშრომლობის მუდმივი კომიტეტი, რომელიც შეადგენდა ევროპულ ქარტიას, მასში ჩამოყალიბდებოდა მემკვიდრეობის "დაცვისა და რეაბილიტაციის ზოგადი პრინციპები", ხოლო შემდეგ ამ ქარტიის შუქზე მომზადებულიყო ევროპული კონვენცია.

სამუშაოს დიდი ნაწილი შესრულდა 1970-იან წლებში ორგანიზაციის ხელშეწყობით და დაგვირგვინდა 1975 წლის სექტემბერში მიწისძვრათა კომიტეტის მიერ არქიტექტურული მემკვიდრეობის ევროპის ქარტიის მიხედვით. ქარტიის პრინციპები, რომლებიც შესულა ამპლტერდაის კონგრესის, ევროპის არქიტექტურული მემკვიდრეობის წლის (1975) დამაგვირგვინებელი ღონისძიების დელარაციაში, წარმოადგენს ნაშენ მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ ევროპული აზროვნების ერთ-ერთ ნიშნულს. მას შემდეგ ფართოდ მიღებულია ზრუნვა ქალაქის დაგეგმარებაში კონსერვაციის "ინტეგრირებაზე", ისტორიული შენობების ჯგუფების და მათი გარემოცვის შენარჩუნებაზე და მემკვიდრეობის, როგორც ეკონომიკური და სოციალური ცხოვრების ნაწილის, მიჩნევაზე.

ევროპის საბჭოს სამთავრობათშორისო პროგრამამ 1975 წლიდან თანამშრომლობა გააფართოვა. 1976 წელს მიწისძვრათა კომიტეტმა რეზოლუციაში (76) 28 მისცა რეკომენდაცია ნეერ მთავრობებს, რათა მათ მიესადაგათ კანონებისა და ნესების ეროვნული სისტემები "ინტეგრირებული კონსერვაციის" მოთხოვნილებებისათვის. კონვენციის იდეა, რომელსაც მეტი ძალა ექნებოდა, ვიდრე დელარაციას ან რეკომენდაციას და სახელმწიფოს დაუქვემდებარება და საერთაშორისო კანონმდებლობას, კვლავ წამოიჭრა 1982 წელს CLRAE-ს რეზოლუციაში №127. იგი მიღებულ იქნა ისტორიული ქალაქების მე-4 ევროპულ სიმპოზიუმზე, რომელიც მოაწყო ევროპის ადგილობრივ და რეგიონალურ ხელისუფლებებთან მუდმივ კონფერენციამ და ორგანიზაციამ Europa Nostra და ჩატარდა ფრანგურში (შვეიცარია). ეს რეზოლუცია აგრძელებს კონვენციის ინიციატივას კომიტეტს, მოეწყო იგივე მიზნით არქიტექტურული მემკვიდრეობის მესვეური მინისტრთა მე-2 ევროპული კონფერენცია.

სწორედ ამ კონტექსტში, 1981 წლის სექტემბერში, მიწისძვრათა კომიტეტმა დაავალა საქმიანობის სამთავრობათშორისო პროგრამის ორგანიზაციის პოლიტიკისა და არქიტექტურული მემკვიდრეობის კომიტეტი, CDUP) მემკვიდრეობის სექტორის პასუხისმგებელ კომიტეტს, წინასწარ სამუშაოებზე დაყრდნობით, ჩამოეყალიბებინა აზრი ევროპის არქიტექტურული მემკვიდრეობის დაცვის კონვენციის შესაძლებლობასა და მიზანშეწონილობაზე.

1983 წლის პლენარულ სხდომაზე CDUP-მ შესაბამისად მიიჩნია დასრულებულად წინასწარი სამუშაოები, რომელიც სამდევნო თხოვნით 1982 წელს ჩაატარა ნანსის ევროპულმა საუნივერსიტეტო ცენტრმა და მხარი დაუჭირა კონვენციის პრინციპს. CDUP-ს წინადადებით მიწისძვრათა კომიტეტმა 1983 წელს თავის 360-ე გადაწყვიტა შეექმნა ნაშევანი ექსპერტების კომიტეტი, რომელსაც საგანგებოდ დაეავალა ევროპის არქიტექტურული მემკვიდრეობის დაცვის კონვენციის პროექტი, იყვნენ: ავსტრია, ბელგია, დანია, საფრანგეთი, გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა, საბერძნეთი, ირლანდია, იტალია, პორტუგალია, ესპანეთი, შვეიცარია და დიდი ბრიტანეთი. კომიტეტი შეიქმნა სამწევრ, 1983 წლის დეკემბერში, 1984 წლის ივნისში და 1984 წლის ნოემბერში, ბ-ნ ალფრედ ვაკერის, ევროპის საბჭოში შვეიცარიის ყოფილი მუდმივი წარმომადგენლის, თავმჯდომარეობით.

პის არქიტექტურული მემკვიდრეობის დაცვის კონვენციის პროექტის მომზადება საქმიანობის სამთავრობათშორისო პროგრამის ჩარჩოებში.

სახელმწიფოები, რომლებიც წარმოდგენილი იყვნენ ნაშევანი ექსპერტების კომიტეტის შემადგენლობაში, რომელმაც მოამზადა კონვენციის პროექტი, იყვნენ: ავსტრია, ბელგია, დანია, საფრანგეთი, გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა, საბერძნეთი, ირლანდია, იტალია, პორტუგალია, ესპანეთი, შვეიცარია და დიდი ბრიტანეთი. კომიტეტი შეიქმნა სამწევრ, 1983 წლის დეკემბერში, 1984 წლის ივნისში და 1984 წლის ნოემბერში, ბ-ნ ალფრედ ვაკერის, ევროპის საბჭოში შვეიცარიის ყოფილი მუდმივი წარმომადგენლის, თავმჯდომარეობით.

განხილვის საწყისი ობიექტი იყო წინასწარი პროექტი, შედგენილი სამდევნო მიერ, რომელიც ყველაზე ადრე ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის რეკომენდაციას 880 (1979) ევროპის არქიტექტურული მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ და ნანსის ევროპული საუნივერსიტეტო ცენტრის მიერ ჩატარებული სამუშაოების დასკვნას (დოკ. CDUP (83) 4). თავის შესაბამე შეხვედრებზე ნაშევანი ექსპერტების კომიტეტმა წარუდგინა კონვენციის პროექტის ტექსტი CDUP-ს, რომელმაც განიხილა იგი 1985 წლის თებერვალში პლენარულ სხდომაზე და თავის მხრივ გადასცა პროექტი მიწისძვრათა კომიტეტს.

იმავე დროს, როცა იწერებოდა კონვენცია, უფროს ოფიციალურ პირთა კომიტეტს ეთხოვა 1984 წელს, მოემზადებინა არქიტექტურული მემკვიდრეობის მესვეური მინისტრთა მეორე ევროპული კონფერენცია, რომლის ჩატარება ითავა ესპანეთის მთავრობამ გრენადაში 1985 წელს; მას ორმაგი მიზანი ჰქონდა - განხილვა ევროპული თანამშრომლობის მდგომარეობა პირველი კონფერენციის შემდეგ 1969 წელს და ამავე დროს დაეხსა თანამშრომლობის ახალი მიმართულებები. იმისათვის, რომ აღენიშნათ განახლებული იმპულსი, რომელიც მიეცა ევროპული მემკვიდრეობის დაცვის პროგრამას და ხაზი გაესვია მისი პოლიტიკური ნიშნისთვის, მიზანშეწონილად ჩაითვალა, რომ კონვენცია ხელმძღვანელად გახსნილიყო გრენადის მინისტრთა კონფერენციასთან დაკავშირებით.

ევროპის არქიტექტურული მემკვიდრეობის დაცვის კონვენცია გაიხსნა ხელმოსაწერად 1985 წლის 3 ოქტომბერს, არქიტექტურული მემკვიდრეობის მესვეური მინისტრთა მეორე ევროპული კონფერენციაზე გრენადაში.

კონვენციის მიზნები და სტრუქტურა

ევროპის არქიტექტურული მემკვიდრეობა უსაზღვროდ მდიდარია და მრავალფეროვანი. ამ მემკვიდრეობის ხასიათი, მის კონსერვაციასთან და მისდამი ოფიციალურ დამოკიდებულებასთან დაკავშირებული პრობლემები საგრძობლად განსხვავდება ევროპის სხვადასხვა რეგიონში. კონვენციის აუცილებლად უნდა გაითვალისწინებინა ეს სირთულე; ასევე, მას უნდა გამოეხატა ევროპის ძირეული ერთიანობა, რომელიც გამოიხატება არა მხოლოდ მის კულტურულ ტრადიციებში, არამედ ბათორისო პროგრამის ჩარჩოებში. ნათა მსავსეებში, რომელთა წინ იგი დგას დღესაც.

რომელიც ძირეული ერთიანობა, რომელიც გამოიხატება არა მხოლოდ მის კულტურულ ტრადიციებში, არამედ ბათორისო პროგრამის ჩარჩოებში. ნათა მსავსეებში, რომელთა წინ იგი დგას დღესაც.

მემკვიდრეობის დაცვა მიზანშეწონილია ორი ძირითადი მიზეზით: - მემკვიდრეობის ნაშრომებს დაწინააღმდეგებულად კულტურული მიზანი.

1982 წლის მექსიკო სიტის მსოფლიო კონფერენციამ კულტურის პოლიტიკებზე აღნიშნა, რომ "ერის იერიზა სამჯერ, 1983 წლის დეკემბერში, 1984 წლის ივნისში და 1984 წლის ნოემბერში, ბ-ნ ალფრედ ვაკერის, ევროპის საბჭოში შვეიცარიის ყოფილი მუდმივი წარმომადგენლის, თავმჯდომარეობით.

განხილვის საწყისი ობიექტი იყო წინასწარი პროექტი, შედგენილი სამდევნო მიერ, რომელიც ყველაზე ადრე ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის რეკომენდაციას 880 (1979) ევროპის არქიტექტურული მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ და ნანსის ევროპული საუნივერსიტეტო ცენტრის მიერ ჩატარებული სამუშაოების დასკვნას (დოკ. CDUP (83) 4). თავის შესაბამე შეხვედრებზე ნაშევანი ექსპერტების კომიტეტმა წარუდგინა კონვენციის პროექტის ტექსტი CDUP-ს, რომელმაც განიხილა იგი 1985 წლის თებერვალში პლენარულ სხდომაზე და თავის მხრივ გადასცა პროექტი მიწისძვრათა კომიტეტს.

იმავე დროს, როცა იწერებოდა კონვენცია, უფროს ოფიციალურ პირთა კომიტეტს ეთხოვა 1984 წელს, მოემზადებინა არქიტექტურული მემკვიდრეობის მესვეური მინისტრთა მეორე ევროპული კონფერენცია, რომლის ჩატარება ითავა ესპანეთის მთავრობამ გრენადაში 1985 წელს; მას ორმაგი მიზანი ჰქონდა - განხილვა ევროპული თანამშრომლობის მდგომარეობა პირველი კონფერენციის შემდეგ 1969 წელს და ამავე დროს დაეხსა თანამშრომლობის ახალი მიმართულებები. იმისათვის, რომ აღენიშნათ განახლებული იმპულსი, რომელიც მიეცა ევროპული მემკვიდრეობის დაცვის პროგრამას და ხაზი გაესვია მისი პოლიტიკური ნიშნისთვის, მიზანშეწონილად ჩაითვალა, რომ კონვენცია ხელმძღვანელად გახსნილიყო გრენადის მინისტრთა კონფერენციასთან დაკავშირებით.

ევროპის არქიტექტურული მემკვიდრეობის დაცვის კონვენცია გაიხსნა ხელმოსაწერად 1985 წლის 3 ოქტომბერს, არქიტექტურული მემკვიდრეობის მესვეური მინისტრთა მეორე ევროპული კონფერენციაზე გრენადაში.

ევროპის არქიტექტურული მემკვიდრეობა უსაზღვროდ მდიდარია და მრავალფეროვანი. ამ მემკვიდრეობის ხასიათი, მის კონსერვაციასთან და მისდამი ოფიციალურ დამოკიდებულებასთან დაკავშირებული პრობლემები საგრძობლად განსხვავდება ევროპის სხვადასხვა რეგიონში. კონვენციის აუცილებლად უნდა გაითვალისწინებინა ეს სირთულე; ასევე, მას უნდა გამოეხატა ევროპის ძირეული ერთიანობა, რომელიც გამოიხატება არა მხოლოდ მის კულტურულ ტრადიციებში, არამედ ბათორისო პროგრამის ჩარჩოებში. ნათა მსავსეებში, რომელთა წინ იგი დგას დღესაც.

მემკვიდრეობის დაცვა მიზანშეწონილია ორი ძირითადი მიზეზით: - მემკვიდრეობის ნაშრომებს დაწინააღმდეგებულად კულტურული მიზანი.

და სახელმწიფოების და რეგიონების პრაქტიკული თანამშრომლობის დარგში.

კონვენციის ტექსტი ორ ნაწილად არის დაყოფილი, რომ ეს ორივე მიზანი კარგად აისახოს.

პირველი ნაწილი ეხება დაცვის მინიმალურ ზომებს და კონსერვაციის პოლიტიკას, რომელიც უნდა გატარდეს ევროპის საბჭოსა და სხვა სპეციალიზირებული საერთაშორისო ინსტიტუტების წინა დოკუმენტების გათვალისწინებით. იგი დაყოფილია შემდეგ თავებად: "არქიტექტურული მემკვიდრეობის განსაზღვრა"; "დასაცავი ქონების იდენტიფიკაცია"; "დაცვის ლეგალური პროცედურები"; "დამატებითი ზომები"; "სანქციები"; "კონსერვაციის პოლიტიკა"; "მონაწილეობა და ასოციაციები"; "ინფორმაცია და განათლება".

მეორე ნაწილის მიზანია ხელი შეუწყოს უფრო მჭიდროდ ევროპულ თანამშრომლობას მემკვიდრეობის დაცვაში. იგი აყალიბებს "კონსერვაციის პოლიტიკის ევროპული პოლიტიკის" პრინციპებს, რომელიც მოიცავს მხარეთა კონსულტაციებს პოლიტიკების თანამედროვე მოთხოვნილებებთან შესაბამისობაში მოყვანასთან დაკავშირებით, აგრეთვე გამოცდოების და სპეციალისტების ხაცვლას. კონვენციის ევოლუციური ხასიათი უზღოვდება დებულებაში, რომელიც ეხება კომიტეტის შექმნას მისი ცხოვრებაში გატარების სამეთვლეყურად და იმ ფაქტში, რომ ამ კომიტეტს შეუძლია არა მხოლოდ კონვენციის შესწორების შეთავაზება, არამედ რეკომენდაციების გაკეთება მდგომარეობის ან მოთხოვნილებების შეცვლასთან დაკავშირებით.

ტექსტი მთავრდება დასკვნითი დებულებებით, რომლებიც ყველაზე ადრე უნდა იქნას მიღებული კონვენციებში ჩვეულებრივ გამოყენებულ დებულებებს.

გარდა ამისა, კონვენციის სათაური შეიცავს გამოთქმას "ევროპის არქიტექტურული მემკვიდრეობა" იმისათვის, რათა დადასტურდეს, რომ კონვენციის მონაწილე მხარეების მიზანია ყველადასათვის საერთო ისტორიული მემკვიდრეობის დაცვა, რომელიც ევროპის ტერიტორიაზე მდებარეობს. ამ მხრივ, ტექსტი არ ეხება ევროპული კულტურის გამოხატულებას, რომელიც სხვა კონტინენტებზეა შექმნილი.

კონვენციის მუხლების კომენტარი

პრეამბულა
კონვენციის პრეამბულას სამი მიზანი გააჩნია:
- იგი ათავსებს კონვენციას ევროპის საბჭოს ოცდაათწლიანი წარმოქმნის კონტექსტში, რომელიც ეხება კულტურულ მემკვიდრეობას ზოგადად და ნაწილ მემკვიდრეობას კერძოდ.
- იგი სახალხოდ იმეორებს კონვენციის ძირითად მიზანს და გამოხატავს კონსერვაციის ევროპულ ფილოსოფიას. მიზანია ევროპელებს დაუტოვოს კულტურული რეგერენციების სისტემა და გააუმჯობესოს მათი გარემო, ხოლო ამავე დროს ხელი შეუწყოს განთანაწონებულ ეკონომიკურ და სოციალურ განვითარებას.

ბას სახელმწიფოებსა და დასახლებებში.

- იგი ადასტურებს მხარეებს შორის აქტიური სოლიდარობის აუცილებლობას, რომლებიც, თანხმდებიან რა საერთო პრინციპებზე, ვალდებულიენ ეფექტიან თანამშრომლობას კონსერვაციისა და რეაბილიტაციის პოლიტიკის დარგში.

მუხლი 1

არქიტექტურული მემკვიდრეობა, რომელიც ამ კონვენციით უნდა იქნას დაცული, მოითხოვს განმარტებას. ტექსტი დებულობს სამ კლასიფიკაციას მემკვიდრეობის შემადგენელი ნაწილებისათვის. ისინი ითვალისწინებენ 1972 წლის მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის კონვენციის და ევროპული კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის მინისტრთა კომიტეტის რეზოლუციის (76) 28 განმარტებებს, რომლებიც ეხება კანონებისა და წესების არქიტექტურული მემკვიდრეობის ინტეგრირებული დაცვის მოთხოვნილებებთან შესაბამისობაში მოყვანას. მოცემული განმარტებები ასახავენ ტენდენციას, გაფართოვდეს "მემკვიდრეობის" გაგება.

უმეტეს ქვეყნებში ბევრად ფართო კატეგორიები შენობებისა მიიჩნევა, როგორც დაცვის ღირსი. ინტეგრირებულმა კონსერვაციამ შედეგად გამოიღო მემკვიდრეობის დაცვაც, რომელიც, რომელიც ადრე ეხებოდა ცალკეულ ძეგლებს (რელიგიური ნაგებობები, სასახლეები, ციხე-სიმაგრეები), ხოლო შემდგომში გავრცელდა და ჩართო ქალაქების ისტორიული შენობების ჯგუფები და ადგილობრივი არქიტექტურული ნაშენებლები. მოგვიანებით გაგება განივრცო სამქალაქო საინჟინრო ნაგებობებზე, ზოგიერთ მეტალის კონსტრუქციებზე, კერძო სახლებზე და art nouveau-ზე, სამრეწველო მემკვიდრეობის სხვადასხვა ფორმებზე, თანამედროვე არქიტექტურის ნიშნულებზე და ა.შ.

არქიტექტურული მემკვიდრეობის საბივე შემადგენელ ნაწილებში შესაძლებელია ჩართოს ის, რომელიც არ არის დაცული ან რეაბილიტირებულია.

სარისწორი პრინციპები

კონვენციის მიხედვით საკუთრების (ან საკუთრების ჯგუფის) დაცვის განაპირობებს არა მისი ასაკი, არამედ ის, რომ იგი პასუხობს რიც კრიტერიუმებს და მიჩნეულია ნაშენ გარემოს ალსანიშნავ ნიშნულად. საკუთრება შედის ამ კვალიფიკაციაში, თუკი მას გააჩნია ისტორიული, არქიტექტურული, შემოქმედებითი, საინჟინრო, სოციალური ან ტექნიკური მნიშვნელობა.

თუ საკუთრება პასუხობს ამ კრიტერიუმებიდან ერთს ან რამდენიმეს, ან ყველას ერთად, მაშინ იგი ითვლება არქიტექტურული მემკვიდრეობის ნაწილად. რა თქმა უნდა, ეს თითოეული მხარის შესაბამისი ინსტანციის გადასწყვეტია, პასუხობს თუ არა საკუთრება კრიტერიუმებს.

დასაცავი საკუთრების კატეგორიები

ძეგლები: ეს ტერმინი მოიცავს არქიტექტურულ ძეგლებებს, ხელი შეუწყოს განთანაწონებულ ეკონომიკურ და სოციალურ განვითარებას.

ში ან სოფლად. იგი შეიძლება იყოს არა მარტო ხალხის თუ მოვლენების ალსანიშნავად შექმნილი ძეგლი, არამედ უფრო ზოგადად, ნებისმიერი სტრუქტურა, რომელსაც საზოგადოება ანიჭებს ღირსებას ზემოხსენებული კრიტერიუმების მიხედვით.

კონვენციის პირობები ვრცელდება აგრეთვე ნაგებობის დეტალებზე თუ დეკორატიულ ელემენტებზე, რომლებიც მის შემადგენელ ნაწილებად ითვლება. აქ იგულისხმება ხელოვნების ნიმუშები ან საინჟინრო კვანძები, რომლებიც ნაგებობის ნაწილია და მისთვის იქნა შექმნილი (ხის დეტალები, ქანდაკებები, ფრესკები, ვიტრაჟები, ტექნიკური მოწყობილობები და ა.შ.).

კონვენციის საგანი ძირითადად არის შენობები და ნაკვეთები, მაგრამ მოძრავი ქონების მნიშვნელობა, რომელთაც გააჩნიათ განსაკუთრებული ისტორიული კავშირი დაცულ შენობასთან, შეიძლება იყოს საბაბი ამ საგნებზე დაცვის განვრცობისათვის.

შენობათა ჯგუფი: ეს ტერმინი მოიცავს შენობათა ჯგუფს ქალაქში თუ სოფლად, რომელიც უნდა იყოს არა მხოლოდ ერთგვაროვანი, არამედ აგრეთვე პასუხობდეს პარაგრაფ 2-ში მოცემულ კრიტერიუმებს და იყოს საკმარისად კომპაქტური, რომ ქმნიდეს გეოგრაფიულად განსაზღვრულ ერთეულს. ამ კონცეფციის მაგალითად შეიძლება მოიყვანოს შენობათა კომპლექსები, ქალაქების ისტორიული ცენტრები, სამრეწველო ნაგებობათა ჯგუფები და სოფლები.

ნაკვეთები: ეს ტერმინი გულისხმობს ზონებს, სადაც აღამაინდა დამონა კვალი და რომლებიც ნაწილობრივ გაშენებულია, განსაკავდება ხელუფლებელი ბუნების ზონების საგან და რომლებიც საკმარისად ერთგვაროვანი სოლიდარობის აუცილებლობას, რათა შესაძლებელი იყოს მათი გეოგრაფიული განსაზღვრა, და ამავე დროს პასუხობდეს პარაგრაფ 2-ში მოცემულ კრიტერიუმებს.

ეს კატეგორიები შეიძლება ბუნებრივად ერთმანეთში იხლართებოდეს: მაგალითად, ძეგლები შეიძლება მდებარეობდეს შენობების ჯგუფის ან კომპლექსის შიგნით. კეთილმოწყობილი ნაკვეთები და ისტორიული ძეგლები შეიძლება ამ კატეგორიებიდან ერთ-ერთს ეთანხმებოდეს.

მუხლი 2

დებულებები განსაზღვრავს მემკვიდრეობის შემადგენელი ნაწილების შენობების კლასების პრინციპებს და იმ დოკუმენტების მომზადებას, რომლებიც ანაწილებენ მემკვიდრეობის იდენტიფიკაციას და შეფასებას, შემდგომი იურიდიული დაცვის წინა ეტაპად. არსებობს ინვენტარიზაციის იდენტიფიკაციის და შეფასების, შემდგომი იურიდიული დაცვის წინა ეტაპად. არსებობს ინვენტარიზაციის იდენტიფიკაციის და შეფასების, შემდგომი იურიდიული დაცვის წინა ეტაპად. არსებობს ინვენტარიზაციის იდენტიფიკაციის და შეფასების, შემდგომი იურიდიული დაცვის წინა ეტაპად. არსებობს ინვენტარიზაციის იდენტიფიკაციის და შეფასების, შემდგომი იურიდიული დაცვის წინა ეტაპად.

არქიტექტურული მემკვიდრეობის საბივე შემადგენელ ნაწილებში შესაძლებელია ჩართოს ის, რომელიც არ არის დაცული ან რეაბილიტირებულია.

მუხლი 3

მუხლი 1 განსაზღვრავს არქიტექტურულ მემკვიდრეობას, ხოლო მუხლი 3 ეხება იურიდიულ ზომებს, რომლებიც უნდა გამოიყენებოდეს მემკვიდრეობის დაცვაში. ეს ზომები შეიძლება განსხვავდებოდეს მხარეების პოლიტიკური, საკანონმდებლო და ადმინისტრაციული სისტემების მიხედვით. ამ საკითხებზე პასუხისმგებლობა შეიძლება მდებარეობდეს ეროვნულ, რეგიონალურ ან ადგილობრივ დონეზე და დაცვის ზომები იყოს შეტანილი ან ქალაქის და რეგიონალური დაგეგმარების კანონში, ან კანონში არქიტექტურულ მემკვიდრეობაზე, ან ორივეში. ასეთ კანონმდებლობას შეუძლია განსაკუთრებული ნაკვთობების დაცვა და დასაცავი ზონების საზღვრების ჩამოყალიბება (და შესაბამისად, გაფართოვება).

გაგრძელება შემდეგ ნომერში

ქალაქური პროზა

ქალაქს მიღვევებით დანარილები

წაალ საამადაპილი

მოახლოებული ზამთრისა

ზამთარი ხომ მოვა? ხომ ჩაქრება სინათლეები ჩვეს ფანჯრებში? ხომ შემოვდგამთ მაგიდებზე ლამფებსა და სანთლებს? ხომ დავნერთ და ხომ წავიკითხავთ მათ მზუფთაე შუქზე ათასს თუ არა, ხუთ-ექვს რამეს? ეჭვიც არ მეპარება, მაგრამ... სულ წერად და კითხვად ხომ ვერ ვიქცევით ეს ისედაც მწერალ-მკითხველი ხალხი?

ხომ მოგვინდება დალაპარაკება ჩვენი ხელობის ადამიანებთან?

ალბათ... ალბათ კი არა, აუცილებლად...

დალაპარაკება კიდევ, იქა სჯობს, სადაც ყოველ თი-თხუთმეტ წუთში ტელეფონი არ რეკავს, არა დგას "საავიაციო" ნავთის სუნი და ოჯახის რომელიმე დაღლილ-დაქანცულ წევრს ნაძინება არ უნდა...

დაილოცოს ლიტ. დუქნები, იქ, გაჩირადლებულ ქვეყნებში არტ. კაფებს რომ ეძახიან. გამობვალ შინიდან, აინეე "კურტიკის" საყელოს, დაუქნევე ხელს რუსთაველისკენ მიმავალ "მარშრუტკას" და მიადგები რომელიმე მათგანს (სულ ორია - ერთი კოტეხი, ბროსეს ქუჩაზე, მეორე - დათოსი, ზემელზე). ჯერ კოტეხთან ჯობია, იქ ნაკლებად ჭრელი ხალხი ირევა, იქ უფრო გადახანჯდები ვინმე მშინანს. დაჯდები კედელთან, ფერად ბალიშებზე, გაითბობ გულ-მუცელს ცხელი ყავით და დაუწყებ ლაპარაკს იმ შენიანს, ვთქვათ, ასეთ რამეზე - კონტრკულტურაა სწორი ცნება, თუ არალეგალური კულტურა.

ის თუ გეტყვის - კონტრკულტურაო, შენ უპასუხებ - "კონტრ" ხომ სანინალმდეგოს ნიშნავს, კულტურის სანინალმდეგო რაღა კულტურააო. თუ გითხრა, არც ერთი და არც მეორე - "Underground"-იო, შენ ეტყვი - "Underground"-ი "Black Sabbath"-ის გამიგონიაო და ა.შ. მოკლედ, გახურდებით, რომ გახურდებით, ზევით უნდა აინაცვლოთ, დათოსთან, სადაც ტეკილა ისმება ორად და ორმოცდაათად თავისი მარლითა და ლიმონით.

ბარის დახლთან ფეხზე მდგომებმა უნდა დალიოთ ორ-ორი, ჰა-ჰა, ოთხ-ოთხი და უკვე იმაზე ილაპარაკოთ, "პლანეტა-ფორტეს" ჯიხურში გოგრიკოსავით დასკუპებულ ბებას რა წიგნები

ჩამოუვიდა მოსკოვიდან...

ვგონებ, ურიგო არ უნდა იყოს მოახლოებული ზამთრის თუნდაც ერთი საღამოს ასე გატარება. ამისათვის კი, საკმარისი არაა, მაგრამ აუცილებელი გახლავთ, სულ ცოტა, ოცი ლარი გედოს ჯიბეში. ეს ფული ლამფის შუქზე დანერვილი მენი "რამით" უნდა მოიპოვო. ლიტ. დუქნებისა არ იყოს, ერთი-ორი კარგი ლიტ. გაზეთი და ლიტ. ჟურნალი ჩვენშიც არის, სადაც ამ თანხას დაუყვედრებლად გადაგისხიან.

ბუხრისა და ბორხესისა

დალოცვილია ბუხარი, განსაკუთრებით - ძველი, კედლებგამურული... დაანთებ, ააგუზგუზებ, მიიღვამ დაბალ, სამფეხა სკამს, მოიმარჯვევ რკინის საჩხრეკს, მისნი-მოსნეე ნაკვერჩხლებს, მიუგდებ ყურს აღმოღვეული შუქის ტკაცა-ტკუცს და სხვებს რომ უცნაურად მოეჩვენებათ, ისეთ რამეებზე დაიწყებ ფიქრს.

გაგახსენდება ბებოს სახლი მახათას ფერდობზე, ოღრო-ჩლორო, ქვით მოკირწყლული ეზო, ფოთლებმემოძარცველი ხე, ტოტებზე სათამაშოებივით დაკონწილავებული ხურმები, შემოდგომის მზით განათებული მყუდრო ოთახი, წიგნების კარადა, "ფედერაციისა" თუ "საბოლიტგამის" მიერ გამოცემული მონაცრისფერო სამტომეული, წარწერა ყუაზე - ალექსანდრე ყაზბეგი, მეორე ტომის სამასმე-რამდენედაცე გვერდი, დასაწყისი მოთხრობისა - "ელეონორა", თავად მოთხრობა.

გაორობი თავადის ქალი - მასზე გამიჯნურებული ვაჟკაცების სასიკვდილოდ გამმეტებელი, ლეკთა ნაიბი ასლან-გირეი - თარემსა და სანადელის ძალით მიღწევას ჩვეული, მოხვეე ბიჭი კრეჭიაშვილი - ჯერ მტრისა და მერე საკუთარი თავის დამხანჯლავი...

მიუბრუნდები ისევ იმას, რაც პირველი, მეორე, მესამე ნაკითხვისას მოსვენებას გიკარგავდა, რასაც ვერაფრით ვერ უძებნიდი ახსნას ვერც ბავშვობაში, ვერც ყმანვილკაცობაში, მაინც რა იყო ეს საკუთარი თავის დახანჯლა, განა შეიძლებოდა, ასეთ მაგარ ბიჭს თავი მოეკლა?!

ფრაზა წამოგიტივტივდება მოულოდნელად, ცოტა ხნის წინ ნაცნობის მიერ ნათქვამი - ნავა, წამოვა, ბორხესს მიადგებო... შენც მიადგებო...

"შეხვედრას" გაიხსენებ, პატარა მოთხრობას, სადაც დანებით ჩხუბის ბედს თავად მოჩხუ-

ბართა კი არა, დანების ადრინდელ მფლობელთა ოსტატობა წყვეტს, სადაც დანების მოძრაობის ტრაექტორიები კარგა ხნის წინათაა განსაზღვრული შვითისთავ გაუჩრების - აღმერიასა და აღამერიას მიერ...

გუზგუზებს ბუხარი, აღმური გედება სახეზე...

იქნებ კრეჭიაშვილის ხანჯალი ვინმე თვითმკვლელის ნაქონი იყო, იქნებ სწორი ხაზი აღმართვის ბოლო წერტილიდან პატრონის სხეულამდე ერთხელ უკვე გავილიო ჰქონდა ამ იარაღს?!

ძველი, კედლებგამურული ბუხრისა არ იყოს, დალოცვილია ეს ბორხესიც.

საახალწლო სარეჟისისა

ოცდახუთ დეკემბერს ჩემთან სტუმრად მოდის წინა დღით ინგლისიდან დაბრუნებული ძმობილი - სწორუპოვარი მოკალმე, ლონდონური მულამების უბადლო მცოდნე, ძველ დროების ხალხში ჩარღბ დიკენსისა და მატ ბასბის, ახლანდელებიდან კი პიტერ აკროიდისა და სერ ალექს ფერგიუსონის დიდი პატივისცემელი...

უცნაური ქურთუკი აცვია, თხელი მაუდის, თითქო დამოკლებული, მაჯებსაცდენილი სახელოებით. ორლანდიელი მეშახტეებისა ყოფილა, მინისქვეშე თებში მომუშავე ბიჭებისა, სახელოები იმიტომ ჰქონია მოკლე - სამუშაო ხელჯაგები უკეთ რომ მოირგოდ. იქ უყვიდა...

ეს კიდევ, შენ გიყვიდო, მეუბნება და თამბაგადაჭერილ, ნაჭრისსანოშნებიან შავ ბლოკონტს მიწვიდს, რომელსაც უკანა ყდის შიდა მხარეს ქალაღდის ჯიბე აქვს და იმ ჯიბეში ოთხად გაკეცილი, ოთხ ენაზე ნაწერი ფურცელი დევს. ამ ფურცელს, ბლოკონტის სხვა ფურცლების მსგავსად, ძველი როიალის კლავიშების მქრქალი სიყვითლე დაჰკრავს...

მას შემდეგ, რაც მისგან "ჩელსი"-ლივერულის" ჯახის პერიპეტებს ვისმენ, ვთხოვ მითარგმნოს ოთხენოვანი ტექსტიდან ერთ-ერთი. ისიც თარგმნის:

"უკვე ორი საუკუნეა, რაც ეს თხუნელისტყავიანი წიგნაკი ლეგენდარული ნივთია ევროპელ შემოქმედთათვის - ვან გოგადან ანრი მატისამდე და ავანგარდისტებიდან ერნესტ შუმინგუეიმდე. მრავალი ამბავი, იდეა და ემოცია დაიტია ამ უბის წიგნაკმა, მოგზაურის საუკეთესო თანამგზავრმა. მისი ფურცლებიდან იშვა მრავალი განთქმული ტილო და

ჩვენთვის საინტერესო წიგნი. ამ წიგნაკის ტრადიცია უკვდავყო მოგზაურმა, მწერალმა - ბრუს ჩეტვინმა, რომელსაც წესად ჰქონდა წიგნაკების შექმნა პარიზში Rue de l'ancienne comedie-ზე, სადაც, ჩვეულებრივ, ჩამოხტებოდა ხოლმე მოგზაურობების წინ. წლების მანძილზე ჩეტვინმა თავისებური რიტუალი გამოიმუშავა - ჯერ ფურცლებს დანომრავდა, მერე თავის ორ მიწისამართს მაინც დანერდა მთელს მსოფლიოში და იმ ჯილდოს ოდენობასაც მიუთითებდა, დაკარგული წიგნაკის მფლობელი რომ მიიღებდა დაბრუნების შემთხვევაში. ეს მეთოდი ჩეტვინმა თავის მეგობარს, ლუის სეპულვედას გააცნო, როცა წიგნაკი აჩუქა პატაგონიაში ერთობლივი მოგზაურობის დროს. ამ წიგნაკს ქალაქ ტურის ერთი საოჯახო ფირმა უშვებდა და ბოლო ასეთი წიგნაკი 1986 წელს გამოვიდა. "Le vrai moullkine n'est plus" - ასე ეწერა იმ ერთადერთ პატარა მაღაზიაში, სადაც ეს წიგნაკი იყიდებოდა ხოლმე და სადაც ჩეტვინმა ერთხელ ასი ცალი დაუკვეთა ავსტრალიაში გამგზავრების წინ. მთელ მსოფლიოში ეძებდა ამ წიგნაკებს და ვერსად იპოვა. ახლა ეს წიგნაკი დაბრუნდა. ტრადიციის ჩუმი შემნახველი, რომელიც დიდი ხნის მანძილზე გამქრალი იყო, ისევ მოგზაურის უბეზა. ის წუთის საუკეთესო უკვდავყოფია და კვლავ ჯიბეებში ზედება. ფურცლები სუფთაა და გელოდებათ".

მაშინ, ოცდახუთი წლის წინ...

ოდესღაც, თუ არ ვცდები, ოცდახუთი წლის წინათ, ჩემმა უფროსმა მეგობარმა, ცნობილმა თავისი უჩვეულო უნარით - პროზაული ტექსტების ზუსტად დამახსოვრებითა და მათი ზეპირად ციტირებით, წასაკითხად მომცა წიგნი და გადმოცემის მომენტში შემატყო, რომ ამ სქელტანიანი ტომის ავტორი და სათაური სრულიად უცნობი იყო ჩემთვის...

მაშინ, ოცდახუთი წლის წინ, ჩემი მეგობარი მოიქცა ისე, როგორც იქცევიან ხოლმე მსგავს სიტუაციაში ადამიანები, რომლებსაც სურთ, დაგანტერესონ იმით, რაც უაღრესად საინტერესო და მნიშვნელოვანია თავად მათთვის...

და მომიყვა: როგორ გააცოფა ამ წიგნის ავტორმა, ჩრდილოეთ კაროლინის ქალაქ ნეშვილში დაბადებულმა ორმეტრიანმა ამერიკელმა თვით

ადოლფ ჰიტლერი მიუნჰენის ოლიმპიურ თამაშებზე თავისი აშკარა ანტიარული საქციელით, შავკანიანი ჯესი ოუენსის თავგადაკლული გულშემატკივრობით...

როგორ მოიშველია მისი ავტორიტეტი ჰემინგუეისთან ფიქრულ პაექრობაში თავად უდიდესმა ავტორიტეტმა უილიამ ფოლკნერმა ორჯერ, პირველად, როცა ის ჰემინგუეის "მოქნილ" სტილს, მისი აზრით, ალლოთი და "ვიღაც დამრიგებლების" დახმარებით გამოიმუშავებულს, საკუთარს, მძიმედ აღსაქმელს უპირისპირებდა და მეორედ, როდესაც რისკის ბრწყინვალეობაზე, დასახული მიზნის გრანდიოზულობით გამოწვეულ დამარცხებებზე საუბრობდა, რაც საკუთარი სტილის ერთგულ ჰემინგუეის, მისი ღრმა რწმენით, განცდილი არ ჰქონდა. ორჯერვე, მე და ეგ კაცო, ბრძანებდა თურმე "ხმაურისა და მძინვარების" დამწერი...

როგორ გამოაძახებინა იგი რეი ბრედბერიმ თავისი მოთხრობის პერსონაჟს, მილიონერ ჰენრი უილიამ ფილდს დროის მანქანის მეშვეობით 2257 წელს, უდიდესი მისიის შესრულების მიზნით, მარსზე მოგზაურობის აღსაწერად ორი თვით, მხოლოდ ორი თვით...

მერე ის წიგნი წავიკითხე და როგორც დამწყები პროზაიკოსების უმრავლესობას სჩვევია, ერთხანს მისი გავლენით ვწერე. უარყვავი მოკლე, მშრალი ფრაზები და მოვიწოდოე ერთ წინადადებაში, მაქსიმუმ ერთ აბზაცში ჩამეტვია ის, რასაც მანამდე გვერდებს ვუთმობდი. შევეცადე - "მეიძულებინა ენა, ეთქვა იმაზე მეტი, რისი გამოთქმაც შეეძლო და მეიძულებინა ტვინი, ჩანვდომოდა ისეთ რამეებს, რისი გააზრებაც არ ძალუდებოდა..."

ეს მცდელობა დღემდე გრძელდება... წიგნს, ჩემმა უფროსმა მეგობარმა რომ გადმომცა ოცდახუთი წლის წინ, ერქვა - "სახლს მოხედე, ანგელოსო", ხოლო მისი ავტორი გახლდათ მწერალი თომას ვულფი, გარდაცვლილი 1938 წელს პნევმონიით...

მე მახსოვს

მე მახსოვს: მისი სანერი მაგიდა, დაკანრულ-დაკახული წვეტიანი საგნებით - "წითელკანიანთა ბეღელზე" არანაკლებ ონავარი ბიჭუნების მიერ...

მასთან ერთად ქალაქგარეთ ნახეტილება ცალკარიან, ადა-

მისდროინდელ ავტობუსით ნატვრის ხის "აღმოსაჩენად" და მის დაჯღვარულ ტოტებზე ფერადი ნაკუნების შესაბმელად...

ფრაზა - "რად გინდა, შვილო, ვილინო რა, კახელი არა ხარ?" - ჩემს დასამოძღვრად რომ წარმოთქვა, როცა მე უარი განვეუცხადე მშობლებს ვილინოზე დაკერის შესწავლაზე და რითაც დიდად გაუცრუა იმედი დღე-ჩემს...

ჭაღის ქუდზე მომხიზლავად ხელდაფარებული სოფი ლორენის ფოტო მისი წიგნების კარანის სულ ზედა თაროზე, გაბზარული მინის მიღმა...

ამჟამად მხოლოდ მის ნახატზე შემორჩენილი მამაპაპისეული, ბანიანი სახლი "საფერავით" ანუ "დევის სისხლით" განთქმულ სოფელ ხაშში, პატარა ეზოთი, ცისტოლა კაკლით და მოზრდილი რუთი გაყოფილი ვენახით, რომლის ქვედა ნაწილს "ჭალი ვენახად" მოიხსენიებდა ყველა...

ზავხულის ერთ წვიმიან საღამოს ჭქა-ქუხილით გულგახეთილი პაპია ჩიტი რომ შემოფრინდა მის ბინაში და იქ მყოფთა შორის მაინცდამაინც მას რომ დაასკუპდა თავზე...

უკვე "წერატანილს" თავისი ახალი კრებული რომ მარუტა წარწერით - "იმ იმედით, რომ მამა-

ღამე უკეთეს წიგნს", რამაც კინალა ხელი ამაღებინა მოთხრობების თხზვაზე, მასზე უკეთესად წერის შეუძლებლობის გამო...

სურნელი და გემო ჯაყვა-დაწითილ ნაცვარა ვაშლებისა, რითაც საგადმყოფოში მის სანახავად მისულს მიმასპინძლდებოდა...

სანახევროდ გათხრილ მისი სამარიდან მესაფლავებები რომ ამოგვიტნენ ჭირისუფლებს იქვე, შორიახლოს ატეხილი სროლის გამო 1991 წლის 30 დეკემბერს, როცა თბილისის ომის დამთავრებამდე ზუსტად ერთი კვირა რჩებოდა...

ყოველივე ეს მახსოვს... მახსოვს იმიტომ, რომ მწერალი რევაზ ინანიშვილი ბიძა გახლდათ ჩემი. დიდდენაჩემი ეფემია და იყო მისი მამის, გასული საუკუნის ოცდაათიან წლებში დახვრეტილი კოტე ინანიშვილისა.

კიდევ მახსოვს, როგორ მითხრა ჩემმა სიცხიანმა, ნიკაპამდე საბანწაფარებულმა ოთხი წლის შვილმა მისი მოთხრობის "თოვლის" ერთი - სადილობის პასაჟის, ვინ იცის, მერამდენედ მოსწენის შემდეგ - "ამ ადგილს რომ მიკითხავ, მმივდება ხოლმეო..."

ისტორია

თბილისელი ხუროთმოძღვრები და მხანებლები 1801-1917 წლებში

ვახტანგ ბერიძის "თბილისის ხუროთმოძღვრების" მიხედვით

XIX საუკუნის მიწურულს და XX საუკუნის დასაწყისის თბილისური ხუროთმოძღვრული ეკლექტიზმი ის მრავალხმიანობაა, რომლის თითოეული ხმა გამოსარჩევი და დასამახსოვრებელია თავისთავადობით, ჩამოქონილობითა და მშვენიერებით. გერმანელები, რუსები, იტალიელები, შვედები, ფრანგები, ქართველები - ეს არასრული ჩამონათვალა არქიტექტორებისა, რომლებიც იმ პერიოდის თბილისის სახეს ქმნიდნენ. ქმნიდნენ ოსტატურად, პროფესიულად, შემოქმედებითად უდგებოდნენ იმპერიის სამხრეთული დედაქალაქის "გავეროპულეზას" - პროფესიული დონითა და გენეატი, ეთიკური თვალსაზრისითაც ერთი მხრივ, რუსეთის იმპერიაში დამკვიდრებული სამშენებლო კანონმდებლობის მორჩილებით, და იმავდროულად უდიდესი ანგარიშგანვით ადგილობრივი ხუროთმოძღვრების მიმართ, იმ ძირძველი შენების კულტურის მიმართ, რომლითაც ათასწლეუნი ქალაქი დახვდათ.

რა იყო ეს? ამგვარი დელიკატურობა თანამედვეი თვისება იყო იმ ეპოქის ხუროთმოძღვრებისა თუ ადგილობრივი კულტურული ნიადაგი იყო ესოდენ ნოყიერი, რომ ყოველ ახალმოხულს აძლევდა შეგრძობი და გაითვისებინა ქართული სამშენებლო ტრადიციის განსაკუთრებული რატიმ არ დემსგავსა თბილისის რუსეთის იმპერიის სხვა ქალაქებს, რატიმ ვერ მოხერხდა მისი უნიფიცირება მსგავსად სხვა პროვინციული ქალაქებისა იმპერიაში. რას უნდა ვუმდლოდეთ განათლებულ და პოლიტიკურად გამჭრიახ მთავარმმართველებს, ხუროთმოძღვართა პროფესიულ აზლის თუ ქართული საზოგადოების მხნეობასა და სიმტკიცეს? რთული სათქმელია, მწილად იკვეთება ყოველი ნაწინაგი ამ პროცესისა. ერთი კი უტყუარია, ის შენადნობი, რომელიც ევროპული არქიტექტურის კანონებისა და ადგილობრივი ხუროთმოძღვრების შერწყმამ მოგვცა, სრულიად უნიკალური და შესანიშნავი გამოდგა. ამ არქიტექტურამ გაუძლო უამთავსაღს და ისტორიულ უკუდმართობებს, სოციალისტური აღმშენებლობის უსახურებასა და დამოუკიდებლობის ეპოქის თავის ნებაზე მიშველდა არქიტექტურულ ბაკქანალიას, გაუძლო ესთეტიკური კრიტიკის თით, პროფესიული დონითა და გენეატი ეთიკური თვალსაზრისითაც. დრომ დაამტკიცა, რომ მის შემდგომ ეპოქებში თბილისში არაფერი შექმნილა არა მხოლოდ მისი უპირატესი, არამედ თანაბარიც კი. ვერც ერთი შენობა XX საუკუნის მეორე ნახევრის "ქართული არქიტექტურისა", ვერ უნვეს კონკურენციას XIX საუკუნის მიწურულსა და XX საუკუნის დასაწყისის თბილისური არქიტექტურის შედევრებს, ის სხვა რანგია, სხვა ოსტატობა, სხვა მიმართება. კალის უბანი, მეტეხის წარბი, რუსთაველის ქუჩა, სოლოლაკი, პლენანოვი, მთანმინა, ძველი ვერა; აი ის უბნები, რომელთა გაკეთილშობილება მოასწრეს ჩვენმა წინაპრებმა. ამ პროცესის წარმმართველი ძალა კი ის არქიტექტორები გახლავთ, ვის სახელთა არასრული ნუსხაა ჩვენთვის დღეს ცნობილი, ხოლო ის ხუროთმოძღვრები, რომელთა ავტორობაც უტყუარად იდენტიფიცირებულია თავიანთ ნაღვანთან, უპირატესად აკადემიკოს ვახტანგ ბერიძის მეცადინეობით დადგინდა. სწორედ მის ფუნდამენტურ ნაშრომში "თბილისის ხუროთმოძღვრება 1801-1917 წლები" მოხმობილ ძველ ოსტატთა ბიოგრაფიებისა და მათი შემოქმედების წარდგენას ვაპირებთ:

აგლაძეები - ხუროთმოძღვრული ძეგლებისა და ქვის დამუშავების ცნობილი ოსტატები, რომელთა მოღვაწეობამ თვალსაჩინო კვალი დატოვა რევოლუციისწინა ხანის თბილისის მშენებლობაში: ძმები ნეოფიტე, ვლადიმერი და ნიკო, მათი მოგვარე ლავრენტი.

ნეოფიტე დიმიტრის ძე (1874-1956) იყო ყველაზე უფროსი ძმების შორის, "დინასტიის" მეთაური. დაიბადა ამბროლაურის რაიონის სოფელ მუხლში, ღარიბი გლეხის ოჯახში. 1887 წელს თბილისში ჩამოიყვანეს და მიაბარეს იტალიელ ოსტატს ანდრეოლეტის, რომელსაც აქ დიდი სახელოსნო ჰქონდა გამართული. თვით ნეოფიტეს სიტყვით, ანდრეოლეტიმ და რიციმ "იტალიიდან ჩამოიტანეს გამზადებული ძეგლები და ქანდაკებები, აგრეთვე ნედლი მასალაც - იტალიური მარმარილო და გახსნეს ქვის ქარხანა, სადაც იტალიიდან ჩამოსულ ხელოსნებს აშუშავებდნენ". ნეოფიტეს მძიმე პირობებში უხდებოდა მუშაობა, მაგრამ ხელობა მაინც მშვენივრად შეითვისა, იგი მონაწილეობდა XIX საუკუნის მიწურულს ყველაზე მნიშვნელოვან ნაგებობათა - სასამართლოს და სახანო თეატრის - მშენებლობაში. მოგვიანებით თავისი ძმებიც ჩამოიყვანა ხელობის შესასწავლად.

თვით ნეოფიტე არ დასჯერდა მხოლოდ ტექნიკური ცოდნის დაუფლებას. მან იმთავითვე დიდი ინტერესი გამოიჩინა ძველი ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლებისადმი. უმეტესად - ქაზე ნაკეთი ჩუქურთმებისადმი. ფოტოპარატივი შეიქოია

რა საქართველოს სხვადასხვა კუთხე და ქართული ჩუქურთმის სურათები მოაგროვა. მას წილად ხვდა, ხორცი შეესხა ჩვენი საუკუნის დასაწყისის უმთავრეს შენობათათვის, რომლებიც ქართული ეროვნული ხუროთმოძღვრების ტრადიციული მოტივებით იყო მორთული. ეს იყო ქვაშეთის ტაძარი და ქართული ბანკის შენობა, რომელთა მთელი ორნამენტაცია ძმების აგლაძეების ხელითაა შესრულებული.

ნეოფიტე აგლაძემ, თავის ძმებთან და თანამედროვე ლავრენტისთან ერთად, ხელი შეუწყო ისტორიული ქართული ჩუქურთმის ტრადიციათა გაცოცხლებას და გაგრძელებას. იგი აქტიური მონაწილე იყო თბილისის მშენებლობაში ეროვნულ ფორმათა აღორძინების ცდებისა, რომელთაც თავის დროზე დიდი საზოგადოებრივი მნიშვნელობა ჰქონდათ. ნეოფიტეს სხვა მრავალ ნამუშევართაგან კიდევ მოსახსენიებელია სვეტიცხოვლის კარნიზებისა და ქვის სახურავის შეკეთება.

1912 წელს ნეოფიტემ საკუთარი სახელოსნო გახსნა, 1913 წელს ოსტატობი ქვის ნაკეთობათათვის ოქროს მედალი და სიგელი მიიღო.

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ იგი უპირატესად ქვის სკულპტურათა განხორციელებაში მონაწილეობდა. იმავე დროს, იგი პედაგოგიურ მუშაობასაც ეწეოდა: ჯერ ახლად გახსნილ სამხატვრო აკადემიის ქანდაკების ფაკულტეტზე, სადაც ქვისგან კვეთას ასწავლიდა. 1945-53 წლებში სახელოსნო სასწავლებელში. 1943 წელს აღინიშნა მისი მოღვაწეობის 60 წლისთავი.

აგლაძე ვლადიმერ დიმიტრის ძე (1879-1959) დაიბადა სოფელ მუხლში. ხელობის შესწავლა ამაინაც ბავშვობიდანვე დაიწყო იმავე ანდრეოლეტის სახელოსნოში, თბილისში.

მონაწილეობდა თბილისის სახანო თეატრის, ქვაშეთის ეკლესიის და ქართული ბანკის ხუროთმოძღვრულ დამუშავებაში, როგორც ჩუქურთმათა და ნაძერწი სამკაულების მომუშავეთა არაღვალური პროფესიული ორგანიზაცია, რომელსაც ხელმძღვანელობდა I მსოფლიო ომის დანაშაულები. ომის წლები ფრონტზე გაატარა. საბჭოთა ხელისუფლების

დამყარების შემდეგ მუშაობდა მშენებელთა კავშირის თავმჯდომარედ. მონაწილეობდა საქართველოს მთავრობის სახლის (პარლამენტის შენობა), ყოფილი მარქსიზმ-ლენინიზმის ინსტიტუტის, თბილისის ვაგზლის, ნაზიმის მრეწველობის სახლის, მეტეხის ხიდის მშენებლობაში. მისი გამოკვეთილია გმირთა მოედნის ერთ-ერთი ვეფხვი. გარდაიცვალა 1959 წლის 25 მარტს.

ლავრენტი აგლაძე, ისევე როგორც ნეოფიტე და ვლადიმერი, ფაადების სკულპტურულ დეტალებსა და ორნამენტაციას ასრულებდა.

აქტიურად მუშაობდა ლავრენტი აგლაძე საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგაც. მისი მონაწილეობით შესრულდა "იმელის", ვუნიკულორის ზედა სადგურის, კინოთეატრ "რუსთაველის", "დინამოს" სტადიონის მეზობები.

ბილფელდი ლეობოლდ პეტრეს ძე (1839 - ?) - ერთი ყველაზე თვალსაჩინო თბილისელი არქიტექტორთაგანი XIX საუკუნის ბოლო ათეული წლებსა და XX საუკუნის და-

ვიდა თბილისს და მუშაობა დაიწყო ნეოფიტე აგლაძის სახელოსნოში. მონაწილეობდა საქართველოს მთავრობის სახლის (პარლამენტის შენობა), ყოფილი მარქსიზმ-ლენინიზმის ინსტიტუტის, თბილისის ვაგზლის, ნაზიმის მრეწველობის სახლის, მეტეხის ხიდის მშენებლობაში. მისი გამოკვეთილია გმირთა მოედნის ერთ-ერთი ვეფხვი. გარდაიცვალა 1959 წლის 25 მარტს.

ლავრენტი აგლაძე, ისევე როგორც ნეოფიტე და ვლადიმერი, ფაადების სკულპტურულ დეტალებსა და ორნამენტაციას ასრულებდა.

აქტიურად მუშაობდა ლავრენტი აგლაძე საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგაც. მისი მონაწილეობით შესრულდა "იმელის", ვუნიკულორის ზედა სადგურის, კინოთეატრ "რუსთაველის", "დინამოს" სტადიონის მეზობები.

ბილფელდი ლეობოლდ პეტრეს ძე (1839 - ?) - ერთი ყველაზე თვალსაჩინო თბილისელი არქიტექტორთაგანი XIX საუკუნის ბოლო ათეული წლებსა და XX საუკუნის და-

საწყისში.

ეროვნებით გერმანელი. მიიღო რუსეთის ქვეშევრდომობა და ჩააბარა გამოსაშვები გამოცდები პეტერბურგის სახანოვრო აკადემიაში. მიენიჭა მესამე ხარისხის საკლასო მხატვრის ნიშანი. 1868 წლიდან კავკასიის საფოსტო ოლქის არქიტექტორად მუშაობდა, 1875-1883 წლებში - საგზაო-სამშენებლო კომიტეტის არქიტექტორად, შემდეგ, 1883 წლიდან 1917 წლამდე, საქართველო-იმერეთის სინოდალური კანტორის არქიტექტორად, შემდეგ, ერთად რამდენიმე წლის მანძილზე მიხეილ და მის მაშინდელ წინამძღვრის მარკო ტყემალაძეს, სრულიად ახლად იყო (1897 წლიდან). მისი პროექტები 70-იანი წლების II ნახევარში ჩნდება. ბილფელდის შემკვეთი თბილისის ბურჟუაზიის წარმომადგენლები იყვნენ. უმეტესად (თუმცა არა მარტო) გერმანელი კოლონისტები, რომლებიც 70-იანი წლებიდან ძველი, მეზონინიანი პატარა სახლების ნაცვლად ახალ, უფრო დიდსა და მდიდრულ, უფრო "დედაქალა-

ქურ" სახლებს იშენებენ კუკიაში. მისი მუდმივი კლიენტი იყო მაგალითად, ვეტცელეების ოჯახი.

საცხოვრებელ სახლებში ბილფელდი ჩვეულებრივ არ სცილდება რენესანსულ-ბაროკულ ეკლექტიზმს. თვალსაჩინოა მაინც ერთგვარი ევოლუცია შედარებით მარტივი ფორმებიდან პლასტიკურ-ბუტაფორული ელემენტებით დატვირთული ფასადებისაკენ. ბილფელდის პროექტები ყოველთვის ნივნივრადაა შესრულებული და კარგ პროფესიულ დონეს ამჟღავნებს. მის მიერ აშენებულ სახლთაგან ბევრი დღესაც არსებობს. აღიწერული ნიმუშია გიორგოლის ყოფილი სახლი (პლენანოვის პროსპექტი, 77, პროექტი 1876 წ., დამატებულია მეზონინი). 1879 წ. პროექტითაა აშენებული სლივიციის სახლი (პლენანოვის პროსპექტი, 46, ტომი II, სურათი 114). ვეტცელის სასტუმროს შენობაში (ახლანდელი სასტუმრო "რუსთავი") ბაროკული ეკლექტიზმი განსაკუთრებით მუშაკავებლად იჩენს თავს.

საგანგებოდაა აღსანიშნავი, რომ ბილფელდმა, როგორც სინოდალური კანტორის არქიტექტორმა, XX საუკუნის პირველსავე წლებში შეადგინა ქვაშეთის ახლანდელი ეკლესიის პროექტი, რითაც თავისი სახელი დაუკავშირა ხუროთმოძღვრებაში ქართული ეროვნული ფორმების აღორძინების ცდებს. ტაძარი მშენდებოდა 1904-1910 წლებში (ტ. II, ტფ. 37-38) ქვაშეთის ახალი ეკლესია ძველი ტაძრის ადგილას აშენდა. XVIII საუკუნედ, აქ იდგა დავით გარეჯელის სახელობის დაკავშირებული უძველესი ტაძარი, რომელიც XVIII საუკუნეში ამილახვრების აგებულმა აგურის ეკლესიამ შეცვალა. XIX საუკუნის მიწურულს თავის, როგორც ჩანს, ეს უკანასკნელი დაზიანებულია, რის გამოც ქვაშეთის მესვენი, კერძოდ მის მაშინდელ წინამძღვრის მარკო ტყემალაძეს, სრულიად ახლად იყო (1897 წლიდან). მისი პროექტები 70-იანი წლების II ნახევარში ჩნდება. ბილფელდის შემკვეთი თბილისის ბურჟუაზიის წარმომადგენლები იყვნენ. უმეტესად (თუმცა არა მარტო) გერმანელი კოლონისტები, რომლებიც 70-იანი წლებიდან ძველი, მეზონინიანი პატარა სახლების ნაცვლად ახალ, უფრო დიდსა და მდიდრულ, უფრო "დედაქალა-

(ცხადია, ახალ ეკლესიას მხოლოდ ამილახვრის ხათრით ვერ დაუფლდნენ საფუძვლად ქართულ ტრადიციულ საეკლესიო ფორმას, საამისი მისწრაფება უკვე მომნიშვნელო რომ არ ყოფილიყო ქართულ საზოგადოებაში. მაგრამ ოფიციალურ წრეებს

თვალში არ მოსდიოდათ ეროვნული განწყობილების თუნდაც ასეთი გამოვლინება. კალისტრატე ცინცაძეს გამოცემული აქვს არქიტექტორ ბილფელდის ნაშრომის მიხედვით ასეთი დამახასიათებელი ეპიზოდი: 1903 წლის დასაწყისში, როდესაც ბილფელდის მიერ შედგენილი პროექტი და ხარჯთაღრიცხვა მზად იყო, მაშინდელ ეგზარქოსს "წარუდგა ქვაშეთის კომიტეტი მთელი შემადგენლობით და წარუდგინა ... ტაძრის გეგმა და ხარჯთაღრიცხვა. როდესაც ეგზარქოსმა გეგმა დაათვალიერა, გამოსწავა მაგიდის უჯრა, ამოიღო "ხახისთავიანი" გეგმა, შესთავაზა ამილახვარს და პკითხა, განა ეს არ სჯობია? უკანასკნელმა უპასუხა: შეიძლება სჯობდეს კიდევაც, მაგრამ ჩვენ ეს გეგმა ავირჩიეთ და ვადმოცემულიაო. ეგზარქოსმა სიტყვა მოუჭრა, "Если предки делали глупости, нам, Ваша светлости, не следует повторять их". ამილახვარი ფრიად აღელდა, მაგრამ თავი შეიკავა და გამოშვებულბებამდე ხმა არ ამოუღიაო" (კ. ცინცაძე, "ქვაშეთის წმინდა გიორგის ეკლესია ტფილისში. ისტორიულ-არქეოლოგიური მიმოხილვა".

ეკლესიის აგება მაინც განზრახული "ქართული" სახით მოხერხდა. ქართული ბურჟუაზიისა და არისტოკრატის წარმომადგენლები - ამილახვრები, თუმანიშვილები, არჯევანიძეები, ჯამბაკურ-ორბელიანები, გურიელი, დავით სარაჯიშვილი და სხვ. - ნივთიერ მონაწილეობას იღებდნენ მის მშენებლობაში. ისე, როგორც მრავალი საუკუნის წინათ, ახლაც ეკლესიის ცალკეული სარკმლების მორთულობა - რიზიტები, კარი, კანკელი, ჯვარი და სხვა - ცალკეულ პირთა შესრულების ხარჯზე გაკეთდა. კედლების მთელი მდიდარი ჩუქურთმა, რომლის ნახატებიც არქიტექტორმა ანდრეოლეტიმ მოამზადა, ცნობილმა ქართველმა ოსტატმა ნეოფიტე აგლაძემ შესრულა. მთლიანად ეკლესია 1910 წელს დამთავრდა და ოქტომბრის 13-ს მოხდა მისი სატფურება.

ბილფელდი იყო რუსეთის ტექნიკური საზოგადოების კავკასიის განყოფილებისა და კავკასიის სამხატვრო საზოგადოების წამდელი წევრი. მიაღწია ნაფორი სოცეტნიკის წოდებას, დაჯილდოებული იყო რამდენიმე ორდენით.

გახსენებული ადამიანები

მანანა ორბელიანი

მარია ნალაძე

ადამიანები მათი საქმეებით ფასდებიან... მანანა ორბელიანი საქართველოსთვის და ქართველთათვის არაერთი საჭირო და საბურთი საქმე გააკეთა, თან ისეთ ვითარებაში, როცა საქართველოს დამოუკიდებლობა დაკარგული ჰქონდა და ყოველი ახალი ქართული ნაშრომი მხელად იკვლევედა გზას. მანანა ორბელიანი 1808-1870-იან წლებში ცხოვრობდა და ამ ხნის მანძილზე შეძლო თავისი განუმეორებელი წვლილი შეეტანა ქართველთა ცხოვრებაში... მისი გარდაცვალების შემდეგ, 1871 წელს, ჟურნალ "ცისკარში" გამოქვეყნდა მანანას პიროვნებით და მხატვრის მიერ შესრულებული მისი პორტრეტი აღფრთოვანებული პოეტის სტრიქონები:

"სტრფოს პორტრეტსა, ვჭვრეტ ვითა მზესა, მჭმუნვარეს გულის განმანათლებლად, მხატვრობა ესე, მშენებელი სახე, მგზავსნი თუ ოდენ ყოფილარს ძველად, ოდესაც ვნახე, მის ტურფა სახე, მყის განკვირვებით

ვიქმენ მოცული და ვით მშვენიერს პლანეტას ციერს ვსჭვრეტდი, შევიქმენ ალტაცებული!

იზიდავს გულსა, მსხვერპლად გძღვნი სულსა, ნუ თუ მალნიტნი გქონან თვალეში!

და მისთვის მარად მყავ მონად მყარად მალად ვიწვებო

უმანკო გული კეთილი სრული, ალატრფოს ყოველ

შენდა საქებრად, მაქვს შესაფერი გვ ნახი ფერი,

მოვნიჭებთეს განსაშვენებლად, ხარ სრული გრძნობით,

განსჯით და ცნობით, სამაგალითოდ წარმოდგენილი, კაცევა ქებული

გაქვს დიდებული გმევის ქალთ მეფედ გყონ დადგენილი".

მართლაც, თურმე ძალიან ლამაზი ქალი ყოფილა მანანა ორბელიანი. იმდროინდელი ფოტოები მხოლოდ მცირე ანარქულია სინამდვილისა. როგორც ნაწერები გვამცნობენ, მე-19 საუკუნის შუა ნახევარში თბილისის სიღამაში "სამი მანათობელი ვარსკვლავი" ჰყავდა: ალექსანდრე ჭავჭავაძის ქალები ნინო და ეკატერინე, და მანანა ორბელიანი. იგი იმ-

დენად მშვენიერი ყოფილა, რომ საქართველოს მთავარმართებელი ვორონცოვი თავის მეჯლისებზე განსაკუთრებულად ეპატივებოდა ხოლმე. ზისერმანის ცნობით: "სადილები გრაფ ვორონცოვთან იწყებოდა სრულ 6 საათზე, სანთლებით გაჩირაღდებულ დარბაზში. დაპატიჟებულითა რიცხვი ყოველდღე 25-30 სულზე ნაკლები არასოდეს ყოფილა. სუფრის შუა ადგილას ერთ მხარეს გრაფი იკავებდა, მეორე მხარეს ჯდებოდა გრაფინია. სადილობა გრძელდებოდა ერთ საათს. მეტად კმაყოფილი იყო გრაფი ვორონცოვი, თუ მას გვერდს უსხდნენ მანანა ორბელიანი, ან ელენე ერისთავი. თავადის ქალს მანანას, თუმცა უკვე ხანდაზმულობაში შეეგდა ფეხი, მიენცებოდა არანაკლებ 45 წლისა, მაინც ერთი ულამაზესი ქალთავანი იყო".

მაგრამ ნუთუ მარტო სიღამაში გულისთვის უნდოდა მანანა ორბელიანთან ახლოს ყოფნა, ურთიერთობა... იმასაც კი ამბობდნენ, რუსული არ იცოდო, მაგრამ საოცარია - როგორ მიღწია საქართველოსთვის მეტად მნიშვნელოვანი საქმის გადაწყვეტას: თუნდაც ჟურნალ "ცისკარის" გამოშვების უფლების დაშვებას და ასევე საპილიპილო საქმის - ქართული პროფესიული თეატრის გახსნის უფლების მოპოვებას. ეს ხომ მის სალონში, უშუალოდ მისი მონაწილეობით მოხდა... შეიძლება და ეს გაეკეთებინა რუსულის აპოლოტურად უცოდინარ ადამიანს?!

თუმცა კი ერთი უნდა ითქვას, რომ ეს იყო ქალბატონი, რომლისთვისაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა ყველაფერ ქართულს... ბოლოს და ბოლოს, ვინ იყო მანანა ორბელიანი?!

ქსნის შეძლებულ თავადს მირმანოვს დაკითხის ძე ერისთავს ორი ვაჟის ესტატესა და კონას გარდა, ჰყავდა ქალებიც: მარიამი და მანანა. მომავალი "გამოუსწორებელი ქართველი" ალიზარდა მამის სახლში, სადაც მიიღო თავისი დროისთვის ბრწყინვალე განათლება..

ოციან წლებში მანანა თბილისშია.

ოციანი წლების დასაწყისში იგი ცოლად გაჰყვა "სოვეტნიკს" დავით ორბელიანს, რომელიც უახლოეს ურთიერთობაში იყო იმდროინდელ ლიტერატურულ წრეებთან. დავითი ადრე გარდაიცვალა და მანანას აღსაზრდელად დაუტოვა სამი შვილი: ივანე, ტასო და ალექსანდრე. უდროოდ დაქვრივებული ქალბატონი მთელი ცხოვრების მანძილზე ატარებდა ვერცხლის მძიმე ბეჭედს ნარწერი: "უდროოდ მზის დასვლით მაზნელა, სოფელმან ანაზდუელად". ბეჭედი ერთგვარი სიმბოლო იყო იმისა, როგორც მან ატარა მარტოკა ქალის მიერ შვილების აღზრდის მძიმე ჯვარი. ბევრი ქალი უბე-

დურების შემდეგ სახლში ჩაიკეტებოდა და მხოლოდ შვილების აღზრდის პრობლემებით იქნებოდა დაკავებული, მაგრამ ამას ვერ იტყვოდა მანანა ორბელიანზე. როგორც მისი თანამედროვენი იგონებენ: "რაც განსაკუთრებული მოყვარული იყო ეს ქალი თავისი ნაცნობ-მეგობრებისა. საკმარისი იყო ვინმე ნაცნობთაგანს "ფრჩხილი ნამოსტკენოდა", რომ მანანას წუხილსა და მღელვარებას საზღვარი აღარ ჰქონდა. ვისაც რაიმე გაუჭირდებოდა, ჩვეულებრივ მანანას მიმართავდა ხოლმე და ისიც თავისი ნაცნობ-მეგობრებისა და თავყანისმცემელთა დახმარებით მაშინვე გაარიგებდა საქმეს". ყველაფერი ესეც არ იყო საკმარისი მანანა ორბელიანისთვის. მას უფრო მეტი უნდოდა და გააკეთა კიდევ - სალონი და თანაც არაჩვეულებრივი სალონი...

მანანა ორბელიანთან იკრიბებოდნენ ყველანი, ვინც კი "წარჩინებული იყო მწერლობაში, ხელოვნებასა და მმართველობაში. ვინ არ დაიაროგორ მიღწია საქართველოსთვის მეტად მნიშვნელოვანი საქმის გადაწყვეტას: თუნდაც ჟურნალ "ცისკარის" გამოშვების უფლების დაშვებას და ასევე საპილიპილო საქმის - ქართული პროფესიული თეატრის გახსნის უფლების მოპოვებას. ეს ხომ მის სალონში, უშუალოდ მისი მონაწილეობით მოხდა... შეიძლება და ეს გაეკეთებინა რუსულის აპოლოტურად უცოდინარ ადამიანს?!

თუმცა კი ერთი უნდა ითქვას, რომ ეს იყო ქალბატონი, რომლისთვისაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა ყველაფერ ქართულს... ბოლოს და ბოლოს, ვინ იყო მანანა ორბელიანი?!

ქსნის შეძლებულ თავადს მირმანოვს დაკითხის ძე ერისთავს ორი ვაჟის ესტატესა და კონას გარდა, ჰყავდა ქალებიც: მარიამი და მანანა. მომავალი "გამოუსწორებელი ქართველი" ალიზარდა მამის სახლში, სადაც მიიღო თავისი დროისთვის ბრწყინვალე განათლება..

ოციან წლებში მანანა თბილისშია.

ოციანი წლების დასაწყისში იგი ცოლად გაჰყვა "სოვეტნიკს" დავით ორბელიანს, რომელიც უახლოეს ურთიერთობაში იყო იმდროინდელ ლიტერატურულ წრეებთან. დავითი ადრე გარდაიცვალა და მანანას აღსაზრდელად დაუტოვა სამი შვილი: ივანე, ტასო და ალექსანდრე. უდროოდ დაქვრივებული ქალბატონი მთელი ცხოვრების მანძილზე ატარებდა ვერცხლის მძიმე ბეჭედს ნარწერი: "უდროოდ მზის დასვლით მაზნელა, სოფელმან ანაზდუელად". ბეჭედი ერთგვარი სიმბოლო იყო იმისა, როგორც მან ატარა მარტოკა ქალის მიერ შვილების აღზრდის მძიმე ჯვარი. ბევრი ქალი უბე-

მანანა ორბელიანი

ნინოს თარგმნასა და შესარულე ჩემი თხოვნა "რუსლანის ანუ ლუდმილასი", ის ნიგინი მითარგმნე, შენი ჭირიმე, ისე კარგა და ძლიერად, როგორც ეს რუსულად არის დაბეჭდილი. შენი ჭირიმე, სადაც იყოს მიმოვნიოდ გამოგზავნილ ლექსზე "სულით ერთნო მოლხენილი", მანანა ავტორს წერდა: "ვერაფერი გახლდათ შენი ლექსი "ტიპლიპიტო", შენს დღეში იმისთანა უგემური ლექსი არ გითქვამს". თუმცა აქვე უნდა ითქვას, რომ მანანა განსაკუთრებულად აფასებდა გრიგოლ ორბელიანს და არაერთხელ მიუმართავს ქართული საქმის გასაკეთებლად. არსებობს მანანას წერილები, რომლებშიც იგი დაუფინებთ სთხოვდა პოეტს პუშკინის "რუსლან და ლუდმილას" გადმოქართულებას და აგულიანებდა კიდევ: "ახლა გთხოვ, გრიგოლ, თუ ქსიები და წინდები გინდა, რომ დამპირდი

დიის ქართული თარგმანი, მეორე დღესვე, 1841 წლის 21 მაისს, გამარჯვებით აღფრთოვანებული, თავის ბიძას გრიგოლ ორბელიანს ატყობინებდა: "ჩვენმა ლიტერატურამ ორი კარგი თარგმანი იმოვა. ყოფიანმა ვადმოთარგმნა "რომეო და ჯულიეტა" შექსპირის ტრაგედია და მე ვთარგმნე "Юлий Тарелтский", ტრაგედია ლეიზევიციისა, თუ ნაკითხავს ბიბლიოთეკაში იყო დაბეჭდილი. მე ძალიან მომეწონა და ჩვენმა განათლებულმა ქალებმა (იგულისხმება მანანა ორბელიანის სალონის წევრებმა) ასე გასიხვე, იტირეს კიდევ".

საგულისხმოა, რომ სალონის წევრებს საოცარი პატივისცემა ჰქონდათ დიასახლისის მიმართ. ეს იმაშიც გამოიხატა, რომ წრემ მალე მანანას საგანგებოდ შედგენილი აღმანახი მოუძღვნა. დიმიტრი ყიფიანს უწერია: "მათი ნაწარმოებები მათ

ჩასწერეს და აჩუქეს, როგორც კრებული მანანა ორბელიანს, რომელიც გულლიად იღებდა და როგორც პატივცემული დედაკაცი, ახალისებდა მათ ამგვარი შრომისთვის". თვით დიმიტრი ყიფიანმა კი თავისი ნათარგმნის თავფურცელზე წაწერა: "კნეინა მანანა ორბელიანისთვის ქართულ ენაზე გადმოცემული ყიფიანის მიერ".

ბევრი სასიკეთო საქმე კეთებოდა ქართველთათვის ამ ქალბატონის სალონში, რომელსაც გრიგოლ ორბელიანი მანანასადმი მიწერილ ერთ-ერთ წერილში ასე აღწერს: "თქვენი გაბრწყინებული სალონი საცხა ანგლიჩანებდა, ფრანცუზებში, ჰინდოლებში, ქვემარტად მშურს მათი ბედნიერება და ვამბობ, ნეტავი მათ რიცხვში მეც ვიყო. მაგრამ ცარიელი ნატვრით რა გამოვა და თუ ვინდ ესეც აღმსრულდეს, ვინ იცის, ვიქნები თქვენგან მათ მზგავსად ყურადღებით მიღებული? რასაკვირველია, აღარ მექნება თქვენგან ის ადგილი, რომელიც ახლა შეუპყრიათ უცხო ქვეყნელთა". თითქოს ასეთი ბრწყინვალე ატმოსფერო მანანა ორბელიანს სჭირდებოდა ქართული საქმის საკეთებლად - ლუკა ისარლიშვილი იგონებდა: "მანანა ორბელიანის სალონში იყო, რაც ცისკრის გამოცემა და თეატრის მიეცა დასაწყისი. ერთ სალალოს თქვეს, გამოცემით და ის იყო. ვორონცოვი მანანასთან ხშირად დადიოდა. აქ შეიტყო გიორგი ერისთავი, მოიწონა, შემწეობა მისცა ჟურნალის გამოცემისთვის, თეატრისთვის". თვით მანანა კი ისე იყო მოწოდებული თეატრის გახსნისათვის, რომ 1850 წლის 2 იანვარს სხვა ბრწყინვალე ოჯახშივლებთან ერთად სპეტაკლში "გაცრა" ერთ-ერთი როლი თვითონაც თამაშა და აქედან დაედო სათავე პროფესიული საჯარო ქართული თეატრის არსებობას. აქედან დაიწყო პროფესიული სცენის ისტორია და ამაში უდიდესი როლი მანანა ორბელიანმა ითამაშა, რომელიც სიცოცხლის ბოლომდე ხელმძღვანელობდა თავის სალონს; რომელსაც ერთი პერიოდი 1832 წლის შეთქმულებებისადმი თანაგრძნობის გამო მიესაჯა თბილისში ყოფნა მკაცრი მეთვალყურეობის ქვეშ და მიუხედავად განსაცდელისა, მიუხედავად სიმძლეებისა, იგი თავანული, ამაყად უძღვებოდა თავის ოჯახს და არა მარტო ოჯახს - არამედ საქართველოსთვის სასიკეთო საქმეების ნაშრომელებიც იყო. მისი სალონის ატმოსფეროში ტრიალებდნენ მამინ ახალგაზრდები: დიმიტრი ყიფიანი, რომელიც შემდეგ საქართველოს "სინდისის" გამოხატულებად იქცევა და გიორგი ერისთავი, შემდგომში ქართული დრამატურგიის და თეატრის პატრიარქი, მაგრამ ამაზე შემდეგ.

SOS!

D9

ვაჭრობა და ხელოსნობა ძველ საქართველოში

ახალი წლის დამს
ქართველები გამვანერსა
და საცხივს ეთანებინან

D2

გამვანერის მხეფებში
არაკლილი მსოფლიო
აქონომიკა

D3

„ფიცვი მნამს...“

როდესაც მთავრობას
საკუთარი რეფორმებისა
არ სჭარა

D4

იავონია: ბრწყინვალეა
და მრდილავი

D5

D7

წარმატებული ეკონომიკური
რეფორმის შეფასების
კრიტერიუმები

D11

აზერბაიჯანის პრობლემები -
უხარხული ანალოგიები

ქართულ სინამდვილესთან

D14

რამ მიიყვანა მსოფლიო
„ენრონებაგდა“

D15

ბატონი ტოფიკის
დიდი ბიზნესი

D15

უცვეთი კავიტალი

D16

ახალი წლის დამის ქართველები შამპანურსა და სასივს ეტანებიან

ახალი წლის შემდეგ კი ტუალეტის ქაღალდებს

სოფო კინტრაძე

ახალი წლისათვის მზადებას ევროპისა და ამერიკისაგან განსხვავებით, ქართველები 29-30 დეკემბრიდან იწყებენ. საახალწლო სამზადისი ყველა ოჯახში თავისებურია, თუმცა, არის უამრავი მყარი და შეუცვლელი ტრადიცია, რომლებსაც ზედმინევებით მისდევენ ქართველები. მაგალითად, ახალი წლის საზეიმო განწყობილების აუცილებელ ატრიბუტად, უკვე კარგა ხანია, ითვლება სათამაშოებითა და საჩუქრებით მორთული ნაძვის ხე. ბევრს ნაძვის ხის ალტერნატივად გურული ჩიჩილაკი მიაჩნია. ასეა თუ ისე, საახალწლოდ ყველა ცდილობს, სახლი სახალისო ნივთებით მორთოს და გაალამაზოს, რასაც ქართველები, ჩვეულებრივ, არც ერთ სხვა დღესასწაულზე არ აკეთებენ. თუმცა, ახალი წლის მთავარი სამზადისი მაინც ტრადიციული ქართული სუფრის მომზადებასა და ქეიფს უკავშირდება. ქართველები ამისათვის საგანგებოდ ემზადებიან და საკმაოდ დიდ თანხებსაც ხარჯავენ. ამიტომ ახალი წლის დღეებში სავაჭრო ობიექტებში განსაკუთრებული გამოცოცხლება იგრძნობა. დიდი აურზაური რესტორნებსა და კაფე-ბარებშიც, რომლებიც საახალწლო ღამეს, გარდა გემრიელი კერძებისა, სხვადასხვა სახის გასართობ პროგრამებსაც სთავაზობენ თავიანთ სტუმრებს.

ნაახალწლევს "24 საათი" თბილისის ქუჩებში გავიდა და რამდენიმე კარგად ცნობილი სუპერმარკეტის წარმომადგენელს ესაუბრა. ისინი ერთხმად ადასტურებენ, რომ ჩვეულებრივ ანუ არასადღესასწაულო დღეებთან შედარებით, 30-31 დეკემბერს მყიდველთა რაოდენობა გაცილებით გაიზარდა. რეკორდულად დიდი რაოდენობით გაიყიდა შამპანური და ტკბილეული, ხოლო მზა საჭმელებიდან - ხაჭაპური. რაც შეეხება ტრადიციულ ქართულ კერძს - საცივს, რომელიც ყველა ოჯახში ამშვენებს საახალწლო სუფრას, მის მოსამზადებლად საჭირო ინგრედიენტებს თბილისელები ბაზრობებზე ყიდულობენ. სხვათა შორის, ე.წ. მინიმარკეტების მეპატრონეები სულაც არ ემადლიერებიან ახალ წელს. როგორც გაირკვა, საახალწლოდ ბაზრობები და გარე ვაჭრობები მინიმარკეტებს კლიენტების გარეშე ტოვებენ. კლიენტთა მოზიდვაში დიდ როლს თამაშობს ეფექტური რეკლამა და პრესტიჟულობა. მიუხედავად იმისა, რომ პრესტიჟულ სუპერმარკეტებში ნებისმიერი სახის პროდუქცია გაცილებით ძვირია, ვიდრე მინიმარკეტებსა და ბაზრობებზე, მათ კლიენტები არასოდეს აკლიათ. რაც შეეხება ისედაც ხალხმრავალ ბაზრობებს, საახალწლო დღეებში მოვაჭრეები

ნინასახალწლო ვაჭრობა თბილისში.

მყიდველებს ვერ აუდიოდნენ. სასმელებისა და სურსათის გარდა, რიგები ნაძვის ხის მოსართავი ატრიბუტებისა და მამხალეების გასაყიდ ადგილებშიც იდგა. ასე რომ, საახალწლო დღეებში ბაზრობებმა და სუპერმარკეტებმა ყველაზე მეტად იხიერეს. ერთ-ერთ ცნობილ სუპერმარკეტში ისიც კი გავიძინილეს, რომ ახალი წლის შემდეგ არათუ შამპანური, ტუალეტის ქაღალდიც კი აღარ დარჩა გასაყიდად.

ახალი წლის ღამეს ასევე დიდი კომერციული ინტერესით ელოდნენ რესტორნები და კაფე-ბარები. ბოლო რამდენიმე წელია, ქართველები სულ უფრო ხშირად ხვდებიან ახალი წლის დადგომას რესტორნებში, რომლებიც გემრიელ კერძებთან ერთად გასართობ შოუ-პროგრამებსაც უმზადებენ თავიანთ კლიენტებს. ამ უკანასკნელთა გადმოსაბრუნებლად კი სარეკლამო მართათონი ახალწლამდე გაცილებით ადრე იწყება. სხვათა შორის, წელს

უამრავი თბილისელი უკმაყოფილებას გამოთქვამდა იმის გამო, რომ ახალი წლის დღეებში ზოგიერთ რესტორანში ფასები კატასტროფულად გაიზარდა, თუმცა, იყვნენ პატიოსანი რესტორნებიც, რომლებმაც თავიანთი კლიენტები დაინდეს და გაკოტრებისაგან იხსნეს. მიუხედავად ყველაფრისა, ახალი წლის დადგომას რესტორანში წელს უფრო მეტი თბილისელი შეხვდა, ვიდრე შარშან. კლიენტთა სიმცირე რესტორნებს არც საშობაოდ უგრძნიათ. საერთოდაც, რესტორნების მეპატრონეები ძველით ახალ წლამდე ვარაუდობენ ხალხმრავლობას.

სადღესასწაულო დღეებში კლიენტთა მოზღვავება იგრძნობა სილამაზის სალონებშიც, სადაც, გარდა იმისა, რომ საკარნავალო ვარცხნილობებს იკეთებენ, ჩვეულებრივი შეჭრადავარცხნივაც ღამაზდებიან ქართველი მანდილოსნები. ამ უკანასკნელთ დღესასწაული ნამდვილად არ სჭირდებათ სტიმულად, რათა პარფიუმერული

ნაწარმი შეიძინონ. თუმცა, ბოლო რამდენიმე წელია, თბილისში არსებული პარფიუმერიის მაღაზიები საშობაო ფასდაკლებებს აცხადებენ, რაც ერთიორად ზრდის მყიდველთა რაოდენობას. ამას ემატება წამახალისებელი ლატარია-გათამაშებები, რაც საბოლოო ჯამში, საგრძნობლად ზრდის მაღაზიათა შემოსავლებს სადღესასწაულო პერიოდში.

ევროპული ტრადიცია საახალწლოდ ახალი ტექნიკისა და ტანსაცმლის შეძენის თაობაზე საქართველოში ჯერ არ დამკვიდრებულა. ტანსაცმლის მაღაზიებში თითქმის არ უგრძნიათ, რომ ახალი წლის შეხვედრას თბილისელები ახალი ტანსაცმლით აპირებდნენ. შედარებით გაუმართლა ტექნიკას, განსაკუთრებით მობილურ ტელეფონებსა და საოჯახო მოწყობილობებს. როგორც ჩანს, ახალი წლის მილოცვა ახალი მობილურებით ორმაგად სასიამოვნოა, ისევე როგორც საახალწლო გადაცემების ახალი ტელევიზი-

რებით ყურება.

კიდევ ერთი საახალწლო ტენდენცია ქართულ ყოფაში - ყველაზე მოწყენილები ახალი წლის დღეებში ჟურნალ-გაზეთების რეალიზატორები არიან. თუმცა, ალბათ გასაკვირი სულაც არაა, რომ ნაბახუსევზე გაზეთის ნაკითხვის სურვილი ადამიანთა მხოლოდ იშვიათ გამონაკლისებს უჩნდებათ. "24 საათი" ისიც გაარკვია, რომ საახალწლოდ საზღვარგარეთ მოგზაურობის მსურველები, ჯერ-ჯერობით, ტურისტული სააგენტოების შესასვლელთან რიგებში ნამდვილად არ დგანან. როგორც ჩანს, ძალიან ცოტა ქართველი აძლევს საკუთარ თავს პარიზში ან ნიუ-იორკში ფეიერვერკების სანახავად ჩასვლის უფლებას.

ასე რომ, ავად თუ კარგად მოვიახალწლეთ, უახლოეს დღეებში კი საქართველოში ყველაზე გავრცელებული საქმიანობა, ალბათ, მოგება-ზარალის დათვლა იქნება.

ფოტო: ს. ბერიძე

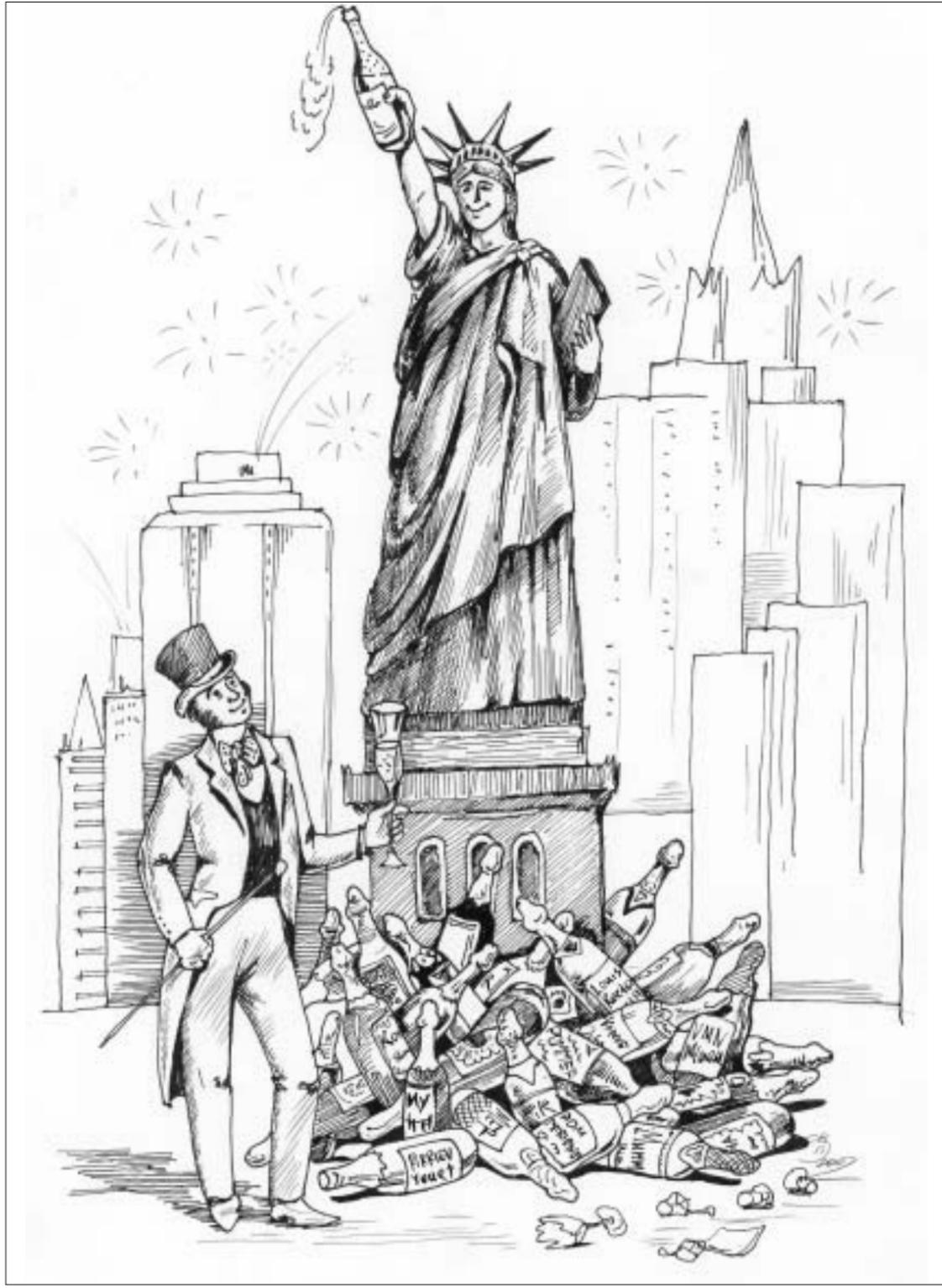
შამპანურის მხევაობი არაკლდრი მსოფლიო ეკონომიკა

ბილორ სტარა

ქალბატონი რობერტა მორელი, ნიუ-იორკში, მანვეტენზე მდებარე ლინის სავაჭროს - „მორელ ენდ კო“ - დიასახლისი, როდესაც საშობაოდ და საახალწლოდ შამპანურს უკვეთავდა, ხელმძღვანელობდა მხოლოდ და მხოლოდ პრაქტიკული მოსაზრებებით, შეფერილით პესიმისტურ ტონალობებში. როცა ეკონომიკა მოიკოჭლებს, პუშკინისეული „шипение пенных бокалов“ მოგუდულად ისმის. რა თქმა უნდა, ქალბატონ მორელს პუშკინი არ ნაუკითხავს, სამაგიეროდ დოუ-ჯონსის ინდექსებს სისტემატურად ეცნობა. ამიტომ მან სულ რაღაც 360 ბოთლი „Louis Roederer Crisyal“ (საცალო ფასი - ერთი ბოთლი 175 დოლარი) და ათასი ბოთლი „Dom Perignon“ (115 დოლარი) შეუკვეთა. მაგრამ ახალი წელი ჯერ კიდევ შორს იყო, როდესაც გამოირკვა, რომ პუშკინი, რომელიც მას არ ნაუკითხავს, მართალია, და მისთვის ნაცნობი დოუ-ჯონსის ინდექსებიც - დამამიძღველი. „ყველა ტყუის, ისევე, როგორც კალენდარი. მომინია დამატებით 500 ბოთლი „Dom Perignon“ და 100-მდე „Louis Roederer Crisyal“ შემეკვეთა. ხალხს ამაღლებული განწყობილება აქვს. ისინი დეპრესიული მდგომარეობისაგან დაილაღნენ“, - ამბობს ქალბატონი მორელი, ადამიანთა სულების ნამდვილი ინჟინერი, - „უნდათ, ახალი წლის დადგომა მხიარულად იხეიონ. ხოლო რას მოუტანს ის მათ - ეს მომავლის საქმეა.“

თვით ქალბატონ მორელის საქმიანობის მომავალი გაყიდული შამპანურის მხევაობი საკმაოდ ფერადოვანი ჩანს. ამ წლის სადღესასწაულო ბიზნესი გასული წლისას ორჯერ აღემატებოდა. არ მინდა გადავაჭარბო და ვამტკიცო, რომ როგორც წყლის ერთ წვეთში ჩანს მთელი ოკეანე, ასევე შამპანურის ერთ მხევაში მთელი მსოფლიოს ეკონომიკა ირეკლება. და არა მხოლოდ იმიტომ, რომ ეს ბუშტუკები სწრაფად სკდება. მაგრამ ფაქტი ფაქტად რჩება. სასმელი, რომელსაც შამპანში (Champagne), საფრანგეთის ჩრდილო-აღმოსავლეთით აწარმოებენ, ორწლიანი ფინანსური ვვალვის შემდეგ, მხნედ დააბიჯებს ამერიკის, ევროპისა და აზიის უსაზღვრო სივრცეებში, განსაკუთრებით კი შეერთებულ შტატებსა და ამომავალი მზის, ანუ არაყ საყეს, სამშობლოში - იაპონიაში. ჭკუშმარიტი ფრანგული შამპანურის მწარმოებელთა ასოციაციის (GIVC) მონაცემებით, 2003 წელს ისინი ჩამოასხამენ ამ ღმერთების სასმელის 280 მილიონ ბოთლს, რაც გასული წლის დონეს შვიდი პროცენტით აღემატება.

წარმატებით შთავონებულმა GIVC-ის წევრებმა გაიხსენეს 90-იანი წლების ბუმის პერიოდი, რომლის დაკონსერვებამაც მოუ-

ილია კოლბაგოვილი - ნახატი

წიათ, როდესაც ამ ბუმის ბუშტუკები გასკდა. ახლა კი ისევ საჭირო ხდება იმ წლების მარკეტინგის და პრომოუშენის გამოცდილება, მაგალითად, შამპანურის პატარა ბოთლები, მინი ქვედა კაბით შემოსილი, ან სოლიდური ბოთლები ყინულიან ერთჯერად ყუთებთან ერთად მომენტალურად გასაგრილებლად მათთვის, ვისაც შუშუნა შამპანურის დაუძღვევლი წყურვილი აწუხებს. კალიფორნიული კონსალტინგური ფირმის „Bevmark LLC“ პრეზიდენტი, ბატონი ტომ პირკო ამბობს: „ორწლიანი ჩავარდნის შემდეგ შამპანურისთვის დადგა ნამდვილი „ხარის ბაზარი“.“

თუ 2000 წელს შამპანურის ბიზნესი პირდაპირ ბანაობდა შამპანურში, ვინაიდან პლანეტაზე იმობდა ისეთ იშვიათ მოვლენას, როგორცაა ახალი ათასწლეულის დადგომა, 2001 წელს მოთხოვნილება ამ სასმელზე 23 პროცენტით შემცირდა. ხოლო 11

სექტემბრის ტერაქტის შემდეგ, როდესაც ამერიკელებს გულმა უფრო არყისკენ გაუნიათ, შეერთებული შტატებიდან შამპანურის შეკვეთებმა 29 პროცენტით იკლო. რაც უკვე ჩატანილი იყო ამ კონტინენტზე, ისიც თაროებზე დარჩა და ჩამოფასებულად აღარ იყიდებოდა.

ფრანგულ შამპანურს ჰქონდა და დღემდე გააჩნია თავისი, სპეციფიკური პრობლემებიც - თვითმარქვია შამპანურები. შუშუნა ღვინოების ხარისხი დღითიდღე უმჯობესდება. ისინი მძაფრ კონკურენციას უწევენ ფრანგებს და, მიითვისეს რა მათი ბრენდი Champagne, თავიანთი დაბალი ფასებით მძიმე დარტყმას აყენებენ ფრანგულ შამპანურს. კალიფორნიის, ავსტრალიის, ესპანეთისა და ზოგიერთი სხვა ქვეყნის კოალიცია ოცნებობს შამპანურის ვატერლოზე. მაგალითად, კალიფორნიულმა შუშუნამ „Korbel“ თავისი პრო-

დუქციის მარკეტინგისათვის მხოლოდ შეერთებულ შტატებში სამილიონ დოლარამდე დახარჯა. აქ ტელევიზიით ფრანგებს მხოლოდ ერაყის დამცველების როლში ახსენებენ. სამაგიეროდ „Korbel“, როგორც ფიგარო, ყველგან არის. ქორნილია - „Korbel“, ბავშვის დაბადება - „Korbel“, იუბილე - „Korbel“, შობასა და ახალ წელზე ხომ ლაპარაკიც არ ღირს - მთლიანად „Korbel“-ია. არანაკლებ აქტიურობს ესპანური შუშუნა ღვინო „Freixenet“, რომელიც ორ ფრონტზე იბრძვის - ფრანგების წინააღმდეგ და ამერიკელების წინააღმდეგ.

ჩვეულებრივ დღეებში ასლები უფრო პოპულარულია, დიდი დღესასწაულების დადგომისას კი შამპანურის მოყვარულები ორიგინალს ამჯობინებენ. ამ ახალი წლის წინ Champagne-ს შეკვეთები აშშ-ში გაიზარდა 30 პროცენტით, ინგლისში - 25 პროცენ-

ტით. იგივე სურათი შეიმჩნევა კონტინენტურ ევროპაშიც, ცენტრალური შვეიცარიისა და შნაპსის და ლუდის მოყვარული გერმანიის გამოკლებით. თუმცა, სამართლიანობისათვის უნდა აღინიშნოს, რომ გერმანია ფრანგული Champagne-ს უცხოელი მომხმარებლის რანგში პირველობის პალმა შეერთებულ შტატებს მხოლოდ ამ წელიწადს დაუთმო. თვით შეერთებულ შტატებში ლიდერობს ნიუ-იორკი, კალიფორნია და შუა დასავლეთი.

ნუ ვიფიქრებთ, თითქოს ეს არის ლხინი ჟამიანობისას. ეს უფრო ჟამიანობის გაცილებების ლხინია; ყოველ შემთხვევაში, შამპანურის მწარმოებლები და, რაც მთავარია, მომხმარებლები ასე ფიქრობენ. „ადამიანებს საზეიმო განწყობა აქვთ“, - ამბობს ჩიკაგოში ღვინის უმსხვილესი ქსელის - „Sam's Wines“ - მფლობელი ფრედ როზენი. („Sam's Wines“ იძულებული გახდა, ფრანგული „Cristal“-ის ახალი პარტია შეეძინა.) „Bevmark“-ის პრეზიდენტი მისტერ პირკო კი დასძენს: „ამჟამად არჩევანი „პროზაკს“ (აშშ-ში ყველაზე პოპულარული ანტიდეპრესანტი - მ.ს.) და შამპანურს შორის სულ უფრო ხშირად კეთდება ამ უკანასკნელის სასარგებლოდ“.

ის, რაც ცუდია ფარმაცევტული ფირმებისათვის, კარგია ღვინის მწარმოებელი ფირმებისთვის, მით უმეტეს, რომ მათი შემოსავლების 40 პროცენტი მოდის შთავიან პერიოდზე ოქტომბერი-დეკემბერი. თუმცა, ფრანგი შამპანისტები იძულებულნი არიან, ფასები შეამცირონ უბრალო შუშუნა ღვინოების (რომელთა ხარისხი საგრძობლად გაუმჯობესდა) მხრიდან კონკურენციის შედეგად. ახალგაზრდობა მიიჩნევს, რომ ახალ წელს შამპანურით დღესასწაულობენ მხოლოდ მათი მშობლები და წინაპრები. „Vraque Pommery Monopone“ შეეცადა, თაობებს შორის არსებულ ყბადაღებულ უფსკრულზე ხიდი გაედო და ბაზარზე გამოიტანა პოპ-პიპ-შამპანური „Pommer“ - ლია ლურჯი ფერის ბოთლი, აღჭურვილი საწრუპი ჩხირით, რათა ახალგაზრდებმა შამპანურის სმაც და ცეკვაც ერთდროულად შეძლონ. რა თქმა უნდა, შამპანურის წრუპვა ჩხირიდან - ეს კიდევ უფრო უარესია, ვიდრე პირდაპირ ბოთლის მოყუდებით დაღევა. მაგრამ ბიზნესს თავისი კანონები და ზნეობა აქვს. „Pommer“-ის ეს სიახლე შამპანურის სხვა გრანდებმაც მაშინვე აიტაცეს, ისეთებმა, როგორცაა „Piper Heidslick“, „Moet and chandon“ და „Verve Clicquot“. რას წარმოიდგენდა ალექსანდრ სერგევიჩი, რომ მისთვის უცნობი ახალგაზრდა თაობა მის საყვარელ „ქვრივ კლიკოს“ ჩხირიდან დალევდა! თვით „ქვრივი“ კი ფრიად პოპულარულია ამერიკის შიპურ ახალგაზრდებში და ისინი ამ სასმელს სიამოვნებით აჭაშნიკებენ

„ფიცის მზამს...“

ვლადიმერ პაპაძე

საპარტოლო სტრატეგისა და საპარტოლო პოლიტიკის ანალიტიკოსი

მე არ მნამს, მე ვიცი.
კარლ იუნგი

ჩემი ცოდნა პესიმისტურია, ჩემი რწმენა კი – ოპტიმისტური.
ალბერტ შვეიცერი

თავიდანვე მინდა იმით და-
ვიწყო, რომ იმ გულუბრყვილო
ადამიანთა რიცხვს მინდა მივე-
კუთვნებოდე, რომელთაც თითქ-
მის ყოველთვის აქვთ იმის გან-
წყობა, რომ „ფიცის სწამდეთ...“,
და ძალზედ გულდაწყვეტილები
არიან, როცა „...ბოლო აკვირ-
ვებთ“.

2002 წელიც ისტორიის კუთვ-
ნილებად იქცა და ბუნებრივია,
რომ 2003 წლის დასაწყისში წინა
წლის ძირითად ეკონომიკურ (და
არა მარტო) შედეგებს გარკვეუ-
ლი შეფასებები უნდა მიეცეს.
ცნობილია, რომ ნებისმიერი შე-
ფასება მეტ-ნაკლები სუბიექტუ-
რობით ხასიათდება და ზოგიერ-
თი მკითხველისათვის თვალმისა-
ცემი ამ „ნაკლისაგან“ ვერც წი-
ნამდებარე წერილი იქნება დაზღ-
ვეული, თუმცა მასზე მუშაობისას
მაქსიმალურად ვცდილობდი კე-
თილგანწყობილი გულწრფელო-
ბა შემენარჩუნებინა.

დავიწყებ იმით, რომ 2002
წლის დასაწყისში თითოეული
ჩვენთაგანის იმედები დამყარე-
ბული იყო 2001 წლის ფსევდორე-
ვოლუციის შედეგებზე, როცა
რამდენიმე თანამდებობის (რო-
გორც სამთავრობო, ისე საპარ-
ტოლო) პირი შეიცვალა პრინ-
ციპით – „შესაკრებთა გადასაც-
ვლებით ჯამი არ იცვლება“. სამარ-
თლიანობა მოითხოვს იმის აღნიშ-
ვნას, რომ ამ პრინციპიდან ერთ
„გამონაკლისს“ მაინც უკონდა ად-
გილი: კერძოდ, სახელმწიფო მი-
ნისტრის სახით პრინციპულად
ახალი ტიპის, საჯაროდ გამოქა-
ნებული პოლიტიკური ამბიციე-
ბით „შეიარაღებული“, და საქმის
კეთების დიდი სურვილისა და
უნარის მქონე პიროვნება დაინიშ-
ნა, რისი დეფიციტიც ამკარად იგ-
რძნობოდა, განსაკუთრებით მისი
წინამორბედის ფონზე, რომელ-
საც, სავარაუდოდ, სწორედ ამ
თვისებების არქონა დაუფასეს
ყველაზე მეტად და „ცხრა მთას
იქით“ გააგზავნეს სახელმწიფოს
ხარჯზე „ჩვეული წარმატებით
არაფრის კეთების“ გასაგრძე-
ლებლად.

2002 წელი ახლადდანიშნული
სახელმწიფო მინისტრის პარლა-
მენტის წინაშე „ფიცით“ დაიწყო,
რომ 2002 წლის ბიუჯეტი აუცი-
ლებლად შესრულდებოდა. შთა-
ბეჭდილება შექმნა, რომ ის ისე
იყო თავის შესაძლებლობებში და
უფრო მეტად „ზემოდან“ მხარდა-
ჭერაში დარწმუნებული, რომ სა-
კუთარ თავზე აიღო ბიუჯეტის
შესრულების პოლიტიკური პასუ-
ხისმგებლობა. საქართველოს
მთავრობისა და ეკონომიკის სე-
რიოზული რეფორმების გეგ-
მის კონტურები სახელმწიფო მი-
ნისტრის მიერ ეკონომისტებთან

ვლადიმერ პაპაძე

და ჟურნალისტებთან შეხვედრა-
ზე არაერთხელ იქნა წარმოდგე-
ნილი. სახელმწიფო მინისტრის
ინიციატივით მასთან ექსპერტე-
ბის საბჭოც კი შეიქმნა, თუმცა ის
საშური ენთუზიაზმი, რომელიც
2002 წლის დასაწყისში ამ საბჭოს
თან მიმართებაში იქნა დაფიქსი-
რებული, წლის ბოლოს, სამწუხარ-
ოდ, „დამდნარი თოვლივით“ გა-
უჩინარდა, რაც ექსპერტებისათ-
ვის გამოუცნობ თავსატეხს წარ-
მოადგენს.

საქართველოს მთავრობის
რეფორმების სახელმწიფო მი-
ნისტრისეული გეგმიდან ყველაზე
წარმატებულად შეიძლება ჩაით-
ვალოს მისი საგადასახადო შე-
მოსავლების სამინისტროს გაუქ-
მება და საგადასახადო და საბაჟო
დეპარტამენტების ფინანსთა სა-
მინისტროსთან შეერთება, რაც
ინსტიტუციონალურად აბსოლუ-
ტურად სწორ ნაბიჯს წარმოად-
გენდა, რადგანაც არ შეიძლება,
რომ „ჯიბეში ფულის ჩამდები და
ჯიბიდან ფულის ამომღები ხელე-
ბი სხვადასხვა ადამიანს ეკუთ-
ვნიოდეს“. ფინანსთა სამინისტროს
„ძველ“ ფორმატი აღდგენამ სა-
ზოგადოებაში სახელმწიფო მი-
ნისტრის, როგორც „ფიცის დამ-
დებისა და მისი შემსრულებლის“,
ანუ „სიტყვის კაცის“ იმიჯი გა-
ნამტკიცა. სამწუხაროდ, 2002
წლის ბოლოს ამ საკითხში ერთი
სამიშროება მაინც გამოიკვეთა:
ბიუჯეტის შესრულებლობა ფი-
ნანსთა სამინისტროს რესტრუქ-
ციას არ უნდა დაბრალდეს, რად-
განაც ინსტიტუციონალური
ცვლილება წარმატების აუცილე-
ბელი, მაგრამ არასაკმარისი პი-
რობაა.

სახელმწიფო მინისტრის, რო-
გორც „სიტყვის კაცის“ იმიჯი
იმანაც განამტკიცა, რომ მან სა-
ხელმწიფო ქონების მართვის მი-
ნისტრთან ერთად გააუქმა საქარ-
თველოს პრეზიდენტის 2000
წლის თებერვლის გახმაურებული
ბრძანებულება, რომლის თანახ-
მაც იმ სანარმოთა მართვა,

რომელთა ქონების წილი სახელმ-
წიფოს ხელშია, დარგობრივ სამი-
ნისტროებს გადაეცა. ამ ბრძანე-
ბულებით, რომლის მიღებასაც
2000 წლის იანვარში დღევანდე-
ლი სახელმწიფო მინისტრი ჯან-
დაცვისა და სოციალური დაცვის
მინისტრის რანგში ჩვენთან ერ-
თად, სამწუხაროდ, უშედეგოდ
ენინააღმდეგებოდა, დარგობრი-
ვი სამინისტროების მიერ სანარ-
მოთა მართვის სოციალისტური
პრაქტიკა იქნა აღდგენილი. სა-
ხელმწიფო მინისტრის მცდელო-
ბით 2002 წლის დასაწყისში პრე-
ზიდენტის ხსენებული ბრძანებუ-
ლების გაუქმება და სახელმწი-
ფოს ხელთ არსებული ქონების
მართვის ფუნქციის სახელმწიფო
ქონების მართვის სამინისტრო-
სათვის დაბრუნება სახელმწიფო
მინისტრის, როგორც „სიტყვის
კაცის“, აქტივში საეხებით სამარ-
თლიანად ჩაითვალა.

ამ ფონზე აბსოლუტურად გა-
უგებარია (სულ ცოტა, ჩემთვისა
და ჩემი კოლეგებისათვის) 2002
წლის ბოლოს პრეზიდენტის ინი-
ციატივით პარლამენტში შესული
კანონპროექტი, რომლის თანახ-
მაც სახელმწიფო ქონების მარ-
თვის სამინისტრო სააგენტოდ
უნდა გადაკეთდეს და ეკონომი-
კის, მრეწველობისა და ვაჭრობის
სამინისტროს დაექვემდებაროს,
და რომელიც პარლამენტის მიერ,
სამწუხაროდ, პრინციპში გაუაზ-
რებლად იქნა მხარდაჭერილი.

საქმე იმაშია, რომ 2000 წლის
მაისში შექმნილი ეკონომიკის,
მრეწველობისა და ვაჭრობის სა-
მინისტრო თავისი დებულებით
უფრო მოდიფიცირებული მრეწ-
ველობის (თანაც, მნიშვნელოვ-
ნად გაფართოებული უფლებე-
ბით) სამინისტროა. 2001 წლის მი-
წურულში მინისტრის შეცვლით
იმის იმედი გაჩნდა, რომ ახალი მი-
ნისტრი (როგორც ეს მიღებულია)
შეცვლიდა სამინისტროს დებუ-
ლებას და შინაარსით მრეწველო-
ბის სამინისტროს ეკონომიკის სა-
მინისტროსათვის დამახასიათე-

ბელი ფუნქციონალური დატვირ-
თვის გაძლიერებით ამ შინაარსს
შეუცვლიდა, და, რაც არანაკლებ
მნიშვნელოვანია, შესაბამის სა-
კადრო ცვლილებებსაც გაატარ-
ებდა. ყველასათვის (თუმცა,
უფრო სწორად, სპეციალისტები-
სათვის, რადგანაც ყველამ ეს არც
იცის და არც ესმის) გასაკვირად
ეკონომიკის, მრეწველობისა და
ვაჭრობის მინისტრს ამის უფლე-
ბა სახელმწიფო კანცელარიაში არ
მისცა და ამ ფონზე შინაარსით
მრეწველობის სამინისტროსადმი
სახელმწიფო ქონების მართვის
სამინისტროს სააგენტოს სახით
დაქვემდებარება, როცა ქვეყანა
მრეწველობაში მსხვილი სანარ-
მოების პრივატიზაციის გაჭიანუ-
რებულ დასაწყისს „ელოდება“,
ბევრად უფრო უარესია, ვიდრე
პრეზიდენტის 2000 წლის ზემოხ-
სენებული ბრძანებულება: იმას,
რასაც პრეზიდენტის ბრძანებუ-
ლება ითვალისწინებდა უფრო მა-
ღალი დონის ნორმატიული აქ-
ტით – კანონით იქნება განმტკი-
ცებული, რაც სხვა არაფერია, თუ
არა მრეწველობაში სოციალის-
ტური მართვის რესტრუქტურა.

მოცემულ ვითარებაში იბადე-
ბა კითხვა: სახელმწიფო მი-
ნისტრს შეეცვალა რეფორმატო-
რული ხედვა და შეგნებით
უნყობს ხელს „სიტყვის კაცის“
იმიჯის დაკარგვას, თუ „ვილაცას“
(მკითხველო, აბა თუ გამოიცნობ-
ვის?) აწყობს, რომ მან „ფიცი გა-
ტეხოს“ და ეს იმიჯი მართლაც
დაკარგოს? მე მინდა, რომ „ფიცი
მწამდეს“ და უფრო დავიჯერებ
(რასაც ჩემი პირადი გამოცდილე-
ბაც ხელს უწყობს), რომ ყოველი-
ვე ეს მაინც იმ „ვილაცის“ ჩვეული
„ოინებია“.

სამართლიანობა მოითხოვს
ითქვას, რომ სახელმწიფო მინის-
ტრმა თავის გარშემო მინისტრე-
ბის სახით (ცალკეული გამოწე-
ლისის გარდა) ქმედითუნარიან
პროფესიონალთა გუნდის შემოკ-
რება ვერ შეძლო (ეგებ არც შეაძ-
ლებინეს?).

ალბათ, სამწუხარო გაუგებ-
რობით უნდა აიხსნას სახელმწი-
ფო მინისტრის ეკონომიკურ სა-
კითხებში პრეზიდენტის თანამემ-
ნესთან დაპირისპირება, რაც,
უწინარეს ყოვლისა, საერთაშო-
რისო საფინანსო ინსტიტუტებ-
თან ბოლო წლებში ისედაც გარ-
თულებული ურთიერთობის გა-
უმჯობესების შესაძლებლობას
(განსაკუთრებით, ფინანსთა სა-
მინისტროს ხელმძღვანელობის
ამ ორგანიზაციებთან თანამშ-
რომლობის „უნარის“) მნიშვნე-
ლოვნად ამცირებს.

საკადრო საკითხებთან მიმარ-
თებაში განსაკუთრებულ გაცე-
ბას იწვევს სახელმწიფო მინისტ-
რის მიერ 2002 წლის ბოლოს სათ-
ბობ-ენერგეტიკის მინისტრის
მთავრობის სხდომაზე საჯარო
შექება. ამ შემთხვევაში საქმე იმ
„ფიცთან“ გვაქვს, რომლის „ბო-
ლოც“ – ენერგეტიკული კრიზისი
– არა უბრალოდ „გვაკვირვებს“,
არამედ, რბილად რომ ითქვას,
ძალზედ გვაღიზიანებს. ნეტა, ამ
შემთხვევაში რასთან გვაქვს საქ-
მე? ნუთუ, ესეც იმ „ვილაცის“ ჩვე-
ული „ოინებია“?

რაც შეეხება 2002 წლის ბიუ-
ჯეტის შესრულების მდგომარეო-
ბას, დღეს უკვე არავის ეპარება
ეჭვი მის შესრულებლობაში,
თუმცა მთავრობა თავს იწონებს
საგადასახადო შემოსავლების
გეგმის შესრულების გადაჭარბე-
ბაში, რისიც მთავრობის გარდა,
სამწუხაროდ (შეიძლება საბედნი-
ეროდაც), დიდად არავის სწამს.
როგორც ფინანსთა სამინისტროს
და მთლიანად მთავრობის „მტრე-
ბი“ ამბობენ, 2002 წელს წინა წელ-
თან შედარებით ბიუჯეტში „ჰაე-
რის ტრიალი“ (ანუ, როცა ბიუჯე-
ტი თუნდაც არასაგადასახადო
შემოსავლებით არ სრულდება,
ბიუჯეტით განსაზღვრული არა-
დაცული მუხლების ფსევდოდა-
ფინანსება იმ მიზნით, რომ გადა-
სახადის სახით ეს თანხა ბიუჯეტ-
ში უკან დაბრუნდებოდა) 3-4-ჯერ
გაიზარდა, რაც კორუფციის მექა-
ნიზმებით არის განმტკიცებული
(შეუსრულებული ბიუჯეტის პი-
რობებში „ჰაერის ტრიალით“ სა-
გადასახადო ვალდებულებათა
შესრულების უფლებების მიღება
ფასიანი „პრივილეგია“).

ცალკე აღნიშვნის ღირსია სა-
გადასახადო ვალდებულებათა
წინასწარ გადახდის პრაქტიკის
გაგრძელება, რასაც არც ფინანს-
თა სამინისტრო უარყოფს. მაგ-
რამ ამ წესით შესრულებული ბიუ-
ჯეტი, უწინარეს ყოვლისა, თავის
მოცულება: წინასწარ გადახდა
სხვა არაფერია, თუ არა დროში
გადავადებული არგადახდა. მაშა-
სადამე, 2002 წელს წინასწარ გა-
დახდილი საგადასახადო ვალდე-
ბულებები 2003 და შემდეგ წლებ-
ში გადაუხდელი გადასახადებია.

როგორც ბოლო წლების პრაქ-
ტიკა ადასტურებს, ქვეყნის ხელმ-
ძღვანელობას სულ ცოტა წელი-
წადასხვაჯერ მაინც სჭირდება, რომ
სახელმწიფო ფინანსების მმარ-
ველთა „ფიცი აღარ იწამოს“.

ცალკე აღნიშვნის ღირსია სა-
ქართველოს პარლამენტში 2003
წლის ბიუჯეტის განხილვა, რომე-
ლიც, როგორც ამბობენ 2002

როდესაც მთავრობას საკუთარი რეფორმებისა არ სჭირა

ბადრი კოკლასაძე

საახალწლო არდადეგების შემდეგ საქართველოში საბიუჯეტო ციებ-ციხელება განახლდა. მთავრობამ, როგორც თვითონ უწოდებს, უმნიშვნელოდ შეცვლილი ბიუჯეტი კვლავ წარუდგინა პარლამენტს განსახილველად. ხელისუფლება იმედოვნებს, რომ ამჯერად მაინც სამთავრობო წინადადებებს დეპუტატების მხრიდან პრობლემები აღარ შეხვდება. თავის მხრივ, ამ პროცესებისათვის აქტიურად ემზადება ოპოზიციაც. „გაერთიანებული დემოკრატების“ ინიცირებული წინადადება მინიმალური ხელფასის 115 ლარამდე გაზრდის შესახებ, როგორც სჩანს, ისევ დარჩება საბიუჯეტო განხილვების დღის წესრიგში. „დემოკრატების“ ინიციატივა თავიდანვე ყურადღების ცენტრში მოექცა. პროექტმა, რომელიც ათასობით ადამიანის მომავალ ანაზღაურებას შეეხება, ბუნებრივია, დიდი დებატები გამოიწვია.

პირველ ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს, რომ საკითხის წამოწევა 2003 წლის ბიუჯეტის შესახებ მთავრობის წევრთა ოპტიმიზტურმა განცხადებებმა გამოიწვია. როგორც ცნობილია, მთავრობა წელს, შარშანდელთან შედარებით, 200 მილიონი ლარით მეტი შემოსავლების მიღებას გეგმავს. ბუნებრივია, დადგა საკითხი, თუ როგორ დახარჯულიყო ეს თანხა. ასეთ დროს ინიციატივა, უპირველეს ყოვლისა, მთავრობას ეკუთვნის. სწორედ მათ უნდა განსაზღვროს ამ თანხის დახარჯვის ყველაზე ეფექტური გზები. სხვათაშორის, ასეთი ტიპის პრობლემის გადაწყვეტა განვითარებული დემოკრატიის პირობებში ფართო მსჯელობის და განხილვების ფონზე მიმდინარეობს. ამ პროცესში მთავრობის გარდა ჩართულნი არიან სხვადასხვა კვლევითი თუ არასამთავრობო ორგანიზაციები. სწორედ მათ მიერ შემუშავებული რეკომენდაციებია საბოლოო გადაწყვეტილების საფუძველი. სამწუხაროდ, ბევრი რამ საქართველოში ისე არ ხდება, რასაც ლოგიკა მოითხოვს. ასე იყო ამ შემთხვევაშიც. საქართველოს მთავრობამ პრობლემა სრულიად მარტივად გადაწყვიტა. ყოველგვარი საჯარო დისკუსიის გარეშე აღმასრულებელმა ხელისუფლებამ ნამეტი თანხების ძირითადი ნაწილის აკუმულირება მხოლოდ ერთი მიმართულებით ბიუჯეტის იმ ნაწილში მოახდინა, რომელსაც სხვა ხარჯები ეწოდება. მთავრობამ არც ის იწინააღმდეგა, თუნდაც რამდენიმე სიტყვით აეხსნა, თუ რატომ ამჯობინა მოსახლეობისათვის გასული წლების სახელფასო და საპენსიო დავალიანების დაფარვას კაპიტალური ხარჯების დაფინანსებას.

თავის მხრივ, ოპოზიციის ნაწილმა მთავრობას თანხების

გახარჯვის საკუთარი გეგმა შესთავაზა. სახელმწიფო კანცელარია მოვლენათა ასეთი განვითარებისათვის სრულიად მოუმზადებელი აღმოჩნდა. მოსახლეობის ფართო მასებზე ორიენტირებულ დემოკრატიების ინიციატივას მათ ვერაფერი ღირებული ვერ დაუპირისპირეს. ეს არც არის გასაკვირი. ბუნებრივია, მთავრობას გაუჭირდა ლიად ეთქვა, რომ ხელფასების გაზრდის სანაცვლოდ, მათ მიერ წარდგენილი ბიუჯეტი კაპიტალური ხარჯების გაზრდას ითვალისწინებდა. საპარლამენტო არჩევნების წინ ხარჯების განაწილებისადმი ასეთმა მიდგომამ მთავრობის ოპონენტებს ეჭვი გაუჩინა, რომ ეს თანხები შეიძლება წინასწარჩვენოდ მიმართულიყო. შექმნილმა სიტუაციამ ოპოზიციას ხელფები გაუხსნა და მათაც მთავრობის შტურმი არ დააყოვნეს. თუმცა, არჩევნების მოახლოება დემოკრატების ინიციატივაშიც იგრძნობა. ბუნებრივია, მათთვის საკმაოდ მომგებიანი იქნება, თუ ხელფასების ასეთი რადიკალური ზრდა სწორედ მათ სახელს დაუკავშირდება. მეორეს მხრივ თუ მთავრობა მათ წინადადებებს გაითვალისწინებს, მაგრამ აღებული ვალდებულებების შესრულებას ვერ შეძლებს, ესეც ოპოზიციის ნისქვილზე დაასხამს წყალს. ამ ფაქტორების გათვალისწინებით, ოპოზიცია საკმაოდ მომგებიან თამაშს აწარმოებს. როგორც ჩანს, ასეთი ძლიერი პოზიციაც იყო იმის მიზეზი, რომ დემოკრატების წარმოდგენილ დასაბუთებაში რამდენიმე არც თუ უმნიშვნელო კითხვა უპასუხოდ არის დატოვებული: რამდენად მიზენშეწონილია საჯარო მოხელეთა ხელფასების ასეთ რადიკალურ გაზრდაზე საუბარი მანამდე, სანამ არ მომხდარა საბიუჯეტო სექტორში დასაქმებულთა რიცხოვნობის ოპტიმიზაცია; რატომ არ იყო წარმოდგენილი ის საფინანსო გათვლები, რომელიც საშუალებას მოგვცემდა, მინიმალური ხელფასის გაზრდასთან ერთად შეგვენარჩუნებინა ანაზღაურების თანამდებობრივი გრადაცია და თავიდან აგვეცილებინა ის პროცესი, რომელსაც კომუნისტურ ეპოქაში „ურავნილოვკას“ უწოდებდნენ; რამდენად მძიმედ დაანგება მენარმეებს მინიმალური ხელფასის 500-პროცენტიანი ზრდა; რატომ არ იყო პროექტში არაფერი ნათქვამი პენსიების საარსებო მინიმუმისათვის მიახლოებაზე, რადგანაც საარსებო თანხების პრობლემა დღეს უპირველესად მოსახლეობის ამ კატეგორიას ეხება და ა.შ. აღსანიშნავია ისიც, რომ არავის უმსჯელია იმაზეც, თუ არსებობს მომავალ წელს ნავარაუდები შემოსავლების უფრო ეფექტურად დახარჯვის სხვა შესაძლებლობები.

ბაბრქაძე ბაგრატ

მარგარეტ ტეტჩერი

ვლადიმირ პუტინი

ედუარდ შევარდნაძე

REUTERS
REUTERS

საქმელონი

როდესაც მთავრობას საქუთარი რეფორმების არ სჭირა

D5 გვარდიანა

ბუნებრივია, ამ კითხვებზე პასუხების არსებობის შემთხვევაში ბევრად უფრო ადვილი იქნებოდა სერიოზული დისკუსიის წარმოება. მაგრამ, როგორც უკვე აღინიშნა, დღეს საქართველოში ყველაფერი საარჩევნო კუთხით იზომება. ასეთ შემთხვევაში კი პრობლემის არსი და მისი ფუნდამენტური გადაწყვეტის გზები უმრავლეს შემთხვევაში უკანა პლანზე იწვევს. ეს არც გასაკვირია და არც მარტო ჩვენი ქვეყნისათვის დამახასიათებელი. სამწუხარო ის არის, რომ საქართველოში ჯერ არ დამდგარა ისეთი დრო, როდესაც სახელმწიფო მოღვაწეები დროებით არჩევნებს დაივინყებდნენ და ქვეყნის წინაშე მდგარი ამოცანების სტრატეგიულ გადაწყვეტაზე იფიქრებდ-

ნენ. ბევრი მაგალითის მოყვანა შეიძლება, როდესაც ხელისუფლება ისე იღებს გადაწყვეტილებებს, რომ გრძელვადიან პერსპექტივაში მათი შედეგები გათვლილი არ არის. მარტოოდენ საგადასახადო კოდექსში ბოლო წლებში შესული ასეულობით შესწორება იმის მაჩვენებელია, რომ ქვეყანაში სტრატეგიული დაგეგმარება არათუ სუსტად, არამედ საერთოდ არ ხორციელდება. სხვათაშორის, დღეს ცოტას თუ ახსოვს, რით დაინყო თავისი მოღვაწეობა რუსეთის პრეზიდენტმა ვლადიმერ პუტინმა. 1999 წელს ჯერ კიდევ პრემიერ-მინისტრ პუტინის ინიციატივით რუსეთის საუკეთესო ექსპერტები რამდენიმე თვის განმავლობაში ინტენსიურად მუშაობდნენ რუსეთის სახელმწიფოს განვითარების გრძელვადიანი სტრატეგიის შექმნაზე.

სწორედ მათ მიერ შემუშავებული გეგმა გახდა ის საფუძველი, რომელსაც რუსეთის პრეზიდენტის დღევანდელი მოღვაწეობა ეფუძნება. სამწუხაროდ, უკვე ტრადიციად იქცა, რომ ქართველი პოლიტიკოსები ამგვარ მიდგომას არად დაგიდევნენ. მათთვის გაცილებით მნიშვნელოვანია მიმდინარე საკითხებზე და მათ პიარ გაფორმებაზე კონცენტრირება. პროგრამული მიდგომის არარსებობას განაპირობებს ის პრინციპებიც, რაზეც პოლიტიკური ძალები არიან აგებული. საქართველოში ძალზედ იშვიათია ისეთი პარტია ან ჯგუფი, რომელიც გამოკვეთილ იდეოლოგიურ საფუძველს ეყრდნობოდა და, რაც მთავარია, ზუსტად ჰქონდა წარმოდგენილი ამ იდეოლოგიის პრაქტიკაში გადატანისათვის აუცილებელ გადაწყვე-

ტილებათა ერთობლიობა. როდესაც ქართველ პოლიტიკოსებს მისაბადი პოლიტიკური მოღვაწის დასახელებას სთხოვენ, ხშირად გაიგონებთ დიდი ბრიტანეთის ყოფილი პრემიერ-მინისტრის მარგარეტ ტეტჩერის სახელს. ტეტჩერის მთავარი ღირსება ის გახლდათ, რომ მან ყოველთვის ზუსტად იცოდა, რისი გაკეთება იყო საჭირო ამ თუ იმ პრობლემის მოსაგვარებლად და ჩანაფიქრების განხორციელებას, საზოგადოებრივი აზრის განწყობის მიუხედავად, საოცარი სიჯიუტით ცდილობდა. ასეთმა მიდგომამ ტეტჩერი ბევრჯერ დააყენა პოლიტიკური კრახის საშიშროების წინ, მაგრამ ის ყოველთვის თავისი პრინციპების და შეხედულებების ერთგული რჩებოდა. სწორედ ეს იყო მისი კაბინეტის წარმატების მიზეზი. სამწუხარ-

ოდ, იგივეს თქმა არ შეიძლება ქართველ პოლიტიკურ ლიდერებზე. ამის შედეგია ქვეყანაში შექმნილი მდგომარეობა. დღეს, როდესაც არჩევნებამდე სულ რამდენიმე თვეა დარჩენილი, ძნელი წარმოსადგენია, რომ ქვეყანაში რეალური ცვლილების პროცესი დაიწყოს. პოლიტიკური ძალების წინაშე ახლა სხვა ტიპის ამოცანა დგას. მათ მოსახლეობას უნდა უჩვენონ, რომ ზუსტად და მკაფიოდ იცანან, რისი გაკეთება სურთ არჩევნებში წარმატების შემთხვევაში. მათ თავიანთი პრინციპები არა მარტო უნდა მიიტანონ ადამიანებამდე, არამედ უნდა დაარწმუნონ კიდევ ისინი, რომ მათ მიერ შეთავაზებული ნაბიჯები წარმატებულ იქნება. ამომრჩევლების მხარდაჭერის იმედი მათ მხოლოდ ამ შემთხვევაში შეიძლება ჰქონდეთ.

„ფისი მნამს...“

D4 გვარდიანა

წლის მიწურულს პარლამენტმა ჩააგდო, თუმცა ჩემთვის აბსოლუტურად გაუგებარია, თუ ის, რაც არ არსებობს, მისი ჩაგდება როგორ შეიძლება. მეტი სინათლის შეტანის მიზნით, დავიწყეთ თავიდან. საქართველოს პრეზიდენტმა 2002 წლის 1 ოქტომბრამდე, საქართველოს კონსტიტუციის დაცვით, საქართველოს პარლამენტს წარუდგინა 2003 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ კანონის პროექტი, რომლის პარამეტრებიც საერთაშორისო სვალუტო ფონდთან შეთანხმებული არა მარტო არ ყოფილა, არამედ ფონდის ნომბრის მისიამაც არ შეითანხმა და ეს „თავსატყუარა“ 2003 წლის თებერვლის მისიას „დაუტყუარა“.

ყოველივე ამის ფონზე საქართველოს პარლამენტი მთავრობის მოთხოვნით მაინც შეუდ-

გა ფინანსთა სამინისტროს მიერ ორ გვერდზე მოცემული ცხრილის სახით 2003 წლის ძირითადი საბიუჯეტო პარამეტრების, რომელსაც რატომღაც 2003 წლის ბიუჯეტის კანონპროექტის სახელი შეერქვა (!), განხილვას და ჩაგდებას. ასე და ამგვარად, „კრივის კვადრატზე“ პრეტენზიის მქონე საქართველოს პარლამენტი 2003 წლის ბოლოს აბსურდის თეატრს დაემსგავსა. ნეტა, ვისი და რა „ფიცით ინამეს“ დეპუტატებმა ის, რომ თითქოს 2003 წლის ბიუჯეტის კანონპროექტს იხილავდნენ და შემდეგ ის ჩააგდეს კიდევ?

ჩემი (და არა მარტო ჩემი) აზრით, ის ვის „ფიცსაც“ დღეს დაეჯერება, ეს საქართველოს ეროვნული ბანკია, რომელმაც პრეზიდენტის, პარლამენტისა და, საბოლოო ჯამში, ხალხის წინაშე დადებული „ფიცით“ (პარლამენტი და მტკიცებულებული „ფულად-საკრედიტო პოლიტიკით“)

2002 წელსაც შეინარჩუნა ლარის გაცვლითი კურსის სტაბილურობა და ინფლაციის დაბალი დონე.

სამართლიანობა მოითხოვს აღინიშნოს, რომ მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდის მთავრობისეული „ფიციც“ შესრულდა, რასაც ძალზე დიდი მნიშვნელობა აქვს.

2002 წელს დიდი საფრთხე შეექმნა ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენის მშენებლობაზე ადრე დადებული „ფიცის“ რეალიზაციას, თუმცა ჩვენი „კეთილი“ მეზობლების მიერ ინსპირირებულ პრობლემას, პრეზიდენტისა და სახელმწიფო მინისტრის მცდელობით, ქვეყნისათვის არასასურველი შედეგი არ მოჰყოლია.

2002 წელს დაიდო კიდევ ერთი, ქვეყნისათვის ძალზედ მნიშვნელოვანი „ფიცი“: საქართველოს პრეზიდენტმა პრალაში განაცხადა საქართველოს ნატო-ში

განწევრიანების სურვილის შესახებ, რაც არა მარტო თავდაცვისუნარიანობის განმტკიცებისა და პოლიტიკურ საკითხთა მოგვარების, არამედ დემოკრატიული და ეკონომიკური რეფორმების გაღრმავების აუცილებლობის ვალდებულების აღებასაც ნიშნავს. გულწრფელად მინდა ამ „ფიცის მჯეროდეს“ და „ბოლოთი გაკვირვების“ იმედაც-რუების თუნდაც თეორიული შესაძლებლობა უარვყო.

დადებულ „ბოლოგასაკვირ ფიცთა“ რაოდენობით ხელისუფლებას არც ოპოზიცია ჩამორჩა. ისინი ერთგულებას ხან ერთმანეთს „ეფიცებოდნენ“, ხანაც ხელისუფლებას, თუმცა ამ „ფიცთა“ რეალური „ფასიც“ თვით „ფიცის დამდებთათვის“, რომ არაფერი ვთქვათ ხალხზე, საკმაოდ დაბალია.

ოპოზიციის მხრიდან „ფსევდოფიცის“ დადების კულმინაციამ 2002 წლის მიწურულს მი-

ნიმალური ხელფასის საარსებო მინიმუმამდე გაზრდის საკითხის დაყენებით მიაღწია: მაშინ, როცა მთავრობამ მოსახლეობისა და პენსიების სახით 250 მილიონ-ლარიანი უპროცენტო და თანაც უვადო სესხი ძალისმიერი წესით „აილო“ და ამასთან ბიუჯეტის შესრულების „ილუზიონისტური“ მეთოდების გამოყენებას აგრძელებს, მინიმალური ხელფასის საარსებო მინიმუმამდე გაზრდა მხოლოდ და მხოლოდ ამ დავალიანების კიდევ უფრო სწრაფი ტემპით გაზრდის საფუძველი იქნება და, სამწუხაროდ, მეტი არაფერი.

და ბოლოს, ალბერტ შვეიცერის სიტყვების გამოყენებით აღვნიშნავთ: იმისდა მიუხედავად, რომ 2002 წლის შესახებ „ჩემი ცოდნა“ უფრო „პესიმისტურია“, მომავლისადმი (არა მარტო 2003 წლისადმი) „ჩემი რწმენა“ მაინც „ოპტიმისტური“ რჩება.

შამპანურის მხეჯებში არაკლილი მსოფლიო ეკონომიკა

D3 გვარდიანა

ნებისმიერ - სათქმელადაც კი საშინელებაა - ბარში! „აუცილებელია, მომხმარებელი დავარწმუნოთ, რომ შამპანური განსაკუთრებული სასმელია. შამპანური განსაზღვრავს - ვინ ხარ შენ, სად გხედავენ და ვინ გხედავს“, ამბობს „Allied Domecq PLC“-ის ლენის ფილიალის ხელმძღვანელი დევიდ სკოტლენდი, რომელიც შამპანურის ისეთი ბრენდების მფლობელია, როგორცაა „Pirriev Youet“ და „Mumm“.

ქაფიანი ბიზნესის შუშუნის, რომელიც საახალწლოდ საკმაოდ გაპოპულარულია, წარმატებით შეუთავსდა შამპანურის ჯუჯა ბოთლებსაც სადღესასწაულო კომპლექტებში. იგივე მხიარულ-

მა „Venve Clicquot“-მ, რომელსაც აწარმოებს „LVMN Moet Hennessey Louis Vuitton SA“, ბაზარზე გამოიტანა კარგად ნაცნობი ნარინჯისფერი შფეროლობის „ქვრივის“ ოთხბოთლიანი კომპლექტი და ყუთი, რომელიც ხელის ჯადოსნური მოძრაობით ყინულის ვედროდ იქცევა. ერთზეც და მეორეზეც დიდი მოთხოვნილებაა. ასევე მოქმედებს ფრანგული „Remy Co intreal SA“-ის ფილიალი „Piper Hudsicek“. აი, „Pommer“-მ კი ცნობილი დიზაინერი, იტალიელი მაურიციო გალანტეც კი მიიწვია, რათა მან შამპანურის ბოთლები შემოსოს „მინი-ქურთუკებით“, რომლებიც სასმელს ცივად შეინახავენ.

მაგრამ, მაინც ვერ ვიტყვი,

რომ ქაფიანი ბიზნესის ოპტიმისტური შუშუნის მთელ ახალ 2003 წელიწადზე გადმოიფრქვევა. ის მკვეთრად მიიჯნავს ერთმანეთისგან ახალ წელს - როგორც დღესასწაულსა და ახალ წელს - როგორც 2003 წლის ჩვეულებრივ დღეებს. ლეთიური სასმელის ნათელ მომავალს ჩრდილს აყენებს ერაყის ომის პერსპექტივა. შამპანური ვერ უთავსდება სისხლისა და ნავთობის კოქტილს. ტყუილად კი არ შიშობენ შამპანურით საცალო მოვაჭრენი, რომ მათი სადღესასწაულო მოგება შეიძლება არაბეთის ქვიშებში ჩაინრეტოს, როგორც პირდაპირი, ასევე გადატანილი მნიშვნელობით. ჩემმა კოლეგამ „უოლსტრიტ ჯორნალიდან“ საინტე-

რესო რამ შეამჩნია. როგორც ირკვევა, წინასაღღესასწაულო დღეებში შამპანური ყველაზე ნაკლებად ამშხანდება - ვაშინგტონში იყიდებოდა, ვინაიდან ერაყის ომის შესახებ ყველაზე მეტს სწორედ იქ ლაპარაკობენ. „ადამიანები ასეთი საუბრების მიმართ მგრძობიარენი არიან“, - ამბობს პოტომაკზე მდებარე ლენის სავაჭროს - „Calvert and Woody Liqueurs“ - მფლობელი ედ სენდსი.

ატლანტის ოკეანის მეორე მხარეს კი სხვა მდინარის - სენის სანაპიროზე, სხვა დედაქალაქ - პარიზში, ლენის სხვა სავაჭროს მფლობელი მარკ სიბარდი მტკიცედ იმეორებს უკვდავ და უკომპრომისო აფორიზმს:

- ომი - ეს შამპანურისთვის

ძალიან ცუდი რამეა!

მარკი სულაც არ არის მარქსისტი და არ იცის ლენინის აფორიზმი იმის შესახებ, რომ პოლიტიკა - ეს ეკონომიკის კონცენტრირებული გამოხატვაა. მაგრამ მას პროფესიონალ ასტროლოგებზე და ფუტუროლოგებზე უკეთ შეუძლია, მომავალი შამპანურის მხეჯებშიც კი განჭვრიტოს. ერთია ანანასები შამპანურში, რისკენაც ჯერ კიდევ „პოეტების მეფე“ იგორ სევერიანინი მოგვიწოდებდა, და სულ სხვაა ლაზერული ბომბები ერაყზე, რისკენაც „ბოროტების მოციქულებთან“ ბრძოლის მეფე ჯორჯ ბუში მოგვიწოდებს. ერთია მხიარული „ქვრივი კლიკო“ და სულ სხვაა - ათასობით ჯარისკაცის მწუხარე ქვრივი.

იპონია: ბრწყინვალეა და ჩრდილები

ამ რამდენიმე ხნის წინ ქართველ მკითხველს საშუალება ჰქონდა გაცნობოდა ცნობილი პოლონელი ეკონომისტის, საქართველოს პრეზიდენტის ეკონომიკური მრჩევლის, ამჟამად პოლონეთის ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის ლეშეკ ბალცეროვიჩის წიგნის „სახელმწიფო გარდამავალ პერიოდში“ ქართულ თარგმანს. მის მთარგმნელს ამჟამად მომზადებული აქვს ამავე ავტორის მეორე წიგნის „თავისუფლება და განვითარება“ თარგმანი. ვთავაზობთ ერთ ნაწყვეტს ამ წიგნიდან.

იაპონია პირდაპირ აკვირვებს მთელ მსოფლიოს. ამ გაკვირვების საგანი განსაკუთრებით მისი უნიკალური კულტურაა. ისეთი იაპონური ტერმინები, როგორიც არის სამურაი, კამიკაძე, ჰარაკირი და ა. შ. მსოფლიოს თითქმის ყველა ერის სასაუბრო ლექსიკონში შევიდა. მსოფლიო საზოგადოების ყურადღებას იპყრობს ასევე აქ მიმდინარე „ეკონომიკური სასწრაულო“, რომელიც დაიწყო მეცხრამეტე საუკუნის ბოლოს და განსაკუთრებული ტემპები შეიძინა მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ. ევროპული კულტურის გარეთ არსებული ქვეყნებიდან იაპონია თითქმის ერთადერთია, რომელიც მსოფლიოში ყველაზე განვითარებული ქვეყნების რიცხვში მოხვდა.

1950-1979 წლებში იაპონიამ ეკონომიკური განვითარების თითქმის ყველაზე მაღალ ტემპებს მიაღწია კაპიტალისტურ ქვეყნებს შორის. 1950-1959 წლებში ზრდის ტემპები აქ უდრიდა ნლიურ 9,5 პროცენტს, 1960-69 წლებში – 10,5 პროცენტს, ხოლო მთელი მსოფლიოსათვის რთულ სამოცდაათიან წლებში კი – 4,9 პროცენტს.

იაპონიის ასეთი მიღწევები მხოლოდ გაკვირვებას როდი იწვევს. იგი პოპულარულს ხდის იმ თეორიებსაც, რომლებიც ამ ქვეყანაში ასეთი ეკონომიკური წინსვლის საფუძვლად იქცა. ამ წარმატებას და მის გამომწვევ მიზეზებს სწავლობენ არა მხოლოდ ჟურნალისტები, არამედ გამორჩენილი მეცნიერებიც. ერთ-ერთი თეორიის მიხედვით, იაპონიაში ეკონომიკური წარმატებების მიზეზია ის, რომ აქ ... იაპონელები ცხოვრობენ. ამაში იგულისხმება ის, რომ ეს ხალხი დაჯილდოებულია რაღაც გარკვეული ნიჭით, უჩვეულო ტალანტით, რომლებიც იაპონელებს პრინციპულად განასხვავებს სხვა ნებისმიერი ხალხისაგან (განსაკუთრებული შრომისმოყვარეობა, ძველი საუკუნეებიდან შემორჩენილი თაობებს შორის ურთიერთდამოკიდებულების ტრადიციები და ა. შ.).

ცხადია, ყოველ ერს აქვს რაღაც ისეთი, რაც მას სხვა ერები-საგან გამოარჩევს, განასხვავებს, რაც მისი განსაკუთრებული ისტორიიდან გამომდინარეობს. ეს თანაბრად ეხება იაპონიასაც. მაგრამ ისიც ნათელია, რომ მხოლოდ ამ თვისებას არ შეეძლო ეთამაშა გადამწყვეტი როლი იაპონიის თუ სხვა რომელიმე ქვეყნის ასეთ ბრწყინვალე ეკონომიკურ წარმატებებში. იაპონელები ამ ქვეყანაში ცხოვრობდნენ მეცხრამეტე საუკუნეშიც, უფრო ადრეც, მაგრამ იაპონია მაშინ ღარიბი ქვეყანა იყო და ამასთან, მისი განვითარება იმ დროს მკვეთრად ჩა-

მორჩებოდა დასავლეთ ევროპის ქვეყნების განვითარების ტემპებს. ასევე მცდარია შეხედულება, რაღაც განსაკუთრებული თვისებებით ავსნათ სამხრეთკორეელთა ეკონომიკური წარმატებებიც. კორეელები უხსოვარი დროიდან არიან დასახლებული კორეის ნახევარკუნძულზე, მაგრამ ამგვარ წარმატებებს სამეურნეო ცხოვრების სფეროში ამ ხალხმა მხოლოდ ბოლო ხანებში მიაღწია. ადრე ეს ქვეყანა უაღრესად ღარიბი ხალხით იყო დასახლებული და იგი საყოველთაოდ მიაჩნდათ აზიის „ავადმოყვ წვერად“. მხოლოდ სამოციან წლებში აქ გატარებულმა ეკონომიკურმა რეფორმებმა განაპირობა სამხრეთ კორეის ასეთი უჩვეულო წარმატებები. აქ განსაკუთრებით იგულისხმება ექსპორტის ხელშემწყობი პოლიტიკა, რომელიც ამ ქვეყანაში ტარდებოდა. ამგვარი პოლიტიკის წყალობით მიღწეულმა წარმატებებმა თავად კორეელებიც კი განაცვიფრა. აქვე აღსანიშნავია ისიც, რომ კორეელები ჩრდილოეთ კორეაშიც ცხოვრობენ, რომელიც, სამრეწველო თვალსაზრისით, ადრე გაცილებით განვითარებული იყო, ვიდრე სამხრეთი. დღეს ჩრდილოეთ კორეის ეროვნული შემოსავალი ოთხჯერ უფრო ნაკლებია, ვიდრე სამხრეთ კორეის. ყოველივე აქედან, ერთი ყველასათვის ცხადი მორალი გამომდინარეობს: ამა თუ იმ საზოგადოების მიერ წარმატების (თუ წარუმატებლობის) ასხნა მხოლოდ მისი ხასიათის (ფსიქიკის) რაღაც გამორჩეული ნიშნებით, დიდი შეცდომაა. სამეურნეო წარმატებების უმთავრესი მიზეზები უნდა ვეძებოთ მოცემულ ქვეყანაში ადამიანის სამეურნეო საქმიანობისათვის შექმნილ მყარ და ნამახალისებელ პირობებში. მასთან ერთად მხედველობაში უნდა მივიღოთ, ასევე, საზოგადოების განათლების დონე, მშვიდი და სტაბილური საზოგადოებრივი ცხოვრება, მომავალი თაობის აღზრდის სისტემა, ოჯახის როლი ბავშვის აღზრდაში და ა. შ. და ა. შ.

ყოვლისშემძლე სახელმწიფო?

სხვა პოპულარული თეორია იაპონიის უჩვეულო წარმატებას ეკონომიკაში სახელმწიფოს განსაკუთრებული როლით ხსნის. ეს თეორია და მისი წარმომადგენლები დიდ ყურადღებას მიაპყრობენ ამ ქვეყნის მრეწველობისა და ვაჭრობის ცნობილ სამინისტროს, - MITI-ს, რომელმაც შეიმუშავა შესაბამისი ეკონომიკური სტრატეგია და კონტროლს უწევდა მის პრაქტიკაში განხორციელებას. ცენ-

ლეშეკ ბალცეროვიჩი

ტრალიზებული დაგეგმვისა და მართვის ზოგიერთი მომხრე განსაკუთრებული პიეტეტით შეჰყურებს იაპონიას, როგორც ქვეყანას, სადაც, თითქოს, მოხდა მათი სათაყვანებელი პრინციპების რეალიზაცია. MITI-ის ზოგიერთ პოლონელ თაყვანისმცემელს მიაჩნია, რომ თუკი ჩვენთანაც მოხდებოდა მძლავრი ეკონომიკის სამინისტროს, ანდა, მით უფრო, ქვეყნის ეკონომიკური სტრატეგიის სამინისტროს ფორმირება, მაშინ პოლონეთი სწრაფად გახდებოდა მეორე იაპონია.

ეს, ჩემი აზრით, გულუბრყვილობის გამოვლინებაა. ამის დასადასტურებლად კიდევ ერთხელ გადავხედოთ ფაქტებს. როგორც ვიცით, იაპონიამ უდიდეს წარმატებას მიაღწია, სხვადასხვა შორის, მსუბუქი ავტომანქანების წარმოებისა და ექსპორტის სფეროში. და ეს მაშინ, როდესაც, როგორც ამას აცხადებს ცნობილი იაპონელი ეკონომისტი კენიხი ოხმაე, - იაპონიის საავტომობილო ფირმებმა წარმატებას თავიანთი მთავრობის გეგმების საწინააღმდეგოდ მიაღწიეს. კერძოდ, რამდენიმე ათეული წლის წინათ MITI-ში მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ ცხრა იაპონური საავტომობილო ფირმა ვერ გაუძლებდა კონკურენციას ამერიკული (დეტროიტის) საავტომობილო ფირმების მხრიდან და გაკოტრდებოდა. იგივე იაპონელი ეკონომისტი ხაზს უსვამს იმასაც, რომ ისეთი, მართლაც კონკურენტული იაპონური სამრეწველო დარგები, როგორიც არის ელექტრომომწყობილობის, ქსეროქსების, ბიუროს მოწყობილობების წარმოება, საავტომო-

ბილო მრეწველობა და ზოგიერთი სხვა, რომლებიც საკმაოდ მაღალი ტემპებით ვითარდებოდნენ, დარჩენილი იყვნენ სახელმწიფო ინტერვენციის გავლენის გარეშე. უფრო მეტიც: როგორც აღნიშნავს ცნობილი ამერიკელი ეკონომისტი პაულ კრუგმენი, ისეთი დარგები, რომელთაც ყოველმხრივი მხარდაჭერა ჰქონდათ მოპოვებული სახელმწიფოს მხრიდან, მაგალითად, მეტალურგია, საკმაოდ წარუმატებლად ფუნქციონირებდა. ამ ასპექტში საჭიროა აღინიშნოს შემდეგიც: ორმა ამერიკელმა ეკონომისტმა რიჩარდ ბეისონმა და დავიდ ვესტინმა ბოლო წლებში შეისწავლეს დამოკიდებულება ეკონომიკაში სახელმწიფო ინტერვენციასა (პრეფერენციული კრედიტები, საგადასახადო კრედიტები, სუბსიდიები, სამამულო წარმოების დაცვა იმპორტისაგან და ა. შ.) და განვითარების ტემპებს შორის იაპონური წარმოების დარგებში 1955-1990 წლებში. აღმოჩნდა, რომ რაც უფრო დიდაა ამგვარი დახმარება, მით დაბალია ეკონომიკის განვითარების ტემპები. როგორც ჩანს, იაპონელი მოხელეები ცუდად არჩევდნენ იმ დარგებს, სადაც ასეთი შედავათიანი პირობებით ახდენდნენ ფინანსური რესურსების დაბანდებას. სამაგიეროდ, დარგები, რომლებიც ვითარდებოდნენ განსაკუთრებით დინამიურად (საავტომობილო, ელექტროტექნიკის მწარმოებელი და ა. შ.), არ სარგებლობდნენ ასეთი შედავათებით. უკანასკნელ წლებში იაპონიაში ჩატარებული სპეციალური ეკონომიკური გამოკვლევების თანახმად ირკვევა, რომ ამ ქვეყნის ეროვ-

ნული მეურნეობა წინ მიდის არა მისი განვითარებისათვის სახელმწიფოს მხრიდან რაღაც განსაკუთრებული ხელმძღვანელობით, არამედ ყოველივე ამის გარეშე. სხვათაშორის, მეც მქონდა საშუალება მესაუბრა ამ ქვეყნის სახელისუფლებო სტრუქტურებისა თუ სამეცნიერო დაწესებულებების ხელმძღვანელებთან, რომელთაგან მრავალი ასევე ამ აზრზე დგას. თავად MITI-ის წარმომადგენლებიც აცხადებენ, რომ უკვე კარგა ხანია, რაც წარსულს ჩაბარდა ის დრო, როდესაც ხელისუფლება ცდილობდა, გაეძლიერებინა თავისი გავლენა ეკონომიკაზე. ახლა თავიანთი სამინისტროს როლს ისინი ხედავენ ისეთი პირობების შექმნაში, რომლის დროსაც ბიზნესისა და ხელი-სუფლების წარმომადგენლები თავისუფლად იკამათებდნენ ქვეყნის სამეურნეო განვითარების პერსპექტივებზე.

წარმატების ნამდვილი მიზეზები

მაშ, სინამდვილეში როგორ ავსნათ იაპონიის მიერ უკანასკნელ ხანებში მიღწეული წარმატებების ნამდვილი მიზეზები სამეურნეო ცხოვრებაში? ვფიქრობ, რომ ამ ყოველივეს მხოლოდ რაღაც ერთი, რაც არ უნდა მნიშვნელოვანი იყოს ის, მიზეზი არ განაპირობებს. ამაში მრავალი მიზეზი ასრულებდა გადამწყვეტ როლს. ორმოციანი წლების შემდეგ დაბალი ინფლაციის წყალობით, ამ ქვეყანას ძალზე მტკიცე, სტაბილური ეროვნული ვალუტა ჰქონდა. ეს კიდევ ერთი მიმანიშნებელია იმისა, თუ როდენ აბსურდულია თეზა იმის შესახებ, რომ თითქოს ეკონომიკის გამოსავლი ცნობილად დამატებითი ფუნქციონირების ემისია იყოს აუცილებელი. ამავე დროს იაპონიაში ძალზე დაბალი იყო (ვიდრე საშუალოდ განვითარებულ კაპიტალისტურ ქვეყნებში) ეკონომიკის დატვირთვა გადასახადებით, ასევე მეტად რაციონალიზებული იყო საბიუჯეტო ხარჯვებიც.

იაპონიის ეკონომიკაში დომინირება და ახლაც დომინირებს კერძო საკუთრება. სახელმწიფო ფირმები იქ გაცილებით ნაკლებ ადგილს იკავებენ, ვიდრე სხვა განვითარებულ კაპიტალისტურ ქვეყნებში. იაპონიაში რკინიგზებზეც კი პრივატიზებულია. აქ პირველი პრივატიზაციის პროცესები ჯერ კიდევ მეცხრამეტე საუკუნის ბოლოს გატარდა. ამის შემდეგ, იმპერატორ მეიძის ეპოქაში, როგორც დროებითი ლონისძიება, სახელმწიფომ თავის თავზე აიღო ეკონომიკის ინვესტირება. მაგრამ ამგვარ როლზე სახელმწიფოს მხრიდან აქ მალევე აიღეს ხელი. ეკონომიკის დაჩქარებული განვითარების შემდგომ ლონისძიება იაპონიაში შეიძლება მიჩნეული იქნეს ექსპორტის ნამახალისებელი ნაბიჯები. ამასთან, ყველაფერი კეთდებოდა იმისათ-

იაპონია: ბრწყინვალეობა და ჩრდილები

07 გვარდიდა

ვის, რომ ქვეყანაში ხელი არ შეშლიდა კონკურენციის განვითარებას. დამქირებლებსა და დაქირავებულებს შორის ჩამოყალიბდა უჩვეულო ჰარმონიული დამოკიდებულება. ეს ხელს უწყობდა იმას, რომ ფირმის მიერ მიღებული მოგება უცბად კი არ „შეჭმულიყო“, არამედ კვლავ დაბანდებულიყო მის პერსპექტიულ განვითარებაში. ცხადია, ამით ხელი ეწყობოდა როგორც ფირმის განვითარებას, ისე საერთო ადგილების შექმნასაც. ყოველივე ამას გაგებით ხვდებოდა ქვეყნის პროფკავშირებიც.

ქვეყნის ეკონომიკის დაჩქარებულ განვითარებას ხელს უწყობდა ასევე დამზოგველობისა და ინვესტიციების გაზრდისადმი იაპონელთა ტრადიციები და ბუნებრივი მიდრეკილებები. არ უნდა დაგვაიწყინდეს, ასევე, იაპონელთა განათლების მაღალი დონე და ამ ქვეყანაში ხანგრძლივი დროის მანძილზე არსებული პოლიტიკური სტაბილურობა.

იაპონიის ინსტიტუციონალური განსაკუთრებულობა

იაპონურ ეკონომიკურ სისტემას წარსულში ჰქონდა, - და გარკვეულ დონემდე ახლაც ახასიათებს, მნიშვნელოვანი თავისებურებები. ერთ-ერთ მათგანს წარმოადგენს გადაწყვეტილებათა მიღების უნიკალური წესი, რომელიც დიდ სანარმოებში სხვადასხვა დონეზე მის შეთანხმებას გულისხმობს. ეს, ცხადია, დიდ დროსა და ენერჯიას მოითხოვს, მაგრამ, სამაგიეროდ, მიღებული გადაწყვეტილების რეალიზაციის გარანტია ხდება.

იაპონიის სამეურნეო ცხოვრებისათვის სხვა დამახასიათებელ თვისებას წარმოადგენს მოცემულ სანარმოში მუშაკის მთელი სიცოცხლის მანძილზე დაქირავების გარანტიები. ამასთან, საჭიროა იმის აღნიშვნაც, რომ ეს ეხება იაპონელ მუშაკთა დაახლოებით 25 პროცენტს, ანუ მათ, რომლებიც დიდ კორპორაციებში მუშაობენ. ქვეყნის ეკონომიკის დანარჩენ სექტორში მოქმედებს ელასტიური, თავისუფალი კონკურენციის კანონებს დაქვემდებარებული შრომის ბაზარი.

იაპონიის ეროვნული მეურნეობისათვის დამახასიათებელ კიდევ ერთ თავისებურებას წარმოადგენს სანარმოთა დიდი ჯგუფების, - keiretsu-ების არსებობა. მათი გაერთიანება ეფუძნება ჯგუფის წევრების მიერ ურთიერთის აქციების ფლობას. ამასთან არის დაკავშირებული იაპონური ეკონომიკისათვის დამახასიათებელი მეოთხე თავისებურება: გარკვეული ბანკებისა და უზარმაზარი სანარმოების მრავალწლიანი და მტკიცე ურთიერთკავშირი, რომლებიც ხშირად ერთი და იმავე keiretsu-ების წევრები არიან. ამგვარი გრძელვადიანი ურთიერთობები ქვეყანაში ნედლეულის (ნახევარფაბრიკატე-

ტოკიოს ერთ-ერთი ცენტრალური ქუჩა.

ბის) მწარმოებელთა აკავშირების საბოლოო პროდუქციის მწარმოებლებთან. ყველაფერმა ამან იაპონიაში გარკვეული სტრუქტურების შიგნით შექმნა კოლექტივიზმის ძლიერი სისტემა, რომელიც სრულიად არ გამოირიცხავს კონკურენციას სისტემის შიგნით.

ეს და იაპონიის ეკონომიკის ზოგიერთი სხვა დამახასიათებელი თვისება დამკვირვებლების მიერ აღიარებულია ქვეყნის ეკონომიკის ასე სასწაულებრივი განვითარების უმნიშვნელოვანეს ფაქტორად, რომელთაც გადაწყვეტი რილი ითამაშეს იაპონიის წარმატებებში ანგლო-საქსური ქვეყნების ლიბერალურ მოდელთან შედარებით. მაგრამ ამგვარი შეხედულება ნაკლებდამაჯერებელია. ჩვენს ამ დაეჭვებას ზურგს უმაგრებს ისიც, რომ 1973 წლიდან იაპონია კარგავს განვითარების ტემპებს და ეს მაჩვენებელი წლიურ სამოთხე პროცენტამდე დაეცა. ეს ნაწილობრივ წარმატებების ფასიც იყო: ქვეყანამ უკვე მიაღწია განვითარებული ქვეყნების დონეს და, ამდენად, უკვე შეუძლებელია ეგრეთ წოდებული „ჩამორჩენილობის პრემიის“ მიღება (ანუ გამოყენება, ათვისება ყოველივე იმისა, რაც დაგროვილია სხვა ქვეყნების გამოცდილებით), რასაც ასე კარგად აკეთებდნენ იაპონელები. განვითარების ძველი ტემპების შენარჩუნებას ხელს უშლიდა (და უშლის) ასევე იაპონური საზოგადოების დაბერება, რაც ამცირებს ფინანსური სახსრების დაზოგვის მასშტაბებს. როგორც ცნობილია,

არსებობს მნიშვნელოვანი ურთიერთკავშირი საზოგადოების დემოგრაფიულ სტრუქტურას, სახსრების დაზოგვასა და ინვესტიციებს და, ასევე, ეკონომიკურ ზრდას შორის.

ყოველივე ამას დამატა 80-იანი წლების ბოლოს ამ ქვეყანაში მომხდარი მოვლენები, ანუ კრიზისი უძრავი ქონების ბაზარზე და საბანკო სფეროში. ამავე მოვლენების წყებაში უნდა განვიხილოთ იენის ლირებულების ზრდაც დოლარის მიმართ თითქმის 24 პროცენტით სულ რამდენიმე წელიწადში. ამან მკვეთრად დასცა იაპონური საქონლის კონკურენტულობა მსოფლიო ბაზარზე. ამ პერიოდიდან იაპონიის ეკონომიკა მკვეთრი და ამასთან ხანგრძლივი დაცემის გზას დაადგა. ყოველივე ამის გამო იაპონელმა მეცნიერებმა და პრაქტიკოსებმა კრიტიკული თვალთ დაუწყეს ყურება ძველ, ტრადიციულ ლირებულებებს. ზოგიერთ გიგანტ სანარმოში, მაგალითად, სანიოში, ჰონდაში და ა. შ. დაიწყო ფირმის მმართველობის სტრუქტურის მკვეთრი ცვლილებები. კრიტიკის ქვეშ აღმოჩნდა ასევე ტრადიციული იაპონური ჩვეულება დიდ კონცერნებში მუშაკის მთელი სიცოცხლის მანძილზე დაქირავებისა. მომავალში ეს მხოლოდ იმ მუშაკებს შეეხება, რომლებიც უკვე დაქირავებულნი არიან. რაც შეეხება ახალ მუშაკებს, მათ ისეთივე ხელშეკრულებების საფუძველზე მიიღებენ სანარმოში, როგორც დასავლეთის სანარმოებში.

დეფორმაცია, კრიზისი, რეფორმები

კიდევ უფრო მეტი დეფორმაცია განიცადა ქვეყნის ეკონომიკის ისეთმა დარგმა, როგორცაა სოფლის მეურნეობა. იგი ათეული წლების მანძილზე წარმოადგენდა (და წარმოადგენს) ეკონომიკის უაღრესად არასაბაზრო, პროტექციონისტურ სფეროს. ეს გარემოება იწვევდა იმას, რომ იაპონელი მომხმარებელი საბოლოო ჯამში, შეძენილ საქონელში იხდიდა გაცილებით მეტს, ვიდრე, ვთქვათ, ამერიკელი თუ დასავლეთი ევროპელი (მაგალითად, აქ ხორციის ფასი ოთხჯერ მეტი იყო, ვიდრე შეერთებულ შტატებში).

უკიდურესი ანტისაბაზრო ინტერვეციონიზმი სოფლის მეურნეობაში გამოიხატებოდა მნიშვნელოვანწილად იმაში, რომ აქ ადგილობრივი სასოფლო-სამეურნეო წარმოება შესაბამისი იმპორტული პროდუქციისაგან დაცული იყო სერიოზული საბაჟო ბარიერებით. იაპონელი ეკონომისტების მიერ განხორციელებული შესაბამისი გაანგარიშებებით ცხადი ხდება, რომ ამ სახით იაპონელი მომხმარებელი კარგავდა მინიმუმ 75-110 მილიარდ დოლარს, რაც ეროვნული შემოსავლის სამოთხე პროცენტს შეადგენდა. სახელწიფოს მიერ ასეთ დიდ ფასად (ამ სფეროში დასაქმებული ერთი ადამიანის შენახვა ქვეყანას დაახლოებით 600 ათასი დოლარი უჯდება. ეს შეადგენს მრეწველობაში დასაქმებული

იაპონელი მუშაკის საშუალო შრომის ანაზღაურების 2,7 - ჯერ უფრო მეტს) დაცულ აგრარულ სფეროში მუშაობს დაახლოებით 180 ათასი ადამიანი.

დაახლოებით ანალოგიური მდგომარეობაა ქვეყნის ზოგიერთ სხვა სექტორშიც, მაგალითად, მომსახურებაში. ამ მიზეზით მომსახურების ისეთ სექტორებში, როგორც არის, მაგალითად, ვაჭრობა და საბანკო საქმე იაპონიაში შრომის მომსახურება 40-50 პროცენტით დაბალია, ვიდრე შეერთებულ შტატებში. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ იაპონიაში ამ სფეროებში არსებობს ფარული უმუშევრობა.

ყოველივე ეს იმაზეც მიუთითებს, რომ იაპონიის ეკონომიკაში ამ მხრივ არსებობს ორმაგი სტანდარტები. საოცრად გამართული, უაღრესად კონკურენციული სამრეწველო დარგები და უაღრესად დაბალეფექტური მომსახურების და ეკონომიკის ზოგიერთი სხვა დარგი, სადაც კონკურენცია გაცილებით დაბალ დონეზეა. თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ იაპონელთა შემოსავლების ზრდასთან ერთად მათ მოხმარებაში სამრეწველო პროდუქციის ხვედრი წილი მცირდება, ხოლო მომსახურების იზრდება, მაშინ ნათელი გახდება, თუ რაოდენ აუცილებელია რეფორმები ამ სფეროებში. წინააღმდეგ შემთხვევაში ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებას მომავალში კიდევ უფრო მეტი საფრთხე დაემუქრება.

პოლონურიდან თარგმნა ამბროსი გრიშკაშვილი

ვაჭრობა და ხელოსნობა ძველ საქართველოში

საქართველოში, ტრადიციულად, სახელმწიფო ფულადი შემოსავლის ერთ-ერთი ძირითადი წყარო ხელოსნური წარმოება და ვაჭრობა იყო. მათი ხელახალი აღორძინება, უპირველესად, მოითხოვდა სავაჭრო-საქარავნო გზების დაცვასა და ქალაქების მოსახლეობისთვის მშვიდობიანი ცხოვრების უზრუნველყოფას. ხშირი ლეკიანობის პირობებში ამის მიღწევა საკმაოდ რთული იყო. თანამედროვეთა თხზულებებში, მე-18 საუკუნის შუა წლებში ლეკთა მიერ ქარავნების ძარცვის, გზების შეკვრის, სოფლისა თუ ქალაქის მოსახლეობის დანთქების არაერთი ფაქტია მოთხრობილი. მეტიც, შიდა სამიმოსვლო გზების ჩაკეტვის შედეგად ხშირად ფერხდებოდა ქალაქთა მოსახლეობის სურსათ-სანოვაგით მომარაგება. „შეიკრა გზები მტრისაგან (ლეკთაგან), რომ მგზავრი აღარ გაატარეს. აღარც ზემო ქართლიდამ ჩამოუშვეს და აღარც ახალციხისა ქვეყნიდამ ქარავანი: ამით ქალაქს თბილისს ძვირობა შეიქმნა და ხალხი დიად შეწუხდნენ,“ – წერდა თანამედროვე. არაერთხელ ლეკები თბილისსაც დასხმიან თავს: „ავლაბრის მხარეს ... მტკუარის პირზედ მჩითავებსა ჩითები ჰქონდათ გაფენილი და წყლით თურმე ნამავდნენ. ამ დროს ჩულურებისა და ავლაბრის შუა ხევიდან დაქვეითებული ლეკები ნამოეპარნენ, მჩითავები მტკუარში შეცურდნენ, ლეკებმა ჩითები დაიტაცეს და გაიქცნენ.“

მიუხედავად ამისა, ქართლ-კახეთის სამეფოში მე-18 საუკუნის მეორე ნახევრიდან საგრძნობი ეკონომიკური აქტივობა შეინიშნებოდა. მაგალითად, თბილისში მომრავლდა მანუფაქტურული ტიპის შედარებით მსხვილი საწარმოები, რომლებიც საისტორიო წყაროებში „ფაბრიკებად“ და „ქარხნებად“ იწოდებიან. ისინი, ძირითადად, მეფისა და სამეფო სახლის წევრთა საკუთრებას შეადგენდნენ და, როგორც წესი, სხვადასხვა პირებზე იჯარით იყო გაცემული. ასე მაგალითად, თბილისის ლითონჩამომსხმელი ქარხნის ბაზაზე აშენდა ზარბაზნებისა და მორტირების ჩამომსხმელი ქარხანა. ახტალის ვერცხლის სადნობი ქარხნის ამუშავებასთან დაკავშირებით გაფართოვდა თბილისის ზარაფხანა. მისი საიჯარო შემოსავალი ყოველწლიურად შეადგენდა 30 ათას მანეთს. მე-18 საუკუნის შუა წლებში ზარაფხანის მოიჯარადრე იყო მსხვილი ვაჭარი ხოჯა ბეჰბუდა. მოგვიანებით, 1792 წლიდან ზარაფხანა იჯარით ჰქონდა აღებული მელიქიანთ ამხანაგობას შაქარაშვილი გასპარას მეთაურობით. თბილისის ზარაფხანაში ძირითადად იჭრებოდა ვერცხლისა (ქვესმურიანი, აბაზიანი, ორშაურიანი - უზალთუნი, შაურიანი) და სპილენძის (შაური, ბისტი, ნახევარი

ბისტი, ფული, ნახევარი ფული) მონეტები. თბილისის სამონეტო ბაზარზე დიდი რაოდენობით ტრიალებდა უცხოური ოქროს მონეტაც. საქართველოში ოქროს ყოველგვარ მონეტას ფლურს უწოდებდნენ. ერთი „ფლური“ დაახლოებით შვიდ ქართულ აბაზს უდრიდა. მე-18 საუკუნის საქართველოში წარმატებით საქმიანობდნენ ზარაფები, ანუ საფასურით ფულის დამზადებლები და სარგებლით ფულის გამსესხებლები. მათ ჰქონდათ სპარსეთის, ოსმალეთისა და სხვა ქვეყნების ფულის ნიშნები და მათ ქართულ ფულზე ახურდავებდნენ. მათ იცოდნენ ოქრო-ვერცხლის ფასი, მაზანდა და სხვა, მგზავრობდნენ სხვადასხვა ქვეყნებში და ახურდავებდნენ იქაურ ფულს. უცხოური ოქროს მონეტები (ასლანი, ფლური, ვე-

ნეტიკური სეკინი, დუკატი) დაახლოებით 3,5 გრამს იწონიდა და მცირედი დამრგვალებით უტოლდებოდა 50 გრამ მალალსინჯიან ვერცხლს. ოქროსა და ვერცხლის შეფარდებითი ღირებულება (1/14 - 1/15) სწორედ ისეთი იყო ქართლ-კახეთის სამეფოში, როგორც იმ დროს მსოფლიო ბაზარზე. 1749 წელს მუშაობა განაახლა თბილისის სტამბამ. ეს საწარმოც იჯარით იყო გაცემული. იჯარის ფასში მეფე იღებდა მოგების ნახევარს, მაგრამ სტამბის ქალაქში მომარაგება მასვე ევალებოდა. თბილისის შედარებით მსხვილი სამეფო საწარმოებიდან აღსანიშნავია, აგრეთვე, მარლისანმენდი, მინის, თიხის ჭურჭლის, საპნის ქარხნები და სხვა. თბილისი განთქმული იყო ვაჭრობის მხრივ მთელს კავკა-

სიაში. ქალაქში მუშაობდა თითქმის ყველა სავაჭრო და სახელოსნო მაღაზია. მაგალითად, არსებობდა მესაათის მაღაზიები. მე-18 საუკუნის ბოლოს მესაათედ იდგა გერმანელი გოტფრიდი. ქალაქში მუშაობდა რამდენიმე აფთიაქი, რომელთაც წამალხანებს ეძახდნენ. მისი მმართველები, მეტწილად, ევროპელები იყვნენ. სამაგიეროდ, ხმელი ხილის მაღაზიები სპარსეთიდან ჩამოსულ ვაჭრებს ეკავათ. თბილისში მრავლად იყვნენ მეხალიჩენი, მეფარდაგენი, ფეიქრები. ასევე მესარკეებიც, რომელთაც სარკეები კონსტანტინეპოლიდან (სტამბოლიდან) შემოჰქონდათ. ისინი ადგილზე აკეთებდნენ და ყიდდნენ სხვადასხვა ფერის შუშებს - ლურჯს, წითელს, ყვითელს, შავს და სხვა შუშბანდებისთვის.

ყაზახები ვაჭრობდნენ ძაფეულობით, რომელიც ჩამოჰქონდათ სპარსეთიდან, ოსმალეთიდან და ინდოეთიდან. მეზამბეები ყიდდნენ ბამბას, მატყლს, ყაჭს და ჯაგარს. ქართველებმა ჯაგარი და მატყლი ევროპაში პირველად 1770 წელს გაიტანეს. საქართველოში, იმ დროს, დიდი მოთხოვნილება იყო ქურქებზე. ამ საქმის ოსტატნი საქართველოს ყველა კუთხეში იძენდნენ ცხოველთა ტყავებს. ტყავეულობა უცხოეთიდანაც შემოდიოდა. თბილისში ჭონების არაერთი ქარვასლა არსებობდა. ამ ხელოსნის ხალხი რამდენიმე ასეულს შეადგენდა. მაშინ ქართულ ქუდებს დიდი გასავალი ჰქობდა. რაც შეეხება ოქრომჭედებს, მათ თბილისში მთელი უბანიც კი ეკავათ.

გაბრძელობა DIO გვირდვა

ვაჭრობა და ხელოსნობა ძველ საქართველოში

09 გვარდიდას

თბილისის ქუჩები და ბაზრები დაყოფილი იყო ისე, რომ თითო ხელოსნის ხალხს თითო ქუჩა და ბაზარი ჰქონდა არჩეული. ყველანი ერთი ხელოსნისა და ვაჭრობის მიმყოფნი ერთ ქუჩაზე იყვნენ დასახლებულნი. ასე მაგალითად, მექვაბეები ესახლნენ ერთ ქუჩაზე, ხარაზების ქუჩას ეწოდებოდა „ხარაზხანა“, ჭონებისას - „ჭონხანა“, ყასბებისას - „ყასაბხანა“, სირაჯებისას - „სირაჯხანა“ და ა.შ. თბილისის სახელოსნოების პროდუქცია არა მარტო მთლიანად აკმაყოფილებდა ადგილობრივი ბაზრის მოთხოვნებს, არამედ დიდი ოდენობით გადიოდა მეზობელ ქვეყნებშიც.

თბილისელი ხელოსნები, ისევე როგორც ქალაქის თითქმის მთელი მოსახლეობა, ამქრებში იყვნენ გაერთიანებულნი. ამქრებს ცალ-ცალკე ქმნიდნენ ხელოსნები (ხუროები, კალატოები, ხარაზები, ნალბანდები, მექვაბეები, ოქრომჭედლები, მესაათეები, ჭონები, მჭედლები და ა.შ.). ცალკეულ ამქრებში ერთიანდებოდნენ ერთი და იმავე საქონლით მოვაჭრეებიც (ბაზაზები, ყასბები, ბაყლები, მენვრილმანეები და ა.შ.). ამქარს ხელმძღვანელობდა ამქრის თავი, რომელსაც ამქარბაშს (ამქრის თავს) ან უსტაბაშს (ოსტატთა თავს) უწოდებდნენ. შუა საუკუნეების თბილისში უსტაბაშს თვით ამქარი ირჩევდა. არჩევნებში მონაწილეობდა ამქრის ყველა სრულუფლებიანი წევრი. თუმცა მას შემდეგ, რაც ქალაქზე მთლიანად გაბატონდა ფეოდალური არისტოკრატია, რასაც ადგილი ჰქონდა მე-18 საუკუნის მეორე ნახევარში, ამქარს მხოლოდ უსტაბაშის კანდიდატურის წამოყენების უფლება დაუტოვეს. კანდიდატს უშუალოდ მეფე ამტკიცებდა. მასვე რჩებოდა ამქრის თავის თანამდებობიდან გადაყენების უფლებაც.

ოსტატის უფლება-მოვალეობანი ამქრის წევრთა მიმართ მრავალმხრივი იყო. იგი ანაწილებდა ამქრის წევრთა შორის სამუშაოს, ამოწმებდა მათ საქმიანობას, იღებდა ამქარში ახალ წევრს. ოსტატთან შეთანხმებით ხდებოდა ამქრის წევრის მიერ შეგირდის აყვანა. ოსტატი დახმარებას უწევდა ამქრის ავადმყოფ და უძლურ წევრებს, რელიგიური დღესასწაულების დროს უზრუნველყოფდა ეკლესიაში ამქრის წევრთა დასწრებას ლოცვებზე და სხვა. ქართული ამქრული წყობისთვის უცხო იყო რელიგიური დისკრიმინაცია. ერთსა და იმავე ამქარში შეიძლებოდა მოხვედრილიყო მართლმადიდებელი, გრიგორიანელი, კათოლიკე, მუსლიმი და სხვა რწმენისა თუ ეროვნული კუთვნილების წარმომადგენელი. ამრიგად, ყველა სახელოსნო და სავაჭრო საქმეს თავისი მფარველი ოსტატი და ვაჭარი ჰყავდა. გარდა ამისა, ყოველ მე-

დუქნე ვაჭარს ქუჩაში ე.წ. „ჰასასები“ ეყენა, რომელთაც დუქნების ყარაულობა ევალებოდათ.

ქართლ-კახეთის დედაქალაქში თავს იყრიდა სავაჭრო-საქარავნო გზები, რომლებიც მას აკავშირებდა როგორც აღმოსავლეთ ამიერკავკასიისა და ირანის ქალაქებთან, ასევე ერევან-ერზრუმისა და ახალქალაქ-ახალციხის გავლით, კონსტანტინეპოლთან. 1750 წლიდან გაიხსნა დარიალის (რუსეთის) გზა, რომლითაც საქართველო ამ ქვეყნის მსხვილ სავაჭრო ცენტრებს დაუკავშირდა. სატრანზიტო და ადგილობრივი სავაჭრო გზები თავს იყრიდა თბი-

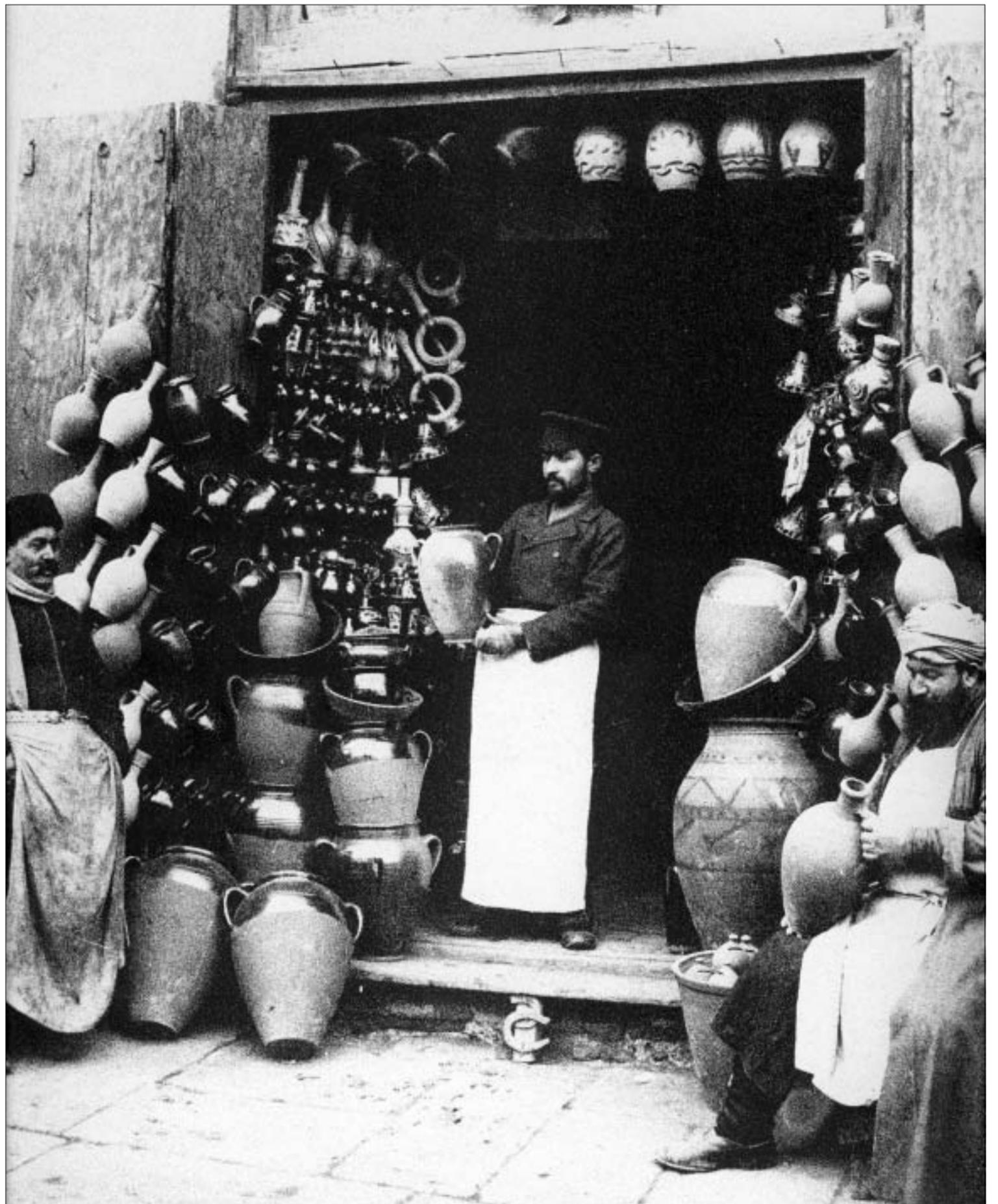
ლისის ექვს ძირითად კართან (კოჯრის, დიღმის, მეიღმის, ქვემო კარი, განჯისა და აბანოს კარი). ბაჟის გადახდა ყველა კართან აუცილებელი გახლდათ. ასეთი იყო თბილისში შემოტანილი იმპორტული საქონლის ასორტიმენტი: აბრეშუმის, ბამბისა და შალის ქსოვილები, ნაბდები, ნოხები, სხვადასხვა სახის ბეწვეული, ფოლადი, რკინა, გვარჯილა, ქალაღი, თოფიარაღი, ძვირფასი თევლები, წვრილმანი ხელოსნური ნაწარმი, მარილი, შაქარი, ყავა, ლიმონი, თამბაქო, ძვირფასი თევზეული, ხიზილალა, სანელებლები. კონკურენცია ადგილობრივსა

და უცხოურ საქონელს შორის თითქმის არ შეინიშნებოდა, რადგან ადგილობრივი მრეწველობა ანარმოებდა ფართო მოხმარების პროდუქციას, რომელიც, ძირითადად, საზოგადოების დაბალი ფენების მოთხოვნებს პასუხობდა, მაშინ როცა იმპორტული საქონლის მომხმარებელი, არსებითად, ფეოდალური ზედაფენა იყო.

რუსეთსა და ევროპაში მიმავალ ქართველ ვაჭრებს ქართლ-კახეთის სამეფოსგან სამენოვანი პასპორტები ეძლეოდათ. მათთვის სამგზავროდ გამოყოფილი იყვნენ ყარაულეები. ხშირად მოქმედებდა ისეთი

წესიცი, რომ ვინც რუსეთში წავიდა სავაჭროდ, იმას უთუოდ ცოლი უნდა ჰყოლოდა და ცოლ-შვილი მიეველად საქართველოში უნდა დაეტოვებინა. აღმოსავლეთის ქვეყნებში სავაჭროდ უცოლშვილოებსაც უშვებდნენ. საქართველოს სამეფო ხელისუფლება აქტიურად ერეოდა მსხვილ სავაჭრო ოპერაციებში, თავისი ინტერესების შესაბამისად წარმართავდა მათ და შესაძლო დაბრკოლებებისგან იცავდა.

მოამზადა
გიორგი კალანდაძემ

ნარმატიული ეკონომიკური რეფორმის პეფასაბის კრიტიკიუბები

სარ როჯერ დუგლასი

ლიბერალური ინსტიტუტის
ყოველწლიური ლექცია,
პრაღა, ადრია პალასი, 26 თქ-
ტომბერი, 1998

სერ როჯერ დუგლასი იყო
ახალი ზელანდიის ფიზიკის-
ტული მთავრობის ფინანსთა მი-
ნისტრი 1984-1988 წლებში და
პასუხს აგებდა ერთ-ერთ ყველა-
ზე რადიკალურ საბაზრო ორი-
ენტირებულ ეკონომიკურ რე-
ფორმაზე თანამედროვე მსოფ-
ლიო ისტორიაში.

გმადლობთ ნარდგენისა და
გულთბილი მიღებისათვის. დიდ
პატივად ვთვლი მოწვევას, რომ
ნავიკითხო მესამე ყოველწლიური
ლექცია და განსაკუთრებით შე-
საძლებლობას, რომ გამოვიდე ბა-
ტონი მილტონ ფრიდმანის შემ-
დეგ. არ მაქვს იმედი, რომ ეკონო-
მიკის დარგში მისი ცოდნის და გა-
მოცდილების დონის მოხსენებას
გავაკეთებ. მაგრამ ნამდვილად
მჯერა, რომ ახალი ზელანდიის
გამოცდილება საინტერესო იქნე-
ბა თქვენთვის.

საკითხი, რომელსაც მე დღეს
მინდა შევეხო, მოკლედ რომ
ვთქვა, შეეხება იმ მდგომარეო-
ბას, რომელშიც ახალი ზელანდია
აღმოჩნდა 1984 წლისათვის. ამას-
თანავე შევეხები იმას, თუ როგორ
მოვახერხეთ გამოვსულიყავით
ქაოსიდან, რომელშიც ჩვენ მაშინ
აღმოვჩნდით. მე დავახასიათებ
პოლიტიკას, რომელიც ჩვენ გან-
ვხორციელეთ იმისთვის, რომ გა-
დაგვეჭრა მთელი ეს პრობლემა-
ტი. უფრო დეტალურად კი, - შევ-
ჩერდები იმ შედეგებზე, რომლებ-
იც მოიტანა ამ პოლიტიკის გან-
ხორციელებამ. ბოლოს შევეხები
იმ პოლიტიკურ და ეკონომიკურ
გაკვეთილებს, რომლის სწავლაც
შეიძლება ახალი ზელანდიის გა-
მოცდილებიდან.

მოკლედ ახალი ზელანდიის ნარსული ეკონომიკური პრობლემების შესახებ

1984 წლამდე განვილი ათწ-
ლეულში ახალი ზელანდიის ეკო-
ნომიკური ზრდის მაჩვენებელი
საშუალოდ ეკონომიკური თანამ-
შრომლობისა და განვითარების
ორგანიზაციის საშუალო მონა-
ცემის ნახევარს შეადგენდა, ხო-
ლო ინფლაცია ამავე მონაცემე-
ბის საშუალოზე 1,5-ჯერ მაღალი
იყო. სამთავრობო ხარჯები შიდა
ეროვნული პროდუქციის 29 პრო-
ცენტს შეადგენდა 39 პროცენტამდე გაი-
ზარდა, რომლის დიდი ნაწილიც
დაფარული იყო სხვადასხვა სამ-
თავრობო ბიზნეს-სააგენტოებში.
წმინდა სახელმწიფო დავალიანე-
ბა ექვსჯერ გაიზარდა და ამ ვა-
ლებს მომსახურების ფასმა
აინია 6,5 პროცენტად დაახლო-
ებით 20 პროცენტამდე. უმუშევ-
რობა გაიზარდა 5000-დან
132000-მდე და არ არსებობდა მი-
სი შეჩერების არავითარი ნიშანი.
თუკი უფრო გრძელვადიან პერს-
პექტივაში განვიხილავთ 1984
წლამდე 25-წლიან პერიოდს, ახა-
ლი ზელანდიის პროდუქტიულო-
ბის საშუალო ყოველწლიური
ზრდა ყველაზე დაბალი იყო გან-
ვითარებულ ქვეყნებს შორის. ახა-

ლი ზელანდიის ცხოვრების შედა-
რებითი სტანდარტი მსოფლიოში
მესამე ადგილიდან, რომელიც მას
ეჭირა 1950-იან წლებში, 20-მდე
ჩამოვიდა. სხვაგვარად რომ შევ-
ხედოთ, 1960 წლიდან 1990 წლამ-
დე ახალ ზელანდიას რომ მოე-
ხერხებინა, მიეღწია განვითარე-
ბული მსოფლიოს ზრდის მაჩვე-
ნებლისთვის, მაშინ ჩვენი ცხოვ-
რების სტანდარტი 1990 წელს იქ-
ნებოდა ორჯერ უფრო მეტი, ვიდ-
რე ის იყო რეალურად. ეს მიუთი-
თებს, თუ რამდენად მიმე იყო
ახალი ზელანდიის მდგომარეობა
იმ პერიოდში. ამის კიდევ ერთი
მაჩვენებელია ის, რომ 1967 წელს
ერთი ახალ ზელანდიური დოლარ-
ი უდრიდა 1.43 აშშ დოლარს.
1984 წლისათვის ის - 43 აშშ ცენ-
ტის ტოლფასი იყო.

რა იყო ეკონომიკური რეფორმის
კონტროლის ძირითადი ელემენ-
ტები, როდესაც ჩვენ, 1984 წელს,
მოვედით ხელისუფლებაში? დად-
გენილებით გაყინული იყო ყვე-
ლა ზელფასი, ფასები, დივიდენ-
დები, რენტა და საპროცენტო გა-
ნაკვეთები. ასევე გაყინული იყო
ყველა სამთავრობო მომსახურე-
ბის ფასი და გადასახადები. ჩვენ
გვქონდა დაწესებული კონტრო-
ლი ვალუტის გადაცვლაზე, რო-
მელიც სარეზერვო ბანკის მიერ
დადგენილი წესებით ზღუდავდა
ყველა გადარიცხვებს უცხოურ
ვალუტაში. ჩვენ ასევე გვქონდა
დაწესებული რაოდენობრივი ლი-
ცენზირება იმპორტზე, რათა
დაგვეცვა ეროვნული ბაზარი და
დაგვეთმო იგი ადგილობრივი
მწარმოებლებისათვის. ჩვენ
გვქონდა მნიშვნელოვანი სუბსი-
დირება ყველა დიდი საქსაბოტო
სექტორისათვის. ჩვენ გვქონდა
ძალიან მაღალი ტარიფები იმ
პროდუქტებზე, რომელიც ინარ-
მოებოდა ადგილობრივ ბაზარზე
და დაბალი ან ნულოვანი ტარი-
ფები ჩვენი ინდუსტრიისათვის.
გვქონდა მოთხოვნები ფინანსური
ორგანიზაციების მიმართ - შეე-
ნარჩუნებინათ სამთავრობო ობ-
ლიგაციები ბაზარზე არსებულზე
დაბალი საპროცენტო განაკვეთე-
ბით.

არსებობდა აკრძალვა, რომ
საზოგადოებრივი სექტორის სა-
პენსიო ფონდები არ დაბანდებუ-
ლიყო არსად, სამთავრობო აქცი-
ების გარდა. ჩვენ გვქონდა ფარ-
თომასშტაბიანი საკანონმდებლო
დაცვა და სახელმწიფო მფლობე-
ლობაში იყო არა-საბაზრო სექ-
ტორები: ტრანსპორტი, ენერჯე-
ტიკა, კომუნიკაციები, ფინანსები,
მშენებლობა და სხვ.

როგორ აღმოჩნდა ახალი ზელანდია ამ ტიპის სტრუქტურულ დისბალანსში?

პირველ რიგში, რაც სამთავ-
რობო პოლიტიკამ დაამახინჯა,
იყო მსოფლიო ეკონომიკური
პროცესებიდან მომდინარე ფასე-
ბის სიგნალები რესურსების საუ-
კეთესოდ გამოყენების შესახებ,
განსაკუთრებით ეს შეეხებოდა
ტარიფებისა და იმპორტის კონტ-
როლს. მაკროეკონომიკური პო-
ლიტიკა კონცენტრირებული იყო
სტაბილურობის შენარჩუნებაზე,
რესურსების ეფექტიანად გამო-
ყენების საშუალებით ეკონომი-
კური ზრდის მიღწევის მაგივრად.
მარეგულირებელი პოლიტიკა,

რომელშიც მე ვგულისხმობ შრო-
მის, ვაჭრობის და კომერციული
საქმიანობის შესახებ კანონებს,
მიმართული იყო ეფექტიანობისა
და ინოვაციის სანინაღმდეგოდ.
ისინი გამოყენებული იყო პრო-
ტექციისა და სტაბილიზაციისათ-
ვის. ინფლაციამ და საგადასახა-
დო პოლიტიკამ რესურსები მი-
მართა რისკიანი ანდა არაპრო-
დუქტიული საქმიანობისაკენ. ფი-
ნანსურმა კონტროლმა გამოიწვია
კაპიტალის არაეფექტიანი ბაზ-
რის ჩამოყალიბება. სოციალურმა
პოლიტიკამ შედეგად მოიტანა მა-
ღალი ზღვრული საგადასახადო
განაკვეთები და ძვირადღირებუ-
ლი ყოველმხრივი პრივილეგიები.
სამთავრობო სააგენტოების მმარ-
თველობა იყო ძალიან დაბალკ-
ვალიფიციური, ექვემდებარებო-
და პროტექციას, ხორციელდებო-
და სუბსიდები და გავლენას ახ-
დენდა ქვეყნის რესურსების დიდი
ნაწილის გამოყენებაზე. მთავრო-
ბის ადმინისტრაციული საქმიან-
ობა ვერ პასუხობდა ცვალებად
პრიორიტეტებს და არაადექვა-
ტური იყო ეფექტიანობის მიღწე-
ვის თვალსაზრისით.

რა პოლიტიკა გავატარეთ ახალ ზელანდიაში, რომ მიგვეღწია სტრუქტურული ცვლილებისათვის 1984 წლის შემდეგ?

მათთვის, ვისთვისაც სრული-
ად უცნობია, რა ცვლილებები
მოხდა ახალ ზელანდიაში, სჯობს
არ სცადონ მომხდარი ცვლილე-
ბების ყველა დეტალში გარკვევა.
სანაცვლოდ მე გთავაზობთ, ყუ-
რადლება მიაქციოთ ცვლილების

მასშტაბურ ხასიათს და ლოგიკუ-
რობას, რომელიც ახასიათებდა
ცვლილებებს.

პოლიტიკის რეფორმები: შიდა სავაჭრო საზღვრის დაცვის მოხსნა

შიდა სავაჭრო საზღვრის
დაცვა, საბაჟო ტარიფები და იმ-
პორტის ლიცენზირება მიზნად
ისახავდა საშინაო პროდუქციის
ზრდას. ამის მაგივრად, მათი ძირ-
ითადი ეფექტი იყო პროდუქცი-
ის შესაძლო სპექტრის შემცირება
და ფასების გაზრდა. ამას შედე-
გად მოჰყვა ახალი ზელანდიის
კონკურენტუნარიანობის კლება
და მსოფლიო ვაჭრობის პროცეს-
ში ჩვენი მონაწილეობის შემცირე-
ბა.

რა პოლიტიკა გატარდა ჩვენს მიერ სიტუაციის გამოსასწორებლად?

პირველი ნაბიჯი იყო თავისუ-
ფალი ვაჭრობის ხელშეწყობა
ახალ ზელანდიასა და ავსტრალი-
ას შორის, რაც გულისხმობდა თავ-
ისუფალ ვაჭრობას ერთმანეთის
ბაზარზე. ჩვენ გავაუქმეთ იმპორ-
ტის ლიცენზირება 1980-იან
წლებში. შევამცირეთ ტარიფები
და დაგვემილია მათი სრული გა-
უქმება 2003 წლისათვის.

ცვლილებების შემდეგი სფერო
იყო მრეწველობისადმი დახ-
მარების ლიკვიდაცია. გაზრდილი
საშინაო ხარჯების კომპენსაციისა
და შიდა სავაჭრო საზღვრის
დაცვის შედეგად ჩვენ განვითარ-
ებულნი ვაჭრობა სუბსიდების
მზარდი სპექტრი და ექსპორტის
დახმარების გარანტიები. ეს სუბ-

სიდეები ვრცელდებოდა ფერმე-
რულ სფეროშიც კი, ისევე რო-
გორც შემოსავლების მზარდაჭე-
რასა და შემოსავლობების სუბ-
სიდირებაზე. რა ზომები მივიღეთ
ამ სფეროში? გავაუქმეთ ფასები-
სა და შემოსავლების მარეგული-
რებელი კანონები. ხუთი-ექვსი
წლის განმავლობაში გავაუქმეთ
ფერმერული სუბსიდები. გავა-
უქმეთ საგადასახადო შეღავათე-
ბი ექსპორტიორებისათვის. გავა-
უქმეთ ყველა საექსპორტო გა-
რანტიები, და დაბალპროცენტო-
ანი სასესხო ვალდებულებები. ამ-
ჟამად ახალი ზელანდიის, რო-
გორც ფერმერული, ასევე ინდუს-
ტრიული სფეროები იზრდება და
ფართოვდება მსოფლიო საბაზრო
ფასებზე დაყრდნობით.

რეფორმების მესამე სფერო
იყო საგადასახადო რეფორმა.
ჩვენ გავაუქმეთ სავაჭრო გადასა-
ხადები, რათა ყველა პროდუქცია
თანაბრად დაბეგრულიყო. ახალ
ზელანდიაში არსებული საბითუმო
სავაჭრო გადასახადი ძალიან
არასრულყოფილი იყო. ჩვენ შე-
მოვიტანეთ პროდუქციისა და
მომსახურების გადასახადი, ანუ
თუ გნებავთ დღ.გ., ყველა პრო-
დუქტზე თანაბარი განაკვეთით
მთელი ქვეყნის მასშტაბით, ფი-
ნანსური სერვისების გარდა. ჩვენ
შევამცირეთ საშემოსავლო გადა-
სახადების ზღვარი ერთ დოლარ-
ზე 66 ცენტრიდან 33 ცენტრამდე,
ხოლო ახალი ზელანდიის მოსახ-
ლეობის უმეტესობა იბეგრება
19.5 ცენტრით. ამჟამად კომპანიისა
და კერძო პირის გადასახადები
გათანაბრებულია. ძველი ყავლ-
გასული რეჟიმი, რომელიც ზოგი-
ერთ ინდუსტრიის მიმართ ფავო-
რიტიზმით გამოირჩეოდა, საბო-
ლოდ ჩაბარდა ისტორიას.

ინფრასტრუქტურის რე- ფორმები. რომელიც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო

მთელი რიგი მნიშვნელოვანი
ცვლილებები განხორციელდა
ტრანსპორტისა და კომუნიკაციე-
ბის სფეროში. რკინიგზის მიმართ
ყველა პროტექციონისტული მე-
ქანიზმი მოიხსნა. მანამდე ახალ
ზელანდიაში რკინიგზა სრული
პროტექციის ქვეშ იმყოფებოდა.
ჩვენ შევწყვიტეთ პორტების რე-
გულირება და მოვახდინეთ მათი
პრივატიზაცია. ტვირთის ფასები
და საპორტო ხარჯები რეალურად
შემცირდა 50 პროცენტით.
საშინაო ბაზარზე ავია-კომპა-
ნია Air New Zealand-ის მონოპო-
ლია შეიცვალა - ავსტრალიის
ავია-კომპანია ANZI-სთან კონკუ-
რენციით. მოგვიანებით მოხდა Air
New Zealand-ის პრივატიზაცია.

კონკურენტულ და ტენდე-
რულ საფუძველზე გადავიდა სა-
ავტოზოლო მიმოსვლა. ჩვენ და-
ვუშვით თავისუფლება ტაქსების
მომსახურებაში. აქ აღარ არის
არც გადასახადი და არც ლიცენ-
ზია.

ასევე გაიყიდა სატელეკომუ-
ნიკაციო კომპანია Telecom New
Zealand-იც. ყოველივე ამის შე-
დეგი კი ის იყო, რომ ფასებმა დაბ-
ლა დაინია. შიდა კომუნიკაციები
გახდა უფრო სწრაფი, ზოგიერთ
მემთხვევაში იმას, რასაც მანამდე

ნარმატიბული ეკონომიკური რეფორმის პეფასაბის კრიტიკიუბი

DI1 გვარდიდა

სჭირდებოდა ერთი თვე, ამჟამად ერთი დღეც ჰყოფნის. შრომის სამინისტრო, რომელსაც მონოპოლია ჰქონდა აქტიუბინა ყველა შენობა ახალ ზელანდიაში, და ა.შ., ჯერ კორპორაციადა გადაკეთდა და შემდეგ პრივატიზებულ იქნა. ტელე-რადიო სპექტრი აუქციონზე გაიყიდა იმათზე, ვინც ყველაზე ძვირი გადაიხდა. ჩვენ, ალბათ, ყველაზე მეტი რადიო სადგური გვაქვს, ვიდრე სადმე მთელ მსოფლიოში.

კონკურენტული პოლიტიკა

მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში არსებობენ ექსპერტები, რომლებიც დეტალურად სწავლობენ სხვადასხვა მონოპოლიების ან სერვისების დომინანტური მიმწოდებლების მოღვაწეობას. მათი საქმიანობაა მონოპოლიების ოპერაციების შესწავლა და მანიპულირებისაგან ბაზრის დაცვა. მაგრამ ახალ ზელანდიაში არ გვაქვს ასეთი ექსპერტები. სამაგიეროდ, ჩვენ ვეყრდნობით კონკურენტულს, რომელსაც იცავს ბაზარზე შესვლის ყველა სახის ხელშეწყობით ნების, რომელიც არ უშვებს, რომ ბაზარზე მონოპოლისტური კონტროლი დაწესდეს. მთავრობას არ მოუხდენია არც ერთი სანარმოს პრივატიზაცია, ვიდრე არ დარწმუნდებოდა, რომ ამ სფეროში იქნებოდა რეალური კონკურენცია. მთავრობა სწორედ კონკურენტულს ეყრდნობა, როგორც ძირითად წყაროს ფასების მკვეთრი ზრდის პროფილაქტიკისათვის. ჯერჯერობით, ეს ნდობა ამართლებს. ამის ძირითადი დადასტურება არის ფასების შემცირება წარსულში მთავრობის მიერ კონტროლირებადი სანარმოების პროდუქციაზე და კონკურენტული გაუმჯობესება ახალი ზელანდიის ეკონომიკის თითქმის ყველა სექტორში.

ფინანსური ბაზრების ცვლილებები

ფინანსურ ბაზრებზე შესვლის კონტროლი გაუქმდა. ახლა მსოფლიოს ნებისმიერ ბანკს, რომელსაც შეუძლია დაადასტუროს თავისი ფინანსური სიმყარე, შეუძლია აილოს ლიცენზია ახალ ზელანდიაში. ჩვენ გავაუქმეთ ფორმალური კონტროლი ბანკებზე და ფინანსურ შუამავლებზე, როგორცაა მაგალითად, პროცენტის სპეციალური ნორმები ან ინვესტიციების შეზღუდვა განსაზღვრულ სექტორებში. ინფლაციის კონტროლის ამოცანა არის მისი შენარჩუნება ნულიდან სამ პროცენტამდე და არსებობს საჯარო კონტრაქტი ფინანსთა სამინისტროსა და სარეზერვო ბანკის მმართველს შორის ამ მიზნის მისაღწევად.

სარეზერვო ბანკს აქვს მოქმედების დამოუკიდებლობა. შრომის ბაზარზე სხვადასხვა სახის პოლიტიკა, რომელიც ჩვენ გავატარეთ, ასეთი იყო: უფრო სწორბაზოვანი სავადასახადო შკალის შემოღება; სოციალური დაცვის გადახდების შემცირება და მათი მიმართვა იმათზე, ვისაც ეს მართლა სჭირდებოდათ. ადრესატების განსაზღვრა ხდება უფრო მკაცრი კრიტერიუმებით; სანერ-

თნელი კურსები და სწავლება უმუშევრებისათვის.

სანარმოო

ურთიერთობის კანონი

ადრე ჩვენ გვქონდა სანარმოო ურთიერთობის მკაცრად რეგულირებული და ცენტრალიზებული სისტემა. კანონი ინარჩუნებდა სავალდებულო ნევრობას პროფესიულ კავშირებში, ეროვნულ სახელფასო ნორმებს სხვადასხვა პროფესიებისათვის, რასაც ჩვენ პრემიებს ვეძახდით და სავალდებულო არბიტრაჟს საკამათო შემთხვევებში. დასაქმების სფეროში ძალიან შეზღუდული იყო მოქნილობა და სამუშაოების შეფარდებაები ძალიან ხისტი იყო. ამდენად, ხელფასები ერთმანეთზე იყო გადაჯაჭვული. 1990 წლებში მთელი რიგი ცვლილებები გატარდა, მაგრამ 1991 მიღებული დასაქმების კონტრაქტების კანონი მათ შორის, ალბათ, უმნიშვნელოვანესი იყო.

დღეს უკვე ჩვენ გვაქვს თავისუფალი პროფკავშირი. ახალმა კანონმა გააუქმა სავალდებულო პროფკავშირები. სანაცვლოდ კანონი გულისხმობს, რომ მოსამსახურე ინდივიდუალურად ანარმოებს მოლაპარაკებას დამქირავებელთან. ის ნებას აძლევს მოსამსახურეს, დაიქირაოს აგენტი ხელფასის პირობების შესათანხმებლად. ეს აგენტი შეიძლება იყოს და, ძირითადად, არის კიდევ პროფკავშირი, თუმცა ეს არ არის ერთადერთი შესაძლო აგენტი.

ჩვენ გვაქვს სანარმოო შეთანხმებებიც. ასევე გავაუქმეთ ეროვნული საპრემიო სისტემა. სანაცვლოდ, ხელფასების შეთანხმება ხდება სამუშაო კონტრაქტების მიხედვით. დამქირავებლებს და მათ პერსონალს პირველად მიეცათ საშუალება, საკონტრაქტო მოლაპარაკება ანარმოონ მათი კონკრეტული სამსახურის პირობების გათვალისწინებით. უკვე აღარ არის სავალდებულო, ერთი და იგივე პროფესიის ადამიანებს მიეცეთ ერთნაირი ხელფასები მთელი ქვეყნის მასშტაბით. ასეთმა მოქნილობამ სისტემამ მნიშვნელოვნად გაზარდა სამუშაო ადგილები ახალ ზელანდიაში. ახლა უკვე გვაქვს მყარი საკონტრაქტო პირობები. ყველა კონტრაქტი გათვალისწინებულია გარკვეული ვადა, რომელიც განისაზღვრება კონტრაქტორი მხარეების მიერ. კონტრაქტის მოქმედების ვადაში გაფიცვა ან სანარმოს დაზურვა კონტრაქტით გათვალისწინებული პირობების სანინააღმდეგოდ, არაკანონიერ ქმედებად ითვლება. ამან განაპირობა სამენარმეო ურთიერთობების სიმყარე.

მთლიანობაში ყველა ეს ცვლილება ხელს უწყობს ახალი სტიმულების, და შესაძლებლობების გაჩენას პროდუქტიულობის გაზრდისა და დასაქმების საშუალებით.

სამთავრობო რეფორმა იყო ცვლილების მეოთხე სფერო

ბევრისათვის სამთავრობო ადმინისტრირება არის რაღაც ეზოთერული საგანი, რომელსაც არ თვლიან ეკონომიკური მენეჯ-

მენტის ცენტრალურ ნაწილად. ახალ ზელანდიაში ჩვენ სანინააღმდეგო შეხედულება გვაქვს. ჩვენ ვთვლით, რომ შეუძლებელია ეკონომიკური პროცესის ეფექტიანობის მიღწევა, თუკი ეკონომიკური ურთიერთობების უდიდესი მონაწილე, მთავრობა, არაეფექტიანია.

სამთავრობო დანახარჯები ახალი ზელანდიის ბიუჯეტში შეადგენს 30 პროცენტზე მეტს. ამდენად ექსპორტიორებისათვის შეუძლებელია საერთაშორისო კონკურენტის შენარჩუნება, თუ ამისათვის საჭირო სამთავრობო მომსახურება არაეფექტიანია. ახალი ზელანდიის მთავარი რეფორმები მთავრობასთან მიმართებაში სამ სფეროში განხორციელდა: პირველ რიგში, ჩვენ გავაკეთეთ სამთავრობო დეპარტამენტების კორპორატიზაცია და შემდეგ პრივატიზაცია. მაგალითად, რკინიგზის სისტემაში ტვირთგადაზიდვის ხარჯები შემცირდა 50 პროცენტით. 1984 წელს ამ სისტემაში მუშაობდა 22000 ადამიანი. დღეს კი მათი რიცხვი 4500-ია და ტვირთგადაზიდვაც მნიშვნელოვნად გაიზარდა. იგივე ეხება პორტებსაც და მთელ რიგ ყოფილ სამთავრობო სტრუქტურებს. მოგვიანებით ამ საკითხს ისევ დავუბრუნდებით.

მეორე სფერო არის დასაქმება საზოგადოებრივ სექტორში. სამთავრობო მენეჯმენტის ცვლილებები განხორციელდა ინსტიტუტურ სტრუქტურებში და დასაქმების სისტემაში. მანამდე ჩვენ გვქონდა სისტემა, რომელშიც მთელი სიცოცხლის ვადით დანიშნული მომსახურეები მუშაობდნენ ადმინისტრატორებად და ახორციელებდნენ სამთავრობო პოლიტიკას. ისინი იყვნენ მთელი სიცოცხლის ვადით იმდენად, რამდენადაც მათი გათავისუფლება ვერ ხერხდებოდა. ჩვენ გადავიდით სისტემაზე, სადაც მთავარი შტატი მუშაობს არა უმეტეს ხუთწლიანი კონტრაქტის საფუძველზე და ხელფასი განისაზღვრება შესრულებული სამუშაოს მიხედვით. მაღალი რანგის მომსახურეებისათვის ჩვენ ვაკანსიებს ვაცხადებთ მთელი მსოფლიოს მასშტაბით. მაგალითად, ჩვენს მიერ გამოცხადებული ხაზინის თავმჯდომარისა და ჯანდაცვის დეპარტამენტის თავმჯდომარის ვაკანსიებზე ყველა მსურველის განცხადება განიხილებოდა. ეს იყო უდიდესი ცვლილება. საჯარო მომსახურეებს ენიშნება პრემიები და არ მგონია, რომ რომელიმე დეპარტამენტს დღეს გადაჭარბებული ხარჯები ჰქონდეს. დეპარტამენტის ხელმძღვანელს არ უნდა მისი პრემიის დაკარგვა.

ცვლილების კიდევ ერთი სფერო, რომელზეც შეგჩერდები, არის სამთავრობო ფინანსური მენეჯმენტი. ჩვენ გადავიდით ანგარიშების სისტემიდან, რომელიც იწყებოდა მარტში და ეყრდნობოდა ნაღდი ფულის საბუღალტრო მეთოდს და ფოკუსირდებოდა შენატანებზე, სისტემაზე, რომელიც იწყებოდა ივნისში და ეყრდნობოდა დარიცხვის მეთოდს და ორიენტირებული იყო შედეგებზე. ეს იყო დრამატული ცვლილება საბუღალტრო საქმეებში და მთავრობის ანგარიშვალდებულების საკითხში ყველა ასპექტში. ამის სიმბოლური გამოხატვა არის

მთავრობის ბალანსი და მოგება-ნაგების ანგარიში. მე ვერ შევძლებ ისე დეტალურად ვისაუბრო ამ საკითხზე, როგორც მე ეს მსურს, მაგრამ ნება მომეცით შევეხო ერთ ან ორ ასპექტს. საჯარო დანესებულებების საბუღალტრო სისტემის რეფორმის სიღრმისეული მიზეზი არის ქონების გამოყენებისა და მენეჯმენტის და პროდუქციის წარმოებისა და სერვისების შესახებ ინფორმაციის მიღების სრულყოფილი საშუალების შექმნა.

მთლიანობაში ფინანსური რეგლამენტაცია თავიდან შეიქმნა, რათა პასუხი გასცემოდა მთელ რიგ შეკითხვებს მენეჯმენტის საფუძვლების სფეროდან. რას ვყიდულობთ? ძველი სისტემის პირობებში ჩვენ ვიღებდით ხარჯებს, მაგრამ წარმოდგენა არ გვქონდა, თუ რისთვის ვიღებდით ამ ხარჯებს. ჩვენ ასევე ვიკითხეთ, რა ღირდა ეს? ძველი სისტემის პირობებში ჩვენ ვიცოდით, რამდენი გადაიხადეთ ყველა მოცემული წლისათვის, მაგრამ არ გავიანდა საზომი მიმდინარე ფასებისათვის. რისთვის გამოიყენება კაპიტალი? ვინ არის პასუხისმგებელი? ეს იყო ის კითხვები, რომელიც ჩვენ დავსვით და პასუხიც გავეცით.

რა ცვლილებები გატარდა ჩვენს მიერ? ახლა ჩვენ გვაქვს კონტრაქტები შედეგისთვის. გვაქვს კონტრაქტების სისტემა მინისტრთან. პოლიტიკოსები უკავშირდებიან დეპარტამენტს შედეგის შექმნის მიზნით. მინისტრის გადასანყვეტია, თუ რა სოციალური მიზნის მიღწევა დასახული. მასვე ევალება, შეარჩიოს, თუ რა შედეგის შექმნა სურს დეპარტამენტისაგან. ხაზინის შემთხვევაში, რომლის მინისტრიც მე ვიყავი, ყველა სფეროში, იქნებოდა ეს წარმოება, სოციალური პოლიტიკა, თუ სავადასახადო, ჩვენ გავაკეთეთ ჩამონათვალი, თუ რა ენაჭიროებოდა სხვა ან ჩვენს დეპარტამენტს. მომდევნო სვეტში ჩვენ ჩამოვწერეთ, რამდენი იქნებოდა საჭირო თითოეული საკითხისადმი, რათა ეს ყველაფერი ქვეყნის ინტერესებში ყოფილიყო. შემდეგ სვეტში მივითითეთ, რა დრო დაჭირდებოდა ხაზინას ყველა ამ პოლიტიკის გატარებისათვის. ამის შემდეგ კი ვანარმოეთ გათვლა - რა დაუჯდებოდა ქვეყანას ამ პოლიტიკის განხორციელება. ასეთი მიდგომა კონცენტრირებული იყო უფრო იმაზე, თუ რისი მიღწევა გვინდოდა და არა ის, რისი მიღწევა შეგვეძლო.

ჩვენ, ალბათ, ვართ ერთადერთი ქვეყანა მსოფლიოში, რომელიც ყოველ ექვს თვეში აქვეყნებს მოგება-ნაგების ანგარიშს და ბალანსს დარიცხვის მეთოდით. ამდენად, ანგარიშგება და პასუხისმგებლობა ახლა მკვეთრად არის განსაზღვრული.

რა იყო ამ პოლიტიკის შედეგები? რა მივიღეთ?

სამთავრობო ხარჯვის წილმა მთლიან შიდა პროდუქტში პიკს მიაღწია 1991 წელს და დაახლოებით შეადგინა 43 ან 44 პროცენტი. დ.დ.გ. შემცირდა 33 პროცენტამდე და მთავრობას დაგეგმილი აქვს მისი შემცირება 30 პროცენტის ქვემოთ. მთავრობამ

1995 წელს პირველად მიაღწია ფისკალურ გადაჭარბებას 17 წლის განმავლობაში. როდესაც ვლაპარაკობ ფისკალურ გადაჭარბებაზე, მხედველობაში არ მაქვს ქონების გაყიდვიდან შემოსული მოგება. თუკი ამას გავითვალისწინებდით მაშინ ფისკალური გადაჭარბება 1985 წლიდან გვქონდა.

წმინდა სახელმწიფო დავალიანება ამჟამად შეადგენს მთლიანი შიდა პროდუქტის 25 პროცენტს, რომლის პიკიც - 50 პროცენტზე მეტი, დაფიქსირდა 1991 წელს. ვალების მომსახურების წილი სამთავრობო შემოსავლებთან მიმართებაში 20 პროცენტადან 10 პროცენტამდე შემცირდა. როგორც ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია აცხადებს, ჩვენი სავადასახადო სისტემა ყველაზე ნაკლებ მანკიერია მთელ მსოფლიოში.

კიდევ რა შედეგები იყო? პირველი და უმთავრესი იყო ინფლაციის შემცირება. მეორე - ეკონომიკური ზრდა იქ, სადაც მანამდე ეს არ გვქონდა. რეფორმების დაწყების მომენტიდან მან მიაღწია ორ-სამ პროცენტს თავდაპირველად, შემდეგ ავიდა ოთხი ქვეს პროცენტამდე გარკვეული პერიოდის მანძილზე, და ახლა კვლავ დაუბრუნდა ორ-სამ პროცენტს. ექსპორტის ზრდა აღინიშნებოდა პროდუქტების წარმოების სფეროში, რომელიც ყოველწლიურად რეალურად იზრდებოდა დაახლოებით 15 პროცენტით. ერთ-ერთი საინტერესო რამ, რაზე ლაპარაკის დროც სამწუხაროდ არ მაქვს, არის გაძლიერებული და ტრანსფორმირებული ეკონომიკის რეგიონული სურათი ახალ ზელანდიაში. 70-80-იანი წლების სტაგნაციის პერიოდში ახალ ზელანდიაში იყო რამდენიმე რეგიონი, რომელიც განსაკუთრებით მწვავე კრიზისს განიცდიდა. ამჟამად კი ისინი ყველაზე სწრაფად მზარდი რეგიონების რიგებში არიან. მათი აღმავლობა შედეგია სამუშაო ბაზარზე არსებული მოქნილი პოლიტიკის, შემცირებული სატრანსპორტო ხარჯების, დაბალი კაპიტალ-ფასების, და გაუმჯობესებული კონკურენტული ფაქტორების საშუალება მისცა მოვაჭრებს, საექსპორტოდ ენარმოებინათ პროდუქცია და გაეყიდათ მსოფლიო ბაზრებზე, რაც შეუძლებელი იყო 70-80 წლებში. ფაქტობრივად ეკონომიკური აღმავლობა განაპირობა ზუსტად ამ რეგიონებმა და არა დიდმა ქალაქებმა ოკლენდმა და ველინგტონმა.

რაც შეეხება ინფრასტრუქტურას. რეფორმის შედეგად ფასები შემცირდა ძირითადი ინფრასტრუქტურების მომსახურებაზე. პორტის ექსპლუატაციის ფასები შემცირდა 60 პროცენტით. სარკინიგზო ფრახტი რეალური ზომებით შემცირდა 50 პროცენტით. სამთავრობო ადმინისტრაცია ისეთ სამთავრობო დეპარტამენტებში, როგორიც არის ჯანდაცვა, ხაზინა, თავდაცვა - შემცირდა. საშტატო ერთეულების რიცხვი 88.000-დან 34.000-მდე შემცირდა და ისინი ბევრად ეფექტიანია.

D12 გვერდიდან

რა პოლიტიკური და ეკონომიკური გაკვეთილები სწავლა შეიძლება ახალი ზელანდიის გამოცდილებიდან სტრუქტურული ცვლილებების სფეროში?

პირველი, რაც მინდა აღვნიშნო, არის სხვადასხვა პოლიტიკის ინტერაქტიულობა, რასაც უფრო დიდი მნიშვნელობა აქვს, ვიდრე ცალკეულ პოლიტიკას. არ არსებობს რაიმე ჯადოსნური პოლიტიკა, რომელიც უზრუნველყოფდა ქვეყნის აღმავლობას. ჩვენ შემთხვევაში ცხადი იყო, რომ პოლიტიკა, რომელიც გავატარეთ პროდუქციის ბაზარზე, შეთანხმებულად მუშაობდა შრომის ბაზარზე გატარებულ პოლიტიკასთან, ისევე როგორც ფინანსური ბაზრის, და სამთავრობო სექტორის რეფორმებთან. ჩვენ რომ გავკვეთარებინა რეფორმა სასაქონლო ბაზარზე, - ცალკე აღებული, ეს პოლიტიკა ნამდვილად არ იქნებოდა წარმატებული. მეორე, რაც მინდა აღვნიშნო, არის ის, რომ თუ თქვენ აპირებთ რეფორმის დაწყებას, ის უნდა იყოს მასშტაბური. აზრი არაა აქვს ზოგიერთი სფეროს გაუმჯობესებას, მაშინ როდესაც სხვა სფეროები ხელუხლებელი რჩება. ასეთ შემთხვევაში გაურკვეველობა, რომელსაც შექმნით, უფრო საზიანო იქნება, ვიდრე ის სარგებლობა, რომელიც მცირეოდენ ცვლილებებს მოყვება შედეგად.

კიდევ ორი რამ, რასაც მინდა შევეხო. პოლიტიკოსებმა არასწორად არ უნდა შეაფასონ მოქალაქეების ადაპტაციის უნარი. 1984 წელს ახალ ზელანდიაში ფერმერების შემოსავლის სამიდან ერთი დოლარი მოდიოდა მთავრობისგან. დღეს ეს ციფრი ნულს უდრის. მაშინ, როდესაც ისინი კარგად იყვნენ მთავრობის მხარდაჭერას, ჩვენი ვალუტის კურსი მაღლა იწევდა. მასხვს გაერთიანებული ფერმერების პრეზიდენტი მოვიდა ჩემთან შეხვედრაზე 1985 წლის 1 მარტის შემდეგ, ანუ მას შემდეგ, რაც ჩვენმა დოლარმა 43 აშშ ცენტრიდან 48-მდე აიწია, და მითხრა: "43 ცენტზე ფერმერებს ძლივს გაჰქონდათ თავი, 48 ცენტრი კი საერთოდ ნონსენსია." ჩვენ წყნარად ვისაუბრეთ და ჩვენი განსხვავებული პოზიციების დაფიქსირების შემდეგ მან დატოვა ჩემი კაბინეტი. დაახლოებით, ექვსი თვის შემდეგ ის კვლავ მოვიდა. მაშინ უკვე ჩვენი დოლარი 55 ცენტრის ტოლი იყო და მან მითხრა: "48 ცენტს არა უშავდა, 55 სასაცილოა." სამი თვის შემდეგ, ის 60 ცენტრი გახდა და მან მითხრა რომ 60 ცენტრი შეუძლებელი იყო. როდესაც ახალ ზელანდიური დოლარი 70 ცენტრი გახდა და მე ოფისს ვღვრიდი, მან მითხრა რომ 60 ცენტს არა უშავდა. ასე რომ, გეთაყვა, ნუ შეაფასებთ არასწორად ხალხის უნარს, ადაპტირება მოახდინოს ცვლილებებთან, თუ ისინი რეალურია.

შემდეგი, რაც მინდა გითხრათ არის ის, რომ რეფორმას ლუპავს არა სიჩქარე, არამედ გაურკვეველობა. ხალხმა უნდა იცოდეს, რომ მთავრობას მტკიცედ აქვს გადაწყვეტილება მიღებული. თუ მათ სჯერათ, რომ შეუძლიათ თქვენი გადარწმუნება, მაშინ მთელი მათი მცდელობა მიმართული იქნება თქვენთვის აზრის შეცვლაზე და ძველი წესრიგის აღდგენაზე. რეფორმა მხოლოდ მაშინ არის წარმატებული, თუ ხალხს სჯერა, რომ თქვენ მას ბოლომდე მიიყ-

ველინგტონის ხედი.

ვანთ. მაშინ ისინი ნამდვილად ადაპტირდებიან.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი ნებისმიერი რეფორმისათვის არის ეფექტიანობა.

პოლიტიკამ უნდა უზრუნველყოს ეფექტიანობა. ამაში გვეულის ხმობ: პროდუქცია და საქონლის და სერვისის მოხმარება მაქსიმიზებული უნდა იყოს რესურსების მინიმიზაციასთან ერთად. ეს მიზანი აკმაყოფილებს ყველას, ბუნების დამცველების ჩათვლით. მაგალითად, ჩემს პირველ ბიუჯეტში გავზარდე ელექტროენერჯის ფასი 28 პროცენტით, გზის მოხმარების ხარჯი 48 პროცენტით. ყოველივე ეს მიმართული იყო იქითკენ, რომ ეფექტიანად დაწყებულიყო რესურსების მოხმარება. როდესაც ელექტროენერჯიაზე დავანესეთ საბაზროზე დაბალი ფასი, ინვესტირებმა ფული დააბანდეს საწარმოებში, რომლებიც ელექტროენერჯის დიდი მოხმარებლები იყვნენ, მაგრამ, რომელთაც გრძელვადიან პერსპექტივაში, შეაძლოა, არ მოეცხანათ შედარებითი სარგებელი.

გზის მოხმარების ხარჯის გაზრდა 48 პროცენტით სრულიად სხვა - ნეიტრალური პრინციპზე იყო დაფუძნებული. გზის მოხმარებლები იხდიდნენ სრულ ფასს ყველა საგზაო დაზიანებისათვის. ამავე დროს, ჩვენ გავაუქმეთ პრივილეგიები, ან თუ გნებავთ პროტექცია, რომელიც რკინიგზას გააჩნდა და შემოვიტანეთ ლია კონკურენცია. გავაუქმეთ გზებზე მოძრაობის სიჩქარის 40-მილიანი ლიმიტი. ამის შედეგი იყო ის, რომ ტვირთგადაზიდვის ხარჯები 50 პროცენტით შემცირდა. შტატები შემცირდა 22.000-დან 4.500-მდე. მეორე მხრივ, ბევრმა მენარმემ, რომლებსაც ადრე დიდი ხარჯების გამო არ შეეძლოთ საზღვარგარეთ გაეყიდათ პროდუქცია, უცბად აღმოაჩინეს, რომ ეს შესაძლებელი გახდა. ამის შედეგად გაიზარდა არა მხოლოდ რეგიონული აღმავლობა, არამედ სამუშაო ადგილების რაოდენობაც.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი გაკვეთილი ახალი ზელანდიის გამოცდილებიდან არის გამჭვირვალობა.

ეს ცვლის, როგორც პოლიტიკოსების, ასევე სამოქალაქო მომსახურების ხედვას. მოვიტან ერთ

მაგალითს. როდესაც საჯარო საწარმოები გადაეცადა კორპორაციებად, რომელთა რიცხვი 10 იყო, ჩვენ მათ ვუთხარით - "მომავალში, როგორც კორპორაციებს, თქვენ გევალებათ ერთი რამ, თქვენ იმოქმედებთ კერძო სექტორში, და დაექვემდებარებით იგივე წესებს და კანონებს, რასაც კერძო სექტორის სუბიექტები ექვემდებარებიან. დღეიდან თქვენ გაქვთ მხოლოდ ერთი მიზანი: მიიღოთ მოგება. მთავრობა თქვენგან მოელის იგივე მოგების მოტანას თქვენში ჩვენს მიერ ინვესტირებული კაპიტალის ხარჯზე, რამდენსაც - კერძო სექტორი. თუ თქვენ გაატარებთ სოციალურ პოლიტიკას (და მათ ყველას ჰქონდა ამის პრეტენზია, რაც, როგორც ისინი აცხადებდნენ, იყო მიზეზი იმისა, რომ ისინი მოგებას ვერ ქმნიდნენ), მაშინ უნდა მოხვიდეთ ჩვენთან და შეგვითანხმდეთ, გვინდა თუ არა, რომ გააგრძელოთ ეს საქმიანობა. თუ გვინდა, მაშინ გადავიხდით, თუ არა - უნდა შეწყვიტოთ."

და იცით რა მოხდა? თავდაპირველად 10-დან მხოლოდ ერთი კორპორაცია მოვიდა და მოითხოვა სუბსიდირება. მიზეზი, რის გამოც დანარჩენები არ მოვიდნენ, იყო ის, რომ მათ აღმოაჩინეს, ღია კონკურენციის პირობებში ის, რასაც ისინი სოციალურ მომსახურებას უწოდებდნენ, ფაქტიურად, იყო კარგი ბიზნესი. ის ერთი კი, რომელიც მოვიდა იყო, ფოსტა. მათ თქვეს - "ჩვენ გვაქვს 467 საფოსტო ოფისი მთელი ქვეყნის მასშტაბით, რაც ბიზნესის რვა პროცენტს იძლევა. ისინი არ არის მომგებიანი. ჩვენ ხვალე დაეხურავთ მათ კომერციული მოსახურებებიდან გამომდინარე. გინდათ, რომ ასე მოხდეს, თუ გინდათ სუბსიდირება?" ვკითხეთ: რამდენი იყო საჭირო, გვიპასუხეს: 80 მილიონი დოლარი, ჩვენ შევთავაზეთ 20 მილიონი. საბოლოოდ შევთანხმდით 40 მილიონზე. ხუთი თვის შემდეგ, როდესაც ბიუჯეტს ვადგენდით, გადავწყვიტეთ, რომ ამ 40 მილიონი დოლარის დახარჯვა აჯობებდა განათლებას და ჯანდაცვაზე. დაეხურეთ 467 საფოსტო ოფისი ერთ დღეში. ეს შესაძ-

ლებელი გახდა გამჭვირვალობის საშუალებით. ეს არ იყო პოპულარული სვლა, მაგრამ ამის გაკეთება ჯობდა ერთ დღეში, ვიდრე 467 დღეში. 10 წლის გადასახედიდან ჩანს, რომ საფოსტო ოფისები ამჟამად უფრო მეტია - 500, იმ 467-ის ნაცვლად, რომელიც ჩვენ დაეხურეთ. ახლა ისინი კერძო სექტორში მომუშავე სააგენტოებია და დასაქმებული ჰყავთ ხალხი.

შემდეგი საკითხი არის სახელმწიფო დაკვეთების კერძო სექტორში გადატანა.

ეს არის პრივატიზების კარგი ფორმა. მაგალითად, ჩვენ გვექონდა სამთავრობო სტამბა, რომელსაც მონოპოლია გააჩნდა სამთავრობო დეპარტამენტების ყველა საბეჭდო სამუშაოზე. ჩვენ იგი გავაუქმეთ. შემდეგ ვაყიდეთ ეს სტამბა და ამჟამად სამუშაოები სრულდება კერძო სექტორში. შედეგი იყო უფრო დაბალი ფასები, მაღალი ხარისხი, და მრავალფეროვნება.

ბევრი მიუთხრობს - "თქვენ ლეიბორისტული პოლიტიკოსი ხართ. თქვენს პარტიას მხარი დაუჭირა პროფკავშირებმა, როგორ შეგეძლოთ ამ ყველაფრის გაკეთება?" მე მათ ვპასუხობდი, რომ თუ მოინდომებთ, შეაჯამოთ ყველა ის პოლიტიკა, რომელიც ჩვენ განვახორციელებთ 1984-87 წლებში, მე შემიძლია ეს გადმოვცე სამი სიტყვით: ჩვენ გავაუქმეთ პრივილეგიები. მთავრობა არ არის არჩეული კერძო ჯგუფების ინტერესების დასაცავად. მთავრობა გახდა უფრო ეფექტური. გარიგება ასეთი იყო: თქვენ დაკარგეთ პრივილეგიები, მაგრამ მოგებული ხართ, რადგანაც ყველას პრივილეგიები გაუქმდა.

და ბოლოს მინდა ვთქვა, რომ მხოლოდ ხარისხიან გადაწყვეტილებას მოაქვს სასურველი შედეგი.

ყოველი ცვლილების წინ ჩვენ თავს ვეკითხებოდით, იყო თუ არა ეს ახალი ზელანდიის ინტერესებში? პოლიტიკური პრობლემა, რომელსაც თქვენ შეხვდებით ასეთი გადაწყვეტილებების მიღების დროს, არის ის, რომ დანახარჯები ყოველთვის წინ წამოწეული და ადვილად დასანახია. შედეგების დანახვას კი დრო სჭირდება და ყოველთვის ისეთი ნათელი არ არის. მე შემიძლია ვთქვა, რომ ჩვენ დაკარგეთ 18.000 სა-

მუშაო ადგილი რკინიგზაში, მაგრამ ვერ გეტყვით, საიდან მოვიდა ახალი 100.000 სამუშაო.

სადაც კი ხარისხიანი გადაწყვეტილება იყო მიღებული, პოლიტიკური პრობლემები საბოლოოდ წყდებოდა. მაგრამ სადაც კომპრომისები დაეუშვით, სადაც შუა გზაზე შეეჩერდით, და უხარისხო გადაწყვეტილება მივიღეთ, იქ პრობლემები კვლავ რჩება. განსაკუთრებით ეს ეხება ჯანდაცვას, განათლებას და სოციალურ უზრუნველყოფას.

ვფიქრობ, აქ შემიძლია შევეჩერდე. ბოლო შენიშვნებში მივეუბნებ, რომ ახალ ზელანდიაში ყველა პრობლემა ჯერ არ გადაგვიწყვეტია. ნათელია, რომ ჯერ კიდევ ბევრი დაუმთავრებელი საქმეა. ძირითადად ისინი სოციალური პოლიტიკის სფეროდანაა, ანუ ჯანდაცვა, განათლება და სოციალური უზრუნველყოფა. აქ მე ვგულისხმობ პენსიებს, ჯანმრთელობის საკითხებს პენსიაზე გასვლის შემდეგ, უმუშევრობის დახმარებას, ავადმყოფობის და უბედური შემთხვევების ხარჯებს და ა.შ.

ეს ის სფეროა, რომელიც ჩვენ არ მოგვივარება. ეს ის სფეროა, სადაც მთავრობას სურს შეინარჩუნოს მონოპოლისტი მიმწოდებლის პოზიცია. ვიდრე არ დაეინყებთ ამ სფეროების მართვას ისევე, როგორც ეს გავაკეთეთ რკინიგზისა და ფოსტის შემთხვევაში, ჩვენ პრობლემებს ვერ გადავჭრით.

ჩემთვის პასუხი შედარებით ნათელია. ჩვენ კვლავ უნდა მივმართოთ თითოეულ ახალ ზელანდიელს. ფული, რომელსაც მთავრობა ახლა ხარჯავს მათი სახელით ჯანდაცვაზე, განათლებაზე და სოციალურ უზრუნველყოფაზე, უნდა დარჩეს ხალხს, რათა უზრუნველყონ თავიანთი თავი.

ფაქტიურად, მე ვთვლი, რომ დაზღვევის ბიზნესი ამ სფეროების უმრავლესობაში საკმაოდ კარგად იმუშავებდა.

ლექციის ტექსტი მოგვანოდა საზოგადოებრივმა ორგანიზაციამ: „ახალი ეკონომიკური სკოლა - საქართველო“.

თარგმანი: მაკა წულუკიძე; რედაქტირება: პაატა შქელიძე, ვია ჯანდიერი

აზერბაიჯანის პრობლემები - უხერხული ანალოგიები ქართულ სინამდვილესთან

აზერბაიჯანი თავისი ეკონომიკური განვითარებით საქართველოს მინიმუმ 10 წლით უსწრებს წინ. ამის მიზეზი მარტო ნავთობი არ არის. აზერბაიჯანის მთავრობა საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობისთვის ბოლო ათი წლის მანძილზე უამრავ კომპრომისზე წავიდა. სამაგიეროდ, ქვეყანამ მოახერხა მსოფლიოს ეკონომიკურ სივრცეში ინტეგრაცია და ახლა საკუთარ ეკონომიკურ პოლიტიკას დამოუკიდებლად აწარმოებს. თუმცა, ეს არ ნიშნავს, რომ ის უარყოფს საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციების მოთხოვნებს. მიღწეული წარმატებების შესანარჩუნებლად ბაქოს მათი მხარდაჭერა კიდევ დიდხანს დასჭირდება.

მანია ურუხაძე

სავალუტო ფონდი და ფისკალური პოლიტიკა

ერთი თვის წინ სავალუტო ფონდმა აზერბაიჯანს 100 მილიონ დოლარად შეფასებული პროგრამის დაფინანსება შეუწყრა. ეს გადაწყვეტილება სავალუტო ფონდმა აზერბაიჯანის მთავრობის მიერ წარმოებული არასწორი ფისკალური პოლიტიკით ახსნა. აზერბაიჯანის სავალუტო ფონდის წარმომადგენელი მაიკლ მარტი მიიჩნევს, რომ სავალუტო ფონდი აზრს მანამ არ შეიცვლის, სანამ ქვეყნის ხელისუფლება ეკონომიკური პრიორიტეტების მიმართ მიდგომას არ შეიცვლის. ამ გადაწყვეტილების გამო აზერბაიჯანს დიდად არ უნერვიულობს. ბაქოს თავისი სავალუტო რეზერვები საკმარისად აქვს.

საერთაშორისო სავალუტო ფონდში განევიანების შემდეგ სავალუტო ფონდმა ბაქოს 45,5 მილიონი დოლარის საერთო ღირებულების ექვსი პროგრამა დაუფინანსა. მეშვიდე და უკანასკნელი - სამ წელიწადზე გათვლილი სილარის დაძლევისა და ეკონომიკური განვითარების პროგრამა, 100 მილიონ დოლარად იყო შეფასებული. ეს პროგრამა ძალაში შევიდა გასული წლის ივლისში. 10 მილიონი დოლარის საერთო ოდენობის ორი ტრანში ბაქომ უკვე მიიღო. დაფინანსების შეწყვეტის მიზეზად ალიევის ადმინისტრაციის მიერ ფონდის რეკომენდაციების უგულვებელყოფა იქცა. ბაქო მიიჩნევს, რომ აზერბაიჯანს სავალუტო ფონდის კრედიტების გარეშეც საკმარისი თანხები აქვს, ამდენად ფონდის რეკომენდაციების შესრულება მათთვის აუცილებლობას აღარ წარმოადგენს. მაგრამ, ასე არ ფიქრობს სავალუტო ფონდის წარმომადგენელი აზერბაიჯანში მაიკლ მერედი: „იმ სახსრებთან შედარებით, რაც აზერბაიჯანს აქვს, სავალუტო ფონდის კრედიტი არც ისე დიდი თანხაა. მაგრამ სავალუტო ფონდი - გლობალური ინსტიტუტია და მისი მხარდაჭერა ხელისუფლებას დაეხმარებოდა სხვა ინსტიტუტებსა და ინვესტორებთან ურთიერთობაში, მათ შორის მსოფლიო ბანკთან, ან, ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის პროექტის ინვესტორებთან.“

ფონდის უკმაყოფილება კი ორმა ფაქტორმა გამოიწვია. პირველი - აზერბაიჯანის ნავთობის სახელმწიფო ფონდის სახსრების წინასწარ შემუშავებული მკაფიო გეგმის მიხედვით არ იხარჯება. „2002 წელს ამ ფონდიდან 40 მილიონი დოლარის ხარჯვა დაგეგმილი, 2003 წელს ეს ხარჯი სამჯერ გაიზარდა. ამ სახსრების უკონტროლო ხარჯვა, შესაძლოა, ინფლაციის პრობლემა წარმოშავს. ჩვენ ისიც გვალე-

ვებს, რომ ნავთობის სახელმწიფო ფონდი ბიუჯეტისგან გამოცალკევებულია და პარლამენტის წინაშე ანგარიშვალდებული არ არის. ნავთობის ფონდის ფინანსები მხოლოდ სოციალურ პროგრამებსა და ინფრასტრუქტურის განვითარებაზე უნდა იხარჯებოდეს. თუ ის შიდა კომერციულ საქმიანობასაც მოხმარდება, სარისკო იქნება,“ - მიიჩნევს მაიკლ მერედი. საერთაშორისო სავალუტო ფონდი აზერბაიჯანს ფონდთან დაკავშირებით მკაფიო კანონის მიღებას სთხოვს.

სავალუტო ფონდის უკმაყოფილებას ალიევის ადმინისტრაციის მიერ საგადასახადო კოდექსში შეტანილი ცვლილებებიც იწვევს. ეს ცვლილებები რეგიონებისა და დარგების მიხედვით განსხვავებულ გადასახადებს გულისხმობს. „ჩვენი გამოცდილება მეტყველებს, რომ დიფერენცირებული საგადასახადო სისტემა რეგიონების ეკონომიკურ განვითარებაზე კი არა, გადასახადებისგან თავის არიდებამდე მიგვიყვანს: წარმოებები დარეგისტრირდებიან რეგიონებში, მაგრამ ბაქოში იმუშავებენ. დარგობრივი დიფერენციაცია კიდევ უფრო უარესია. ხელისუფლებას გაუჭირდება განსაზღვროს, რა შემოსავლები აქვს სხვადასხვა სახის საქმიანობებს. რთული საგადასახადო სექტორი არავითარ მიზანს არ მიაღწევს და თუ მომდევნო წლებშიც მსგავსი ცვლილებები განხორციელდება, ორისამი წლის შემდეგ საგადასახადო კოდექსი არაფერტურნი გახდება,“ - მიიჩნევს მაიკლ მერედი.

აზერბაიჯანის ეკონომიკური მდგომარეობის შედარება საქართველოსთან, უბრალოდ, სასაციო იქნებოდა - ამ ქვეყნის ეკონომიკური რეზერვები იმდენად დიდია, რომ ის ფონდის კრედიტებს აღარ ეშურება. სამაგიეროდ, ანალოგიები ჩვენს ფისკალურ პოლიტიკასთან ამკარად ჩანს. აზერბაიჯანის ფისკალურ პოლიტიკაში არსებული ის ტენდენციები, რაც საერთაშორისო სავალუტო ფონდის გაღიზიანებას იწვევს, არც საქართველოსთვის არის უცხო. რეგიონული თუ დარგობრივი შეღავათების მინიჭების პრეცედენტებით საქართველოს საგადასახადო კოდექსიც უხვადაა გაჯერებული. საბოლოოდ, უამრავი დამატებითი პრობლემა მთლიანად კოდექსის მოუქნელობასა და არაქმედითუნარიანობას იწვევს. სწორედ ესაა ერთ-ერთი უმთავრესი მიზეზი იმისა, რომ ქართულ სინამდვილეში ეკონომისტები საგადასახადო კოდექსის არაფერტურობაზე საუბრობენ და მის შეცვლას ითხოვენ.

აქედან გამომდინარე, თუ საერთაშორისო სავალუტო ფონდი საქართველოსაც აქცევს ზურგს, მოულოდნელი არ იქნება. მით უმეტეს, რომ საერთაშორისო სავალუტო ფონდის რეკომენდაციების შესრულებლობაზე დღეს უკ-

შეიქმნა ალიევი და ედუარდ შევარდნაძე ბაქოში.

ველიად საუბრობენ სახელმწიფო კანცლარიაში. აზერბაიჯანისგან განსხვავებით, საქართველოს უცხოური დახმარება ჰაერივით ესაჭიროება. ამაზე ლიად მეტყველებს ისიც, რომ საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციებიდან შეპირებულ თანხებს საქართველოს მთავრობა სახელმწიფო ბიუჯეტშიც კი ითვალისწინებს.

პრობლემები გაუმომარაგებაში

არაფერტური ფისკალური პოლიტიკა აზერბაიჯანულ ეკონომიკასთან ქართული სინამდვილის ერთადერთი ანალოგია როდია. არაფერტური პოლიტიკის წარმოებაში აზერბაიჯანს მასმედი, საქართველოს მსგავსად, გაზის სექტორშიც ადანაშაულებს.

ერთი შეხედვით, შესაძლოა, უცნაურადაც ჩანდეს, რომ სახელმწიფოს, რომელიც გაზის საკუთარი რეზერვების ტრანსპორტირებას ტრანსკასპიური გაზსადენის საშუალებით აპირებს, „ცისფერი ოქროს“ ქვეყნისშიდა დეფიციტი აქვს. ასეა თუ ისე, ფაქტია, რომ „აზერბაიჯანი“ პერმანენტულად განიცდის გაზის დანაკლისს, რომლის შევსებასაც არც მეტი, არც ნაკლები, ჩვენთვის კარგად ნაცნობი „იტერას“ საშუალებით ცდილობს.

თუმცა, გაზზე პერმანენტულად მზარდ მოთხოვნას აზერბაიჯანი ვერც „იტერას“ მეშვეობით შევლის. ამის გამო ბაქოში მკაცრად აკრიტიკებენ გაზის კომუნალური სექტორის მესვეურებს და მათ უკანონო მომხმარებელთა ჩახსნას სთხოვენ. ამიტომაც „აზერბაიჯანი“, „თბილგაზის“ მსგავსად, იძულებულია მუდმივად ეძებოს გაზის საფასურის არგადამხდელი „განტყვევის ვაცები“ და მათთვის გაზის მიწოდების შეწყვეტით დაზოგოს ნებისმიერი ქვეყნისთვის ეს სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი პროდუქტი. ერთ-ერთ ასეთ განტყვევის ვაცად ბაქომ ქალაქის გარეუბანში მომრავლებული სათბურები მიიჩნია, თუმცა ეს სათბურები იმდენად მცირე რაოდენობის გაზს ხარჯავენ, რომ ამან პრობლემას არ უშველა. შედეგად, „აზერბაიჯანი“ იძულებული გახდა, გაზის მიწოდება საწარმოებისათვის შეენწყვიტა და ამ გზით გაეზარდა გაზის წნევა, მაგრამ ამ გადაწყვეტილებამ მასმედიის მძაფრი კრიტიკა გამოიწვია. აზერბაიჯანში

საზოგადოება აღაშფოთა იმან, რომ ეს ლონისძიება „აზერბაიჯანის“ ეკონომიკურად გაუმართლებელი და, ამდენად, დროებითი იყო, ვინაიდან აზერბაიჯანში, საქართველოსგან განსხვავებით, საწარმოო სექტორი გაცილებით უკეთესი გადახდელია, ვიდრე კერძო.

„გაზის სფეროში არსებული ქაოსი კომუნალური მომსახურების სფეროში წესრიგის დამყარების ყველა მცდელობას უიმედოდ აბათილებს. თუკი აზერბაიჯანის ელექტროენერგეტიკოსებს უკვე აღარ ეშინიათ განაცხადონ, რომ ქვეყანას შეუძლია, გამოიმუშაოს საჭირო რაოდენობის დენი, გაზის სექტორში კვლავ იმიზეზებენ ურჩი გადახდელელების პრობლემას. უბრალოდ, ტრაგიკომიკურია, როცა „აზერბაიჯანი“ პრეზიდენტი იმაზე ჩივის, სათბურების მეპატრონეები რომ ფულს არ იხდიან. ის ხომ თავადვე აცხადებს, რომ სათბურების მეპატრონეებთან შეუძლებელია მოლაპარაკება, რადგან არსებობს მინისტრთა კაბინეტის გადაწყვეტილება სასათბურო მეურნეობებისათვის გაზის მიწოდების აკრძალვის შესახებ,“ - წერს აზერბაიჯანული პრესა. დასკვნა, რომელიც აზერბაიჯანში გამოაქვთ გაზის სექტორში არსებულ კრიზისთან დაკავშირებით, ქართული ვარიანტის ანალოგიურია: მთავრობის მიერ შემუშავებული სათბობენერგეტიკული ბალანსი ქვეყნის მოთხოვნილების რეალური სურათიდან ერთობ შორსაა და „ის „გაზერეტილი კაპიცი“ არ ღირს“.

საქართველოსგან განსხვავებით, აზერბაიჯანის კომუნალური სფეროში გამოიცხველიანების პრობლემა უფრო მწვავედ დგას. ბაქოში უკვე დამონტაჟებულ გაზის 40 ათას მრიცხველს, მსოფლიო ბანკის მიერ ჩატარებული ტენდერის შედეგების დამტკიცების შემთხვევაში, კიდევ 60 ათასი დაემატება. თუმცა, ბაქოში არსებული 470 ათასი აბონენტის გამრიცხველიანება მაინც ვერ მოხერხდება, რადგან 470 ათას მომხმარებელს 100 ათასი მრიცხველი რომ არ ეყოფა, ეს მარტივი არითმეტიკიდანაც ჩანს.

იმის გამო, რომ ბაქოში გაზზე მრიცხველები არ დგას, მოსახლეობა მის საფასურს ოჯახში სულა-

დობისა და დამონტაჟებული გაზის ხელსაწყობების რაოდენობის მიხედვით იხდის. აზერბაიჯანული პრესა აზერბაიჯანელი ხალხისათვის შეურაცხყოფელს უწოდებს ამ საგადამხდელი მექანიზმს, და წუხს, რომ „ეს მექანიზმი ხალხს პირდაპირ მოუწოდებს გაზის საფასურის არგადამხდის, ან კონტროლიორთან გარიგებისათვის.“

ყოველივე ამის გამო, აზერბაიჯანში საზოგადოების გაღიზიანებას ქვეყანაში ერთიანი სახელმწიფო სტრატეგიის არქონა იწვევს. „კომუნალური პრობლემების გადაჭრამდე ურიგო არ იქნებოდა, სახელმწიფოს რომ კომუნალურ სფეროში მრიცხველების წარმოებისა და დამონტაჟების სამუშაოების დაფინანსებისა და ორგანიზების სახელმწიფო პროგრამა შეემუშავებინა, - წერს „ბერკალი.აზ“, - რა შუაშია „აზერბაიჯანი“, როცა სახელმწიფო დაგეგმვა ქვეყანაში საერთოდ არ არსებობს, და თუ არსებობს, საშინელი შეცდომებით იგეგმება.“ მიუხედავად იმისა, რომ აზერბაიჯანი მდიდარია ენერგომატარებლების საკუთარი რეზერვებით, როგორც ჩანს, საქართველოს არ იყოს, ენერგოსექტორი იქაც ჩაკეტილ წრეშია მოქცეული.

მაგრამ მთავარი მაინც ის არის, რომ აზერბაიჯანული პრესა მკაცრად აკრიტიკებს საკუთარი მთავრობის მიდგომას სტრატეგიულ ტრანსკასპიურ პროექტებთან, მაგალითად, თურქმენეთის ნავთობის აზერბაიჯანის გავლით ტრანსპორტირების პროექტთან მიმართებაშიც. „ჩვენი ეკონომისტებს წინ თურქმენი კოლდგების წინაშე „შაჰდენის“ საბადოდან აზერბაიჯანული გაზის თურქეთში ტრანსპორტირების ქვოტის პირობები კი არ უნდა წამოენიათ, არამედ მათთან თურქმენული გაზის ქვეყნის შიდა საჭიროებისათვის მოსახმარად მიღებაზე უნდა ესაუბრათ, - წერს „ბერკალი.აზ“, - ქვეყანაში ხომ გაზი ცოტაა, 1999 წელს ხელმოწერილი თურქმენული გაზის ტრანსპორტირება თურქეთში კი 2002 წელს უნდა განხორციელდებოდა. თავის დროზე სწორად რომ დასმულიყო ეს საკითხი, თურქმენული გაზის გარკვეულ რაოდენობას უკვე ახლა მივიღებდით და ქვეყანაში გაზის დეფიციტი არ გვექნებოდა,“ - ასე აპროტესტებენ მთავრობის მოქმედებებს აზერბაიჯანში და შექმნილ ვითარებაში „უტვიწიო ეკონომისტებს“ ადანაშაულებენ.

იმის გამო, რომ აზერბაიჯანს გაზისა და ნავთობის საკუთარი რეზერვები გააჩნია, მისი გაზმომარაგების სექტორი, საქართველოსგან განსხვავებით, ასე თუ ისე თავისუფალია მიდამოლიტიკური გადაწყვეტილებებისგან. აზერბაიჯანის მთავრობა პასუხისმგებლობას არ გაუბრუნებს და საჭიროების შემთხვევაში „იტერასგან“ გაზის შესყიდვის საკითხს, როგორც წესი, სახელმწიფოებრივ დონეზე აგვარებს ხოლმე. ამდენად, აზერბაიჯანული პრესა ქვეყნის კომუნალურ სფეროში არსებულ პრობლემებს, ძირითადად, მთავრობის არაკომპეტენტურობას უკავშირებს. ამის გამო, ამ საკითხში აზერბაიჯანულ და ქართულ სინამდვილეს შორის ანალოგიების ძიება, უბრალოდ, უხერხული იქნებოდა.

რამ მიიყვანა მსოფლიო „ენრონებამდე“

თორნიკა გარაშენიძე

ალბათ, არცერთი თემა არ არის ისე აქტუალური, როგორც კორუფცია განვითარებად და ღარიბ ქვეყნებში. აქამდე კორუფციას ჩვეულებრივ საჯარო სექტორს უკავშირებდნენ ხოლმე და ხშირად სწორედ ეს გახლავთ პრივატიზაციის ერთ-ერთი, გამართლება (უპირველესად ისე განვითარებად ქვეყნებში). მაგრამ ახლა აშკარა ხდება, რომ კერძო სექტორის კომპანებმა ვერ გაითვალისწინეს კორუფციის ის უსაზღვრო შესაძლებლობანი, რომელსაც თურმე ასე წარმატებით დაუფლნენ კორპორაციათა თავკაცები და რისი უნარიც ასე უხვად იქნა დემონსტრირებული თანამედროვე კაპიტალიზმის მიერ.

აქამდე საზოგადოება აღმოფრთხილული იმდენად ცნობებს იმის თაობაზე, თუ როგორ შეჭამა ამა თუ იმ საჯარო მოხელემ რამდენიმე ათეული ათასი და რამდენიმე მილიონიც კი. მაგრამ „ენრონის“, „უორლდკომისა“ და სხვათა თავკაცების მიერ მითვისებულ თანხებთან შედარებით ეს მართლაც რომ სასაცილოა. ამ კომპანიებში ათეულობით მილიარდი დოლარი გაქრა – გაქრა თანხა, რომელიც ბევრი სახელმწიფოს მთლიან შიდა პროდუქტსაც კი აჭარბებს.

ამ მოვლენებმა მრავალ სპეციალისტს მოაგონა ერთი დარგი, რომელსაც ინფორმაციული ეკონომიკა ჰქვია. სრულყოფილი ინფორმაციის პირობებში – რის, არსებობაც აუცილებლად არის გათვალისწინებული ტრადიციულ ეკონომიკურ მოდელებში, მაგრამ რომელიც უფლებელყოფილია ხოლმე თავი უფალი ბაზრის ქომავალი მიერ – „ენრონისა“ და „უორლდკომის“ პრობლემები ხომ საერთოდ არ განხილვებოდა. აქციონერები მისივე მოიაზრებდნენ, რომ ზემოხსენებულ

ბულ კომპანიებში ფინანსური საბუთების გაყალბებას ჰქონდა ადგილი და მათი რეაგირება შესაბამისად აისახებოდა აქციის ფასზეც.

მაგრამ ინფორმაცია არასოდეს გახლავთ სრულყოფილი. საგადასახადო შეღავათებისა და შეუსაბამო საბუღალტრო პრაქტიკის გამოისობით კომპანიები თავიანთ თავკაცებს გასამრჯელოდ ხშირად აქციათ პაკეტს სთავაზობს ხოლმე. ასეთ პირობებში კომპანიის ხელმძღვანელის არჩევანი აშკარა – პროდუქციის ხარისხი თუ საბოლოო მოგება იმდენად მნიშვნელოვანი არ არის, რამდენადაც აქციის ფასი. თუ ეს უკანასკნელი მაღალია, მათ ჯიბეში არაფერი ემუქრება. ეს სისტემა მეტისმეტად კარგი იყო, რომ ხეირიანად ემუშავა. კორპორაციათა ბოსები მილიონებს იღებდნენ და გაურკვეველი იყო – ეს ვის და რის ხარჯზე ხდებოდა.

ეს მირაჟი გახლავთ, რომელიც შესაბამისად გასრულდა და ბოლოს ისიც ნათელი გახდა, თუ ვის ხარჯზე იღებდნენ კორპორაციათა ბოსები მილიონებს: ესენი რიგითი აქციონერები იყვნენ. უსამართლობა არა? დიახ, და უსამართლობაზე უარესიც, რადგან აქციათ პაკეტით დაჯილდოებული მენეჯერი ყველაფერს აკეთებს იმისათვის, რათა აქციის ფასი დღეს მაქსიმალურად მაღალი იყოს, ხედავ კი ჭირსაც წაუღია. საბოლოოდ, შედეგად მივიღეთ არა მყარ მომავალზე ორიენტირებული კომპანიები, არამედ პეპლები, რომელთა სიღამაზემაც რამდენიმე დღით მოგვჭრა თვალა და რომლებმაც ძალიან მაღელვანუტყვევს სული.

ცხადია, კერძო სექტორში მენეჯერული სამუშაო ეფექტიანობის ასამაღლებლად შეღავათებს და სტიმულს საჭიროებს. ამიტომ ბოლო 10-15 წლის განმავლობაში მენეჯერთა კომპენსაციებმა ამერიკაში არნახულ მასშტაბებს მიაღწია. ამ კომპენსაციებიდან კი სარე-

კორდო მარჯვენებლებზე სწორედ ის ნაწილი ავიდა, რომლებიც კომპანიათა ბოსებისათვის ნაბოძვარ აქციათა პაკეტებზე მოდიოდა. რამდენადაც მაღალი იყო ეს მარჯვენებლები, იმდენად უარესი იყო კომპანიათა გრძელვადიანი პერსპექტივა. მაგრამ მენეჯერებს ეს აშკარად არ ადარდებდათ.

თავისუფალი ბაზრის ქომავალი ამტკიცებენ, რომ სტიმულს დიდი მნიშვნელობა აქვს, რასაც ძნელია არ დაეთანხმო. მაგრამ შეუსაბამო და უადგილო სტიმული ეკონომიკაში ღირებულ და მყარ ქონებას არანაირად არ ქმნის. მისი შედეგი მხოლოდ რესურსების არასწორი გადანაწილებაა, რის ერთ-ერთ მაგალითსაც ჩვენ ახლა კავშირგაბმულობის სექტორში ვაწყვედებით. იქ აქციათა ფასების არაბუნებრივად ზრდამ ინვესტიციების არაბუნებრივი ზრდა გამოიწვია.

ბოლო 30 წლის განმავლობაში ჩატარებული კვლევა მოწმობს, რომ როცა ინფორმაცია არასრულყოფილია – არადა, იგი მუდამ არასრულყოფილია! – ადამიანი სტიმული უხილავი ხელი (რომლის მიხედ-

ვითაც ფასების სისტემამ თავად უნდა დაარეგულიროს ბაზარი და ეკონომიკა მომგებიანად უნდა ამუშაოს) ნაწილობრივ სწორედ რომ უხილავი ხდება, რადგან იგი საერთოდ ქრება. არასწორი შეღავათების პირობებში, იმ შეღავათების პირობებში, რომლებიც კორპორაციულ ამერიკაში არსებობდა, იქმნებოდა ღირებულებები და მყარი ქონების შექმნის მხოლოდ ილუზია და ეს ხდებოდა ღირებულები და მყარი ქონების ხარჯზე.

ინტერესების კონფლიქტთან გვაქვს საქმე აუდიტორული ფირმების მოღვაწეობასთან დაკავშირებითაც. ისინი უპირველესად კონსულტაციის და არა აუდიტორული სერვისის სანაბნელოდ იღებენ გასამრჯელოს. ამიტომ თავდაცვით დაინტერესებულნი არიან, რომ მათმა კლიენტებმა – კორპორაციებმა – „გარკვეული წესების ფარგლებში“ დიდი მოგება ნახონ, ან, უფრო თუ დავაზუსტებთ, შექმნან იმის შთაბეჭდილება, რომ ისინი დიდ მოგებას ნახულობენ.

დაახლოებით იგივე სიტუაციაა საინვესტიციო ბანკების შემთხვე-

ვაშიც. იქაური ანალიმიკოსები გასამრჯელოს კონსულტაციის სანაცვლოდ იღებენ. ისინი კლიენტებს ურჩევენ, რომელი კომპანიის აქციის შეძენა სჯობს და, როგორც ახლო წარსულის მაგალითებმა გვიჩვენა, ხშირად მეტად საეჭვო მომავლის კომპანიათა აქციებს ურჩევენ. არც ესაა გასაკვირი, მიუთმეტეს, თუკი ამ ბანკებს კომერციული განყოფილება გააჩნიათ, რომელთაც თავიანთი ინტერესები აქვთ ამა თუ იმ კორპორაციაში.

და ყოველივე ამის გამოსწორება მეტად რთულია. აშშ-ს ფასიანი ქაღალდების კომისია დიდ წინააღმდეგობას აწყობდა კერძო სექტორისაგან, რომელიც დაერჩია ამგვარ ყოფას და ყოველ ღონეს ხმარობს, რათა ვითარება არ შეიცვალოს. ჯერჯერობით, ამ მცდელობას წარუმატებელი არ ეთქმის, მიუხედავად კანონმდებლობის გამკაცრებისა. ბევრი სპეციალისტი ეჭვს გამოთქვამს, რომ კერძო სექტორს კომისიაში ძლიერი ლობივ ჰყავს. ამის გამო ბევრ ქვეყანაში კანონმდებლობა პირდაპირ კრძალავს საჯარო სამსახურის ამა თუ იმ შეთავსებას კერძო ინტერესებთან. ეს გარკვეულ ზონას აყენებს საერთო საქმეს, რადგან ხშირად მეტად ნიჭიერი და კვალიფიციური ინდივიდები საზოგადო საქმის მიღმა რჩებიან. მაგრამ როგორც მწარე გამოცდილება გვიჩვენებს, ეს სამწუხარო აუცილებლობაა. არავინ უწყის, რა ინტერესები ამომრავებს ამა თუ იმ საქმეში ამა თუ იმ ინდივიდს, თუნდაც იგი უმნიშვნელო რეპუტაციით სარგებლობდეს.

ინტერესების კონფლიქტის ბოლომდე ამოძირკვა არასოდეს მოხერხდება. მაგრამ სახელმწიფო მაქსიმუმს უნდა აკეთებდეს, რათა ამ კონფლიქტების გავლენა საზოგადო კეთილდღეობაზე მინიმალური იყოს.

ბატონი ტოფიკის დიდი ბიზნესი

თორნიკა გარაშენიძე

ეს „კოკა“ აღარ არის და აღარც არასდროს იქნება, სანამ მის ბედს კვლავაც ტოფიკ მათლუთი განაგებს. ეს ტოფიკი ჩვენი მეზობელი ქვეყნის მოქალაქე არ გვეგონოთ. იგი ფრანგი ბიზნესმენია, რომელიც „მექა-კოლას“ უკან დგას. „მექა-კოლა“ კი ახალი უაღკოპოლო სასმელია, რომელმაც ბატონ მათლუთის ჩანაფიქრით ისეთივე პოპულარობა უნდა მოიპოვოს მუსლიმურ, ამერიკისადმი მტრულად განწყობილ სამყაროში, როგორი პოპულარულიც თავად „კოკა-კოლა“ დასავლეთში. „მექა“ მზისგან გათანჯვრული მუსლიმებისათვის საყვარელ გამაგრებელ სასმელად უნდა იქცეს და საბოლოოდ უნდა განდევნოს ისლამური ქვეყნებიდან „კოკა“, სადაც მას კვლავაც ეტანება.

„ჩემი მიზანი მარტივია. „მექა-კოლა“ ეს არის იარაღი აგრესიული ამერიკანიზმისა და სიონიზმის წინააღმდეგ. იგი ამერიკული საქონლის ალტერნატივაა, იგი დიდ შეღავათს მისცემს იმ ქვეყნებს, რომლებიც ვამინგტონის მხრიდან ბლოკადაში იმყოფებიან ან რომელთაც ჰყოფნით გამბედაობა, რათა თავად გამოუცხადონ ბოიკოტი ამერიკულ საქონელს,“ – სიამაყით აცხადებს

მათლუთი.

აქვე უნდა ითქვას, რომ ფრანგი ტოფიკის ეს წამოწყება დიდი ორიგინალობით ვერ დაიკვეხნის. „კოკას“ მუსლიმური ალტერნატივის შექმნა აქამდეც მოსვლიათ სხვებს თავში და განუხორციელებიათ კიდევაც ეს ჩანაფიქრი. ირანში კარგა ხანია არსებობს „ზამზამ კოლა“ (ასე იწოდება მექაში არსებული წმინდა წყარო), რომელიც დიდი ენთუზიაზმით მიიღეს საუდის არაბებისა და ბაჰრეინში.

„კოკა-კოლა“ ხელმძღვანელობამ მათლუთის განცხადებებს ასეთი კომენტარი გაუკეთა: ბატონმა ტოფიკმა ახლა უბრალოდ ფულის გაკეთება მოინდომა და ამ მხრივ, ალბათ, რაღაც წარმატებას მიაღწევს ახლო აღმოსავლეთში შექმნილი რთული ვითარების გათვალისწინებით. თუმცა, ნუ ვიჩქარებთ, ვაცადოთ მომხმარებელს არჩევანის გაკეთება. მოკლედ, კომპანია შეიმდგებენ მიაინშა: ძალიან ეჭვი გვეპარება, რომ ამ მათლუთის ასე შესტიკოდეს გული მოსლიმანურ სამყაროზე. იგი ცივისსხლიანი ბიზნესმენია და ახლა ფულის შოვნის მანსი დაინახა.

მანსი კი მართლაც განჩნდა. ვამინგტონის მიერ ბოლო ხანებში ისრაელისადმი აღმოჩენილმა მხარდაჭერამ მუსლიმურ მასებში ანტი-ამერიკული განწყობა აშკარად გააღვივა და არაბულ სამყაროში აშშ-

ში წარმოებული ან იქაური მარკით გამოშვებული პროდუქციის ბოიკოტი სულ უფრო და უფრო სერიოზულ ხასიათს იღებს. ყველაზე უკეთ ამაზე ისევ სტატისტიკა ლაღობს: გასული წლის პირველ ნახევარში აშშ-ს ექსპორტის მოცულობა საუდის არაბეთში 40 პროცენტით დაეცა. ადვილი წარმოსადგენია რა დაცემასთან გვექნებოდა საქმე მეორე ნახევარში და რა დაცემასთან გვექნება საქმე ახლა.

„კოკა-კოლა“ აღიარებს, რომ ისევე როგორც სხვა ბიზნესები, მისი საქმიანობაც „ერთგვარად დაზარადა ამ ბოიკოტების გამო.“ თუმცა, დაზუსტებით კომპანია არაფერს ამბობს და იქვე უმატებს, ჩვენ არანაირ რელიგიურ თუ ეთნიკურ კონფლიქტებში არ ვერევი და პოლიტიკისაგან შორს ვდგავართო.

სანამ „კოკა“ თავს იმართლებს, „მექას“ გაყიდვები არნახულ მაჩვენებლებს აღწევს. „აღარ დალოთ სულელურად, დალიეთ ერთსულელებით.“ ამ წარწერამ, რომელიც „მექას“ ბოთლს ამშვენებს, მართლაც რომ გამოძახილი ჰპოვა მრავალი მუსლიმის (და, იქნებ, არა მხოლოდ მუსლიმის) გულში. ნუ იფიქრებთ, რომ ეს სიახლედ მხოლოდ ისლამურ ქვეყნებში იყიდება. არა, ის კი არა და იქ, ჯერჯერობით, საერთოდ არ იყიდება. მისმა წარმოებამ საფრანგეთში აიღო სტარტი სულ რაღაც

ორი თვის წინ და იგი უკვე ექსპორტირებულია ისეთ ქვეყნებში, როგორცაა გერმანია, ბელგია, იტალია და ესპანეთი. მათლუთი ირწმუნება, რომ ამ სიას მალე შევადეთ და დანიაც შეუერთდებიან. ერთ თვეში კი აღსრულდება ის რაც უნდა აღსრულდეს – „მექა“ ახლო აღმოსავლეთში გავადა..

რა მოხდება იქ, შეგვიძლია იოლად წარმოვიდგინოთ. მათლუთის თქმით, მან უკვე ორი მილიონი ბოთლი გაყიდა (არადა, თითო 1,5 ლიტრის შეიცავს) და შეკვეთებს ხომ საერთოდ ვერ აუღის. „უკვე მიღებულია შეკვეთა 16 მილიონ ბოთლზე, ჩვენი ყველაზე მსხვილი მომხმარებელი კი ინგლისია, სადაც მალე თვეში ორ მილიონ ბოთლზე ავალოთ,“ – იუნყება ბატონი ტოფიკი.

პირველად „მექას“ მცირერიცხოვან მუსულმანურ უბნებში ეტანებოდნენ, მაგრამ ახლა ეს სასმელი საფრანგეთის თუ გერმანიის წამყვან სუპერმარკეტებში ძვეს. მათლუთი მეტად გამჭრიახი ბიზნესმენი აღმოჩნდა, რომელსაც არა მხოლოდ რელიგიურ გრძობებზე შეუძლია თამაში. მომხმარებელს ისიც იზიდავს, რომ „მექადან“ მიღებული მოგების 10 პროცენტი პალესტინის ტერიტორიაზე მოქმედ საქველმოქმედო ორგანიზაციებს ერიცხება, 10 პროცენტი კი – ევროპულ არასამთავრობო ორგანიზა-

ციებს. ცხადია, საქველმოქმედო ორგანიზაციებთან კავშირი გარკვეულ ეჭვებს ბადებს – მათი მეშვეობით ხომ ტერორისტთა ფონდები ინიბება – მაგრამ მათლუთი ამის საპასუხოდ აცხადებს, რომ დახმარება ნაღდი ფულის სახით არასოდეს მიდის და ამიტომ, ამ მხრივ, საგანგაშო არაფერია და მასაც ვერავინ დასწამებს ალ-ქაიდასთან და მის მავარებთან კავშირს. „ჩვენ ვყიდულობთ ტანისამოსს და საკვებს, ან მშენებლობათა ხარჯებს ვფარავთ,“ – ამბობს ბატონი ტოფიკი, – თუკი ნაღდი ფული ვიძლევი, მას მხოლოდ იუნისიფს ვაძლევთ. ევროპული არასამთავრო ორგანიზაციებიდან კი დახმარებას ისინი იღებენ, რომლებიც მსოფლიოში მშვიდობის საქმეს ემსახურებიან.“

ბატონ მათლუთის დიდად არ ადევლებს ის ამბავი, რომ მისი სასმელის ლოგო „ნუ დალევთ სულელურად“ შესაძლოა, კიდევ უფრო გაავლივოს ანტიამერიკული განწყობები. „ეს ჩემი პრობლემა არ გახლავთ, ამაზე აშშ-ს ადმინისტრაციამ იმტვიროს თავი. თუკი მათ სურთ, რომ ანტიამერიკული განწყობები შენეიდეს, თავიანთი პოლიტიკა უნდა შეცვალონ და ორმაგი სტანდარტებით აღარ უნდა მიუდგნენ ადამიანის უფლებათა საკითხებს,“ – აცხადებს ბატონი ტოფიკი.

უსვითი კაპიტალი

თორნიკე მარაშენიძე

რა არის კაპიტალი? საბჭოთა ხანაში პოლიტიკონომიის ლექსონები ამ ცნებას შემდეგნაირად განმარტავდნენ: როცა მუშა თავის სამუშაოს შეასრულებს, იგი თავისი დამქირავებელი ბურჟუასაგან იღებს ანაზღაურებას, რომელიც მხოლოდ ნაწილობრივ ფარავს მის სამუშაოს. მუშის კუთვნილი თანხის დარჩენილ ნაწილს, რომელსაც ანაზღაურება არ ფარავს და რომელიც ბურჟუას რჩება, კაპიტალი ეწოდება.

ამ განმარტებაშიც არის სიმართლის მარცვალი, მაგრამ ამჟამად კაპიტალს ყველაფერს უწოდებენ, რასაც შეუძლია მოგება მოიტანოს. ამიტომ შეგვიძლია ახალი, უფრო მარტივი და ყოვლისმომცველი განმარტება შემოვიღოთ - კაპიტალი ეს არის ქონება. ეს უკანასკნელი კი კარგი რამაა, ერთი რამ რომ არ სჩვეოდეს - ყველანაირი ქონება დროთა განმავლობაში ცვდება, ძველდება და საბოლოოდ უვარგისი ხდება მოხმარებისა და მოგების ამოღებისათვის. ასე ემართება შენობას, დაზვას, მანქანას...

მაგრამ არსებობს კაპიტალის ერთი სახეობა, რომელიც არ ცვდება და, შესაბამისად, არც იაფდება. იაფდება კი არა და ლამის დღითიდღე ძვირდება ხოლმე. ეს კაპიტალი ხელოვნების ნიმუში გახლავთ. ყოველი თავმოყვარე ბურჟუა, როცა მუშებს კუთვნილ ხელფასებს დაურიგებს, დარჩენილი თანხით (ანუ პოლიტიკონომიის ლექსონების განმარტებით, კაპიტალით) აუცილებლად აუქციონზე გაემართება, რათა ხელში ჩაიგდოს რომელიმე შედეგრი და იმით თავისი კაპიტალი დაამშვენოს. ცხადია, ბურჟუას არ აინტერესებს ის ამბავი, რომ შედეგის ავტორს თავის დროზე ლუკმა-პური ენატრებოდა და ნამდვილად ვერ წარმოიდგენდა, რომ მის ნახატს სისხლისმწოველი კაპიტალისტი იყიდდა რამდენიმე საუკუნის შემდეგ. სისხლისმწოველისათვის მთავარია, რომ ფული ყაირათიანად დააბანდა. ისე, რომ არანაირი ინფლაცია არ აშინებს და ახლა მისი კომპანია რომ გაკოტრდეს, კაპიტალში ისეთი რამ უკიდია, მთელი ცხოვრება არჩენს.

ვერ წარმოიდგენთ, თურმე, რამდენი ძვირფასი ნახატი დაიღუპა 11 სექტემბერს. წარმოიდგინეთ რა მოფენილი იქნებოდა შედეგებით მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია და მიხვდებით, რომ ყველა სხვა უბედურებასთან ერთად, იმ დღეს ხელოვნებაც დაზარალდა. თუმცა, საბოლოო ჯამში, ისევ სადაზღვევო კომპანიები დაზარალდნენ, რადგან, ცხადია, ყოველი შედეგრი ყიდვისთანავე დაზღვეულია. აბა, მილიონის მოპარვის მსურველებს რა დალევს ამ ქვეყნად?

ასე რომ, სანამ ბიზნესი ხარობს (რაც ღმერთმა ნუ მოგვიშალს) და სანამ უცვეთი შენობები და დაზვები არ მოუგონიათ (ფიზიკას თუ ვენდობით, ეს არც მოხდება) ხელოვნების ნიმუშები საუკეთესო კაპიტალია და ცნობილ სააუქციონო სახლებს „სოთბისა“ თუ „კრისტის“ მუშტრები არ მოაკლდება. ამ ორიდან რეკორდი, ჯერჯერობით, კრისტის ეკუთვნის. ამ აუქციონზე 1990 წელს 82,5 მილიონ დოლარად გაიყიდა ვან გოგის „ექიმ გამეს პორტრეტი“, რაც ჯერჯერობით განუმეორებელი მიღწევაა. იმავე წელს სოთბიმ 78,1

ვან გოგის „ექიმ გამეს პორტრეტი“ კრისტის აუქციონზე 82,5 მილიონ დოლარად გაიყიდა.

მილიონ დოლარად „გაასალა“ რენუ-არის „მულენ დე ლა გალეტ“, შარშან კი იგივე სოთბიზე რუბენსის „უმანკოთა ჟლეტა“ 76,7 მილიონ დოლარად გაიყიდა. ასეთი გახლავთ რეკორდების სამეფო. საერთოდ კი რეკორდები ცხადია, ნახატებს ეკუთვნით. სხვა სახეობის ხელოვნების ნიმუშები კი მათ გვარიანად ჩამორჩება. მაგალითად, ახლახან სულ რაღაც 13500 გირვანქა გაიმეტეს „პარი პოტერისა და ფილოსოფიური

ქვის“ პირველ გამოცემაში, რომელიც სულ 300 ცალი დაბეჭდილია. მაგრამ რას იზამ, 300 უკვე დიდი რიცხვია, აი „უმანკოთა ჟლეტა“ კი სულ ერთია. და საერთოდ, ეს ნიგნი ამდენადაც არ გაიყიდებოდა, პოლივუდს მის მიხედვით ფილმი რომ არ გადაეღო და მთელი ცივილიზებული მსოფლიოს ბავშვები ჭკუიდან არ გადაეყვანა. 13500 გირვანქა ნიგნისათვის არც ისე ურიგო გარიგებაა. ნიგნების რეკორდი ხომ სულ რაღაც

40 ათასია. ამდენად გაიყიდა ჯენოსტინის „სიამაყისა და ცრურწმენის“ პირველი გამოცემა. ეგ იმიტომ რომ ეს გამოცემაც ერთადერთი ხომ არაა, იქაც დანარჩენი 299 იარსებებს და... ერთადერთობის გარდა, სიძველესაც აქვს მნიშვნელობა. აგერ პოლ მაკარტნის ცნობილი სიმღერის („ბოთლზის“ დროინდელის) „პენი ლენის“ ხელნაწერმა სულ რაღაც 1350 გირვანქა მოიტანა. უსამართლობაა, იტყვიო. მაგრამ დღე-

ვანდელ დღეს ეკონომიკურ სამართალს თავისუფალი ბაზარი ანებს. ეს უკანასკნელი კი ნიგნებზე მეტად საფეხბურთო მაისურებს სწყალობს. დიახ, მაისური რომელიც ინგლისის ნაკრების კაპიტანს, ბონი მურს 1966 წლის მსოფლიო ჩემპიონატის ფინალში ემოსა, 100 ათას გირვანქად გაიყიდა. ამის შემდეგ ზოგიერთს ეჭვი შეეპარება იმაში, რომ ფეხბურთი ხელოვნების ერთ-ერთი დარგია.